

KORTLÆGNING AF VERDENSMÅLENE FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING

Kortlægning af initiativer, udfordringer og potentialer for fremtidig implementering af FN's agenda 2030 i Grønland

Kortlægning af grønlandske initiativer som opfølgning på FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling

Forsidefoto: Helle Nørregaard
Fotos: Helle Nørregaard
Fotos(s.10,32,76): Thomas Gaarde Madsen
Layout og grafisk opsætning: Julie Lund Jeppesen og Thomas Gaarde Madsen
Redigering: Julie Lund Jeppesen, Peter Hansen og Thomas Gaarde Madsen
Oversættelse til grønlandsk: Greenlandic Lingual Consultancy Lyngø og Tolkekontoret
Oversættelse til engelsk: Lionbridge

Trykt hos: Lasertryk.dk A/S

ISBN 978-87-970352-0-7 (PRINT)
ISBN XXX (EPUB)

En særlig tak til alle departementer, interesseorganisationer mv. for de mange værdifulde bidrag til rapporten

© Departementet for Finanser 2021

Grønlands Selvstyre
Departementet for Finanser
Tel +299 34 50 00
E-mail: oed@nanoq.gl
www.naalackersuisut.gl

Kortlægning af grønlandske initiativer som opfølgning på FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling.

Indholdsfortegnelse

1. Forord	side 05
2. Indledning	side 07
3. Resume og anbefalinger	side 11
4. Hvad er SDG 2030 agendaen?	side 13
5. Kortlægning af SDG 2030	side 17
Mål 1: Afskaf fattigdom	side 22
Mål 2: Stop sult	side 24
Mål 3: Sundhed og trivsel	side 26
Mål 4: Kvalitetsuddannelse	side 28
Mål 5: Ligestilling mellem kønnene	side 30
Mål 6: Rent vand og sanitet	side 32
Mål 7: Bæredygtig energi	side 34
Mål 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst	side 36
Mål 9: Industri, innovation og infrastruktur	side 38
Mål 10: Mindre ulighed	side 40
Mål 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund	side 42
Mål 12: Ansvarligt forbrug og produktion	side 44
Mål 13: Klimaindsats	side 46
Mål 14: Livet i havet	side 48
Mål 15: Livet på land	side 50
Mål 16: Fred, retfærdighed og stærke institutioner	side 52
Mål 17: Partnerskaber for handling	side 54
6. Verdensmålene - set i helhed på tværs	side 57
7. SDG 2030 og nationale sektorplaner	side 63
8. Datagrundlag og opfølgning på SDG 2030	side 67
9. Kommunerne og SDG 2030	side 71
10. Erhvervslivet og SDG 2030	side 73
11. CSR Greenland og SDG 2030	side 75
12. Borgernes og civilsamfundets rolle	side 77
13. Nordisk samarbejde om SDG 2030 agendaen	side 77
14. Kommunikation om SDG 2030	side 81
15. Opsamling og anbefalinger	side 83
Appendix	side 86

1. Forord

En del af filosofien i det at tænke bæredygtigt, er at kunne se vores fælles udfordringer som nye muligheder.

FN's generalforsamling vedtog i New York den 25. september 2015 17 nye verdensmål for bæredygtig udvikling frem mod 2030. Målene i den nye 2030-dagsorden er i sagens natur meget brede og overordnede, men giver alligevel nogle klare pejlemærker for de indsatser og prioriteringer, verdenssamfundet ønsker sat på dagsordenen.

Det handler om ligestilling, børns rettigheder, uddannelse til alle, fredelige samfund og retssikkerhed, vand, energi, miljø og klima, gældsudvikling, bæredygtig inklusiv vækst, bæredygtig ressourceudnyttelse, kulturel mangfoldighed og social sammenhængskraft – alt sammen af stor relevans, også for Grønland.

En del af idéen i det at tænke bæredygtigt er, at kunne se vores fælles udfordringer som nye muligheder.

Vores traditionelle levevis er under forandring. Særligt her i de arktiske egne oplever vi klimaforandringerne som en reel ændring af levevilkårene. Havisen, der tidligere betød, at man kunne tage hundeslæden ud på isen for at fiske med langline, er nu mange steder forsvundet. Fangere må flere steder opgive deres traditionelle fangererhverv og i stedet blive jollefiskere. Dette kan være med til at sætte fiskeri-

ressourcerne under øget pres, men det kan også give nye udviklingsmuligheder, der stiller andre krav til forvaltningen.

Verdensmålenes dagsorden for 2030 understreger, at verden hænger sammen, og at vi skal finde nye løsninger i fællesskab. Grønland er en del af den globale verden og lokale udfordringer hænger ofte sammen med forandringer og udfordringer andre steder i landet eller i verden.

Løsningerne er ikke nemme og vi skal øve os i at tænke ud over egne grænser. Hvem ved, hvilke erhvervs muligheder, der venter Grønland lige om hjørnet? Kan det være eksport af gletchermel til gødning til udpinte jorde rundt omkring i verden? Eller er bæredygtig turisme vejen frem? Det ene udelukker ikke det andet, men vi skal tænke i muligheder og potentialer, hvis vores fælles udfordringer skal løses.

Med verdensmålene følger en ny måde at tænke på: Bæredygtige og holdbare løsninger forudsætter langsigtet, koordineret planlægning, hvor det er helt nødvendigt at samarbejde og indgå i nye partnerskaber. Vi skal på tværs af myndigheder og sektorer have et fælles billede af og retning for udviklingen. Vi skal sætte mål for udviklingen og følge op på om vi er på vej i den rigtige retning.

Både organisationer, erhvervsliv og kommuner har allerede startet debatten om bæredygtig udvikling her i landet. Naalakkersuisut lægger vægt på at understøtte udviklingen af denne - helt nødvendige – dialog med, og mellem, borgerne i vores land. De vanskelige valg, der skal træffes undervejs mellem kortsigtet nytte og langsigtet bæredygtig udvikling, må træffes i en fælles forståelse, og i respekt for de generationer, der kommer efter os.

God fornøjelse med læsningen!

Vittus Qujaukitsoq
Naalakkersuisoq for Finanser
Nuuk, 11. februar 2021

2. Indledning

Grønland og FN's verdensmål

Inatsisartut behandlede på efterårssamlingen i 2017 et forslag til forespørgselsdebat om, hvordan FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling bedst sikres indarbejdet i Grønlands udvikling og i Naalakkersuisuts arbejde (EM2017/120). Som udløber af debatten vedtog Inatsisartut en udtalelse, i hvilken Naalakkersuisut blev opfordret til at udarbejde en kortlægning af initiativer og projekter, som er eller kan siges, at være knyttet til målene. Kortlægningen skal dermed afdække, hvor landet står i forhold til en potentiel fremtidig implementering af relevante verdensmål.

Med afsæt i kortlægning over allerede eksisterende initiativer og projekter, kommer nærværende rapport med en række anbefalinger til den videre opfølgning og proces.

Bæredygtig udvikling

Den er blevet kaldt verdens vigtigste plan, og siden vedtagelsen af verdensmålene i FN er bæredygtig udvikling i stadig stigende grad blevet prioriteret i de politiske dagsordener over hele verden. At tænke bæredygtigt betragtes i stigende grad som normen på regeringskontorer, direktioner og organisationer rundt omkring i verden.

Bæredygtig udvikling er i dag forudsætningen for nye strategier, projekter og samarbejder, og ikke længere blot et lemfældigt punkt på dagsordenen. Skal der rejses kapital, forventer private investorer og fonde seriøs stillingtagen til projektets bæredygtighed. FN's verdensmål bliver dermed et værktøj til at vurdere bæredygtighed – et værktøj, som går på tværs af fag, nationalitet og sprog.

Det er ikke kun i de offentlige instanser, at stillingtagen til verdensmålene påkræves. Det gælder også hos stadig flere virksomheder, som inddrager bæredygtighed i CSR-politikker eller udarbejder strategier for opfyldelse af alle eller udvalgte verdensmål. Andre organisationer arbejder også med målene, og nogle fællesskaber har det endda som primære formål og forretningsidé at fremme den bæredygtige dagsorden på politisk, kommunalt og lokalt niveau.

I medierne fylder emner om bæredygtighed og klimaforandringer meget. Særligt den unge generation ses oftere og oftere optræde på forskellige medieplatforme. I flere år har de

unge været forgængere for en mere bæredygtig fremtid og deltager i dag jævnlige og markant i den offentlige debat. De sætter vores fælles udfordringer på dagsordenen til internationale topmøder, i klasselokalet, på sociale medier, i organisationer og bevægelser. Vi skal lytte til dem, og respektere deres ytringer, da de alt andet lige udgør vores fælles fremtid.

De demografiske udfordringer

Grønland har på mange områder de samme udfordringer som langt de fleste andre lande omkring bæredygtig udvikling. Men på nogle områder er Grønland særligt udfordret. Vi er en relativt lille befolkning på omkring 56.000 mennesker, der bor i mange mindre bosteder i et geografisk vidtstrakt land. Vores bosætningsmønster er unikt og en udfordring.

Som følge af migration og urbanisering peger befolkningsfremskrivningerne på, at de yngre dele af befolkningen søger mod de større byer og at der sker en affolkning af de mindre bosteder. Selvom fødselstallene i sig selv skaber grundlag for et stigende befolkningsgrundlag oplever Grønland en systematisk nettoudvandring, der på sigt vil betyde en generel nedgang i befolkningstallet. Forholdene til dette kan være mange. Om denne udfordring skriver Økonomisk Råd i deres seneste rapport for 2019:

"Der foreligger ikke dybtgående analyser af drivkræfterne

bag vandringsmønstrene for personer født i Grønland. Nyere analyser fra IMF og Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD) viser, at vandringsmønstre ikke kun er drevet af snævre økonomiske incitamenter. Andre leveforhold inkluderende pasningstilbud og uddannelsesmuligheder for børnene, adgang til sundhedstilbud, boliger samt infrastruktur, miljø og kvaliteten af institutioner spiller en stor rolle. Det understreger behovet for at forbedre sociale og uddannelsesmæssige forhold i landet som en helt afgørende forudsætning for at sikre en tilstrækkelig arbejdsstyrke til kunne realisere en proces mod en mere selv bærende økonomi”.

Dette er alvorligt, for uden de unge og næste generation er der ikke nogen til at løfte landet i fremtiden. Økonomisk Råd peger her selv på, at de grundlæggende demografiske udfordringer vil kræve en helhedsorienteret sammenhængende indsats. Kan FN's verdensmål for bæredygtig udvikling bidrage til en større forståelse og mere sammenhængende indsats så vi kan vende udviklingen og sikre, at der ikke sker en affolkning, men en positiv befolkningsudvikling i landet?

Klimaforandringer og ændrede levevilkår

Klimaforandringer er særligt tydelige i arktisk og vores traditionelle levevis er under forandring. Befolkningen i arktiske egne oplever klimaforandringerne som en reel ændring af deres levevilkår. Havisen, der tidligere betød, at man kunne tage hundslæden ud på isen for at fiske med langline er nu mange steder forsvundet. Fangerne må mange steder opgive deres traditionelle fangererhverv, købe en jolle og blive fiskere i stedet. Det er med til at sætte fiskeriressourcerne under øget pres.

Uddannelse, sundhed og velfærd

En af de største udfordringer for Grønland er uddannelsesområdet. Grønland er et af de lande i verden, der bruger flest ressourcer på uddannelse men indsatserne har tilsyneladende ringe effekt. Alt for mange unge falder ud og færdiggør ikke deres uddannelse.

På en workshop i forbindelse med kortlægningeprocessen blev uddannelse og verdensmål 4 nævnt som nøglen til at få skabt en mere langsigtet, bæredygtig udvikling i landet. SDG 2030 agendaen bringer under alle omstændigheder en forståelse af, at de udfordringer vi står overfor er komplekse og at en tænkning på tværs af sektorer måske kan bringe nye muligheder og løsningsmodeller på problemstillinger, den enkelte sektor ikke kan løse.

Sundhedsområdet er i dag udfordret på flere fronter. Det spredte bosætningsmønster arbejder mod den tendens til faglig specialisering, der sker disse år. Et stigende antal ældre og øget forekomst af livsstilssygdomme skaber et voksende pres på at få økonomien i sundhedsvæsenet til at hænge sammen.

Når sundhedsvæsenet ydermere oplever store vanskeligheder i forhold til at kunne tiltrække og rekrutere uddannet sundhedspersonale er det oplagt, at der skal tænkes langsigtet og findes bæredygtige løsninger ift. at sikre fremtidens sundhedsvæsen.

I 2019 fik tv-udsendelsen "Byen, hvor børn forsvinder" stor bevågenhed. Programmet satte fokus på udsatte børn i Tasilaq og myndighedernes svigt af børn, der har været udsat for seksuelle overgreb og misbrug.

Udsendelsen affødte en større diskussion i Grønland og Danmark og resulterede i at Inatsisartut besluttede, at Naalakkersuisut skulle rette henvendelse til den danske stat og

indgå en aftale om ekstraordinær hjælp til udsatte børn. FN's verdensmål har potentiale for at sikre et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde på tværs af myndigheder i Grønland og Danmark i forhold til at løse de grundlæggende udfordringer på socialområdet.

Udvikling af et bæredygtigt erhvervsliv

Fiskriet er det altdominerende erhverv i Grønland. Men det gør os også sårbare overfor konjunkturudsving. På sigt er det derfor afgørende at udvikle et bredere erhvervsgrundlag for at mindske afhængigheden af et enkelt erhverv.

For nogle arters vedkommende har Grønland et bæredygtigt certificeret fiskeri, der sikrer en optimal langsigtet, udnyttelse af ressourcen. For andre arter vedkommende er fiskeriet ikke bæredygtigt. Verdensmålene har måske et potentiale for, at der nationalt og lokalt kan udvikles en større helhedsforståelse for de mere brede samfundsmæssige langsigtede effekter og fordele ved et bæredygtigt fiskeri.

En bedre og billigere infrastruktur kan være med til at øge produktiviteten og konkurrenceevnen. En bedre infrastruktur kan i nogle tilfælde også bane vejen for nye erhvervs muligheder, særligt inden for turisme og råstofområderne. Naalakkersuisut har derfor prioriteret en planlægning og etablering af fremtidige lufthavnsanlæg og infrastruktur som er mere sammenhængende – og som i højere grad også understøtter fremtidige udviklingspotentialer.

FN's verdensmål vil kunne understøtte en indfrielse af de forskellige fremtidige udviklingspotentialer særligt Nuuk og Ilulissat står overfor. Det er nok ikke tilfældigt, at netop de to byer allerede har taget verdensmålene til sig som strategisk ramme for den kommende kommuneplan.

Nye ideer om fremtidig grønlandsk eksport af gletchermel eller sand vil være relevant at udvikle inden for en strategisk ramme som FN's verdensmål.

Fokus på målsætning og dataopfølgning

Med SDG 2030 agendaen følger en mere systematisk tilgang til det at drive forretning og forvaltning i kommuner, virksomheder og central administrationen. Det indebærer et øget fokus på data som grundlag for samfundets prioriteringer og en højere grad af målsætninger i forhold til en ønsket udvikling.

Det handler helt grundlæggende om, at vi sikrer, at der er et godt videns- og datagrundlag for at kunne sige noget fornuftigt om, hvor vi vil hen. Og om at vi tør sætte mål og systematisk måle på om vi bevæger os i den rigtige retning - og om nødvendigt evaluere og korrigere undervejs mod målet, hvis det skulle vise sig nødvendigt.

Helhed og sammenhæng

FN's 17 globale udviklingsmål er en oplagt mulighed for at styrke transparens og sammenhæng mellem kortsigtede og langsigtede initiativer og indsatser. Bæredygtig udvikling er udgangspunktet og indgår som en integreret del af strategierne på alle områder.

Det kræver koordinering på tværs af hele Selvstyret og andre aktører, så de enkelte initiativer ikke risikerer at modarbejde hinanden.

Det er vigtigt at gøre sig det klart, at et øget fokus på overordnet bæredygtig udvikling og SDG 2030 agendaen i sagens natur vil betyde øget fokus på planlægning, koordinering og systematik - og dermed stedvis ændring af de enkelte sektorer.

ers manøvre- og råderum. Det, der før måske har givet god mening for den enkelte sektor kan fremstå som suboptimering, når det ses i et lidt større perspektiv.

SDG 2030 agendaen understøtter et mere koordineret og tværgående perspektiv på bæredygtig udvikling, hvor helheden, det tværgående og det fælles er større og vil blive vægtaget over delen eller løsrevne, individuelle hensyn.

Fremtidig afrapportering til FN?

Eftersom Grønland og Færøerne over for FN repræsenteres af Danmark som en del af Kongeriget Danmark, og ikke selvstændigt har givet tilsagn til underskrivelse af SDG målene i 2015, har Grønland endnu ikke formelt forpligtet sig på at levere på relevante 2030 mål.

Internationalt, i både det arktiske og nordiske samarbejde, har Grønland dog ved flere lejligheder tilkendegivet, at vi ønsker at arbejde for en implementering af relevante verdensmål, eksempelvis ved underskrivelse af Fairbanks deklARATIONEN i Alaska i maj 2017 og ved de Nordiske statsministres møde i Reykjavik i august 2019.

Færøerne og Grønland har indledt en dialog med Danmark om, at sikre klare rammer for landenes arbejde med SDG 2030 agendaen, herunder fremtidig afrapportering til FN.

Rapportens opbygning

Først gives i kapitel 3 et kort resume af den samlede rapport og rapportens anbefalinger og konklusioner præsenteres. I kapitel 4 gives en helt overordnet introduktion til verdensmålene og SDG 2030 agendaen. Der gives en historisk oversigt over den historiske udvikling af bæredygtighedsbegrebet og FN's arbejde med overordnet bæredygtig udvikling.

Kortlægningen af grønlandske initiativer relevant for SDG 2030 agendaen præsenteres i kapitel 5. Først introduceres de metodiske overvejelser og hvordan selve processen med en national kortlægning er grebet an. Dernæst følger en systematisk gennemgang af verdensmålene, hvor de 17 verdensmål et efter et sættes ind i en grønlandsk kontekst og relevante udfordringer og indsatser præsenteres.

Kapitel 6 samler op på kortlægningen af de enkelte verdensmål ved at se i en større sammenhæng på tværs af verdensmål, departementer og myndigheder. De mønstre og sammenhænge (eller mangel på samme), der kan ses på tværs af de enkelte verdensmål præsenteres.

Den globale dagsorden for bæredygtig udvikling bør ses i tæt sammenhæng med arbejdet med at udvikle nationale sektorplaner. Kapitel 7 ser nærmere på, hvordan vi kan sikre en fremtidig sammenhæng mellem verdensmålene og sektorplanerne.

Med SDG 2030 agendaen introduceres en sammenhængende, datadreven og målorienteret tilgang til beslutningsprocesser i det nationale forvaltningsapparat. Kapitel 8 uddyber arbejdet med målstyring og opfølgning på målene i form af de globale og nationale indikatorer. Der præsenteres en model for, hvordan den fremtidige proces for statistisk opfølgning og udvikling af et nationalt datagrundlag og formidling af statistik kan designes.

Kapitel 9 indkredser og giver en række konkrete eksempler på, hvordan de grønlandske kommuner arbejder med bæredygtig udvikling og SDG 2030 agendaen. I kapitel 10 beskrives, hvordan CSR Greenland og erhvervslivet har grebet

arbejdet med bæredygtig udvikling an. Kapitel 11 uddyber civilsamfundets rolle

I det nordiske samarbejde under Nordisk Ministerråd er der en lang tradition for at have fokus på arbejdet med bæredygtig udvikling. I kapitel 12 præsenteres den nordiske opfølgning på SDG 2030 agendaen i programmet Generation 2030 samt andre nordiske initiativer.

Der ligger et større arbejde med at sikre kommunikation af verdensmålene, herunder at gøre de officielle oversættelser af mål, delmål og indikatorer bredt tilgængelige. I kapitel 13 beskrives, hvordan den fremtidige nationale kommunikation og formidling af verdensmålene i Grønland vil finde sted via blandt andet en ny national SDG 2030 portal.

I rapportens afsluttende kapitel 14 gives en opsamling og sammenfatning af kortlægningen indeholdende de konkrete anbefalinger til fremtidig opfølgning.

Verdensmålene understreger, at intet område kan behandles isoleret, men at der er en naturlig, logisk sammenhæng mellem alle de ting, som rører sig i vores samfund. De udfordringer, vi står over for, er komplekse, og vi skal derfor samarbejde på tværs af sektorer. Gør vi dette, kan det bringe os nye muligheder og løsninger på problemstillinger, den enkelte sektor ikke kan løse alene.

3. Resume og anbefalinger

Naalakkersuisut har udarbejdet denne kortlægning over nationale initiativer for bæredygtig udvikling og muligheden for at implementere og rapportere på verdensmålene.

Det er vigtigt at understrege, at denne kortlægning ikke er en handleplan eller ny strategi for implementering af FN's verdensmål. Rapportens ærinde har alene været at kortlægge status, allerede eksisterende initiativer og på den baggrund foreslå de næste relevante skridt i en evt. videre proces.

Proces

Kortlægningen er sket i tæt dialog med de relevante fagdepartementer i Grønlands Selvstyre. Det har fra starten været højt prioriteret, at sikre en klar rolle- og ansvarsfordeling fra verdensmål til delmål og helt ned på de enkelte indikatorer. Derfor har departementerne i udgangspunktet været ansvarlige for de mål, som falder ind under deres respektive fagområder.

På den måde forhindres dobbeltarbejde eller at nogle vigtige emner "falder mellem to stole". Det ses som en forudsætning for en reel stillingtagen til verdensmålene, at der først skabes klarhed over hvilke departementer, der under den aktuelle ressortfordeling er ansvarlige for hvilke dele af SDG 2030 agendaen.

Undervejs i processen er der afholdt møder og workshops for at sikre koordinering mellem de involverede fagdepartementer. Derudover har samarbejdet været formålstjenesteligt i at skabe fælles forståelse af de udfordringer og muligheder, vi står overfor.

Kortlægningen har fokuseret på det nationale niveau, og kun i mindre grad på at involvere eksempelvis erhvervsliv og civilsamfund. En sådan involvering vil være oplagt at tilstræbe i det mere fremadrettede arbejde.

Resultater

Kortlægningen af de grønlandske initiativer i forhold til bæredygtig udvikling og FN's verdensmål viser helt overordnet, at verdensmålene allerede i varierende grad er forbundet til eksisterende nationale initiativer. Der er dog behov for skærpet koordinering af indsatserne både strategisk og operationelt, hvilket verdensmålene kan bidrage til at etablere.

Groft opridset er mange af de problemstillinger, som verdensmålene adresserer, i dag i et eller andet omfang allerede søgt tacklet inden for de enkelte sektorer. På nogle områder er vi langt og tænker både strategisk, bæredygtigt og langsigtet. Det står dog samtidig klart, at indsatserne særligt i forhold til bæredygtig udvikling overordnet set fremstår ukoordinerede og usammenhængende - både internt på tværs af fagdepartementer. Også udadtil i samarbejdet med kommunerne, erhvervsliv og civilorganisationer mv. mangler der koordinering for at sikre kvalitet og handlekraft.

Verdensmålene besidder et potentiale som ny forståelsesramme, der kan udfordre os til at etablere samarbejder og nye partnerskaber, og i det hele taget tænke nyt i forhold til de problemstillinger og muligheder Grønland står overfor nu og i fremtiden.

Anbefalinger:

Kortlægningen af verdensmålene har afdækket en række udfordringer, muligheder og barrierer for en eventuel fremtidig grønlandsk implementering af verdensmålene jf. Kapitel 14. Opsamling og anbefalinger (side 83).

På denne baggrund anbefales det, at Naalakkersuisut følger op på nærværende kortlægning og arbejdet med bæredygtig udvikling ved at udarbejde en sammenhængende strategi for den videre implementering af verdensmålene. En sådan tværdepartemental og tværsektoriel strategi vil skulle fastlægge de helt overordnede rammer og principper for det fremtidige arbejde, der skal sikre bæredygtig udvikling i Grønland.

Når strategien er udarbejdet, vil en egentlig handlingsplan indeholdende konkrete forslag til prioriteringer af indsats- og nye initiativer, formentligt kunne udarbejdes.

4. Hvad er SDG 2030 agendaen?

FN's generalforsamling vedtog den 25. september 2015 17 nye verdensmål for bæredygtig udvikling. Målene er globale og gælder alle lande, store som små – rige som fattige. Det er det globale aspekt og verdensomspændende målsætning, der adskiller verdensmålene fra andre tidligere internationale aftaler.

Dagsordenen for udvikling gennem målene er i sigens natur meget brede og overordnede, men giver alligevel nogle ret klare pejlemærker for de indsatser og prioriteringer verdenssamfundet ønsker sat på dagsordenen: Det handler om ligestilling, børns rettigheder, uddannelse til alle, fredelige samfund og retssikkerhed, vand, energi, miljø og klima, gældsudvikling, bæredygtig inklusiv vækst, bæredygtig ressourceudnyttelse, kulturel mangfoldighed og social sammenhængskraft ved større reformer og store forandringer i erhvervsstrukturen – alt sammen af stor relevans for dagens Grønland.

Målene er blevet tilpasset verden, som den ser ud i dag og kan bruges som ledesnor i de fleste udviklingsopgaver. Derfor er det heller ikke sjældent, at man støder på målene i det offentlige, private eller interesseorganisationers arbejde. Kort sagt kan man sige, at det i dag fungerer som et globalt sprog for udvikling, der henleder os til at anskue problemstillinger eller udfordringer som led i en større dagsorden. Det handler ikke længere om de enkelte indsatser, men derimod om deres sammenhæng til helheden.

Hvad er bæredygtig udvikling?

Begrebet bæredygtighed har mange facetter og historiske betingelser bag sig, som gør, at det bruges på mange forskellige måder og i mange forskellige sammenhænge. Man taler eksempelvis om bæredygtig økonomi og finansiering, bæredygtig energi, bæredygtig livsstil, bæredygtig virksomhed, bæredygtig forbrug mm. Alle har det til fælles, at de refererer til en måde at bedrive økonomi, energi, livsstil, virksomhed eller forbrug, som er holdbart over en længere periode. Som følgende korte gennemgang vil vise, har begrebet været under konstruktion og etablering siden 1972.

1972, UN Conference on Human Environment

FN afholdt i juni 1972 en konference i Stockholm om beskyttelse og bevaring af det menneskelige miljø, formuleret som

"(...) preservation and enhancement of the human environment." (Declaration of the United Nations Conference on Human Environment, 1972). Det særlige og nye ved denne konference var, at det på mange måder kan siges, at være den første internationale forsamling, der havde miljøbeskyttelse landene i mellem som primært fokus. Deklarationen udstak en række til nationale handlinger, handlinger, som før hen blev varetaget i forskellige sektorer, altså adskilt fra hinanden i en traditionel organisationsform. Anbefalingerne strakte sig over temaerne: Planlægning og forvaltning af bosættelser i overensstemmelse med miljømæssig kvalitet; Miljømæssige aspekter ved administration af naturressourcer; Identificering af og kontrol over vidtstrakt og international mærkbar forurening; Uddannelsesmæssige, informative, sociale og kulturelle anbefalinger aspekter ved miljømæssige problematikker; Udvikling og miljø (*egne oversættelser).

Særligt inden for miljøbeskyttelse er man allerede i 70'erne klar over, at naturen næppe lader sig begrænse af landegrænser, hvorfor sådanne problematikker ej heller kan behandles i optegnede og traditionelt inddelte sektorer. Foruden deklarerationen, resulterede den United Nations Conference on Human Environment – også kaldt Stockholmkonferencen – også i etableringen af FN's Miljøprogram: UNEP, United Nations Environment Programme.

1987, Brundtlandrapporten

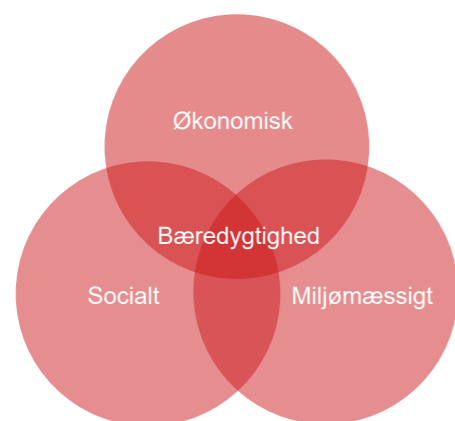
Først i 1987 blev den nutidige forståelse af bæredygtighed som begreb etableret. Det skete i Brundtlandrapporten "Vor Fælles Fremtid – Brundtland-kommissionens rapport om Miljø og udvikling" under ledelse af den norske statsminister Gro Harlem Brundtland. Det var fem år forinden blevet besluttet i FN, at man ville nedsætte en verdenskommission for miljø og udvikling, og med Brundtlandrapporten fik man sprogligt koblet "bæredygtighed" og "udvikling". Definitionen lød således:

"En bæredygtig udvikling er en udvikling, som opfylder de nuværende behov, uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare."

I rapporten identificeres bæredygtig udvikling som en udviklingsform, der tager højde for økonomi, miljø og det sociale i et afbalanceret forhold til hinanden. Denne definition dominerer stadig den populære forståelse af bæredygtig udvikling og

i et internationalt og nordisk perspektiv har man siden 1987 operationaliseret arbejdet med bæredygtig udvikling i disse tre dimensioner: økonomisk bæredygtighed, social bæredygtighed og miljømæssig bæredygtig.

1992, Rio-deklarationen

Til FN's Miljø- og Udviklingskonference i Rio de Janeiro i 1992 blev man enige om blandt andet Agenda 21 handlingsprogrammet. Planen henviste til retningslinjer for udviklingen i det 21. århundrede og det forestående arbejde med bæredygtighed.

Begrebet om bæredygtig udvikling begynder med Agenda 21 at fokusere på lokale initiativer og myndigheders arbejde.

Man anerkender således, at udvikling ikke kun sker på ét niveau, hvorefter resten af samfundet vil følge trop. Udvikling skal ske på alle niveauer og bæredygtighed skal ligeledes implementeres på samtlige niveauer for at have effekt.

2000, Millennium Development Goals (MDG's)

Omkring årtusindeskiftet mødtes landene igen i FN for at diskutere verdenssituationen angående udvikling. Det stod

klart, at der var nogle lande, som var markant bagud, og det var vores alle ansvar at løfte og bidrage til hensigtsmæssig udvikling. Man formulerede i Millenniumerklæringen otte overordnede mål, der skulle forbedre levevilkårene på de områder, som syntes at stå allerværst til.

Målene var: 1) Udrydde ekstrem fattigdom og sult, 2) Opnå grundskole for alle, 3) Fremme lighed mellem kønnene, 4: Reducere børnedødelighed, 5) Reducere mørdredødelighed, 6) Bekæmpe HIV/AIDS og andre sygdomme, 7) Sikre miljømæssig bæredygtighed, 8) Etablere globale partnerskaber for udvikling

2015-målene, som de senere skulle blive kaldt, var unikke i forhold til tidligere deklamationer og aftaler ved at være tidsbestemte og konkrete. Der var populært sagt ikke længere tale om en lang ønskeliste med mere eller mindre konkrete mål, men i stedet otte milepæle for bæredygtighed på verdensplan. Senere hen er målene også blevet omtalt som mål for u-landene, da de konkrete indsatser ofte vil blive rettet herimod.

2015, Sustainable Development Goals (SDG) 2030

I 2015 lod man i FN de tidligere Millennium Goals erstattes med 17 nye verdensmål (SDG), der har til hensigt at skabe bæredygtig udvikling i hele verden. Nu var der ikke længere fokus på kun at forbedre problematikker, som ofte er at finde i u-landene.

Agenda 2030 rummer 17 mål, 169 delmål og 244 indikatorer, som sætter rammerne for global bæredygtig udvikling. 2030 Agendaen henvender sig til hele kloden, alle lande og verdensdele, og i et format som er tilsigtet, at alle uanset udviklingsstadium kan implementere målene i globale, nationale og lokale henseender.

SDG 2030 agendaen er universel. Det betyder, at den rækker ud til alle og forpligter os til at efterleve den globale udviklingsagenda og dermed fastslår, at vi alle har et fælles

ansvar. SDG'erne bygger på en forståelse, der strækker sig over de såkaldte 5 p'er: people, planet, prosperity, peace og partnership.

Mennesker (People): Vi er fast besluttet på at afskaffe fattigdom og sult i alle dets former og dimensioner, og på at sikre at alle mennesker kan udleve deres fulde potentiale i anstændighed og lighed samt i et sundt miljø.

Planet (Planet): Vi er fast besluttet på at beskytte planeten mod nedbrydning inklusiv handlinger gennem bæredygtig forbrug og produktion, bæredygtig forvaltning af dens naturlige ressourcer og omgående gribe til handling overfor klimaændringer, så kloden kan bidrage til nutidens og fremtidens behov.

Velstand (Prosperity): Vi er fast besluttet på at sikre at alle mennesker kan nyde velstående og fyldestgørende liv og at økonomisk, social og teknologisk fremgang opstår i harmoni med naturen.

Fred (Peace): Vi er fast besluttet på at fremme fredfyldte, retfærdige og inkluderende samfund, som er frie for frygt og vold. Der kan ikke være bæredygtig udvikling uden fred og fred uden bæredygtig udvikling.

Partnerskaber (Partnership): Vi er fast besluttet på at mobilisere det, der kræves for at implementere denne Agenda gennem et revitaliseret Globalt Partnerskab for Bæredygtig Udvikling baseret på en ånd med styrket global solidaritet, særligt fokuseret på de fattiges og mest udsattes behov og med lande, beslutningstagere og folks deltagelse.

Fra Brundtland til verdensmål

Der er sket meget i verden på meget kort tid. Udfordringerne peger på en stadig mere kompleks verden og tester vores tilpasningsevne. Viden er helt centralt i denne proces, og kommer også med en ny forståelse af metoder, vi skal bruge for at løse problemerne.

Bæredygtighed eksisterer i krydsfeltet mellem det økonomiske, sociale og miljømæssige. Det er stadig en dominerende forståelse, men det forholder sig næppe så simpelt. Bæredygtighed er mere end det, og er i dag således en mere kontinuerlig og processuel metode til at forstå, at en konkret udfordring eksisterer tværssektorielt og i relation til helhed.

At noget er miljømæssigt bæredygtig betyder eksempelvis ikke, at det per automatik er i et modsætningsforhold til at være økonomisk bæredygtigt. Tværtimod. Det handler ikke om afbalanceringer mellem, hvad der er, og ikke er, men at forstå og acceptere, at det er både og. Ikke før vi accepterer dette, kan vi reelt set løse de udfordringer, verden står overfor.

Verdensmålenes logiske opbygning

Som bekendt er der 17 mål, som hver især fokuserer på ét område eller emne, der relaterer sig til bæredygtig udvikling af samfundet. Under hvert af de 17 mål er der mellem 5 og 19 delmål. Hvert delmål har mellem 1 og 4 indikator(er) tilknyttet, og resultatet af disse kan beskrive, hvor langt man er fra at nå det enkelte delmål. Eksemplet viser, hvordan opbygningen af målene er let tilgængelige og logisk opbygget til både konkrete indsatser og overvågning af selvsamme.

Verdensmålene er integrerede og tværssektorielle. De kan ikke isoleres, men skal forstås i sammenhæng og helhed. Intet mål kan opnås på bekostning af et andet og et mål er ofte

afhængig af mindst ét andet for at kunne lykkes. Eksempelvis forudsætter en opfyldelse af Mål 3: Sundhed og trivsel en opfyldelse af indsatser inden for andre målområder: etablering af gode madvaner, rent vand og sanitet, byplanlægning, der giver mulighed for at bevæge sig og føre en aktiv livsstil etc.

SDG 2030 agendaen etablerer også nogle globale indikatorer for, hvordan vi kan måle vores fremskridt henimod at opnå målene. Der skabes på den måde et logisk rammeværktøj og introduceres nogle standarder der gør, at vi kan begynde at sammenligne lande langt mere systematisk end hidtil.

Det giver i og for sig også rigtig god mening, idet mange af de udfordringer som kloden står over for, transcenderer landegrænser og kun kan løses af lande i fællesskab. En forudsætning for et samarbejde mellem lande er, at vi kan kommunikere og har etableret fælles standarder, så vi både kan sammenligne og udveksle data koordineret. Og alle skal være med (Leave no one behind).

Bæredygtig udvikling kan beskrives som en vision for fremtiden. Bæredygtig udvikling er at tage ansvaret for resultaterne af det vi gør nu og her, og som samtidig har konsekvenser for kommende generationer både på kort og lang sigt, eller for andre, der lever et andet sted. Det handler om at sikre en udvikling, der imødekommer et samfunds øjeblikkelige behov uden at gå på kompromis med de fremtidige generationers muligheder for at sikre sig deres behov. Vi skal indtænke dette i alt, hvad vi foretager os.

På de følgende sider præsenteres kortlægningsprocessen med fokus på initiativer og udfordringer i Grønland i relation til verdensmålene.

5. Kortlægning af SDG 2030

Den foreliggende kortlægning skal kunne danne grundlag for prioriterede beslutninger vedrørende implementering af målene.

Processen

Kortlægningen af grønlandske initiativer med tilknytning til verdensmålene er aktuelt forankret i Departementet for Finanser. Den koordinerende rolle ligger indtil videre derfor også her, da arbejdet med bæredygtig udvikling er tæt knyttet til finansloven (og anden økonomisk planlægning) og fysisk planlægning.

Siden 2017 er der løbende blevet arbejdet med at inddrage departementerne i at kortlægge de områder, der arbejdes med på tværs af Selvstyret. Det har været en omfattende proces med stillingtagen til hvert enkelt delmål og indikator i agenda 2030.

Arbejdet har været undervejs i lang tid, og det har vist sig at være et komplekst projekt med mange delprocesser og aktører på området. Dertil har det været en stor udfordring at afgrænse rapportens omfang og berøringsflade, da bæredygtig udvikling som bekendt vedrører samtlige aspekter af samfundet og ikke mindst resten af verdenen.

Følgende kortlægning er et udtryk for et stort og detaljeret baggrundsarbejde, research, delanalyser, aktualitet og ikke mindst inputs fra relevante aktører. Det har desuden været vigtigt at udforme en kortlægning, der på trods af sin kompleksitet i undersøgelsesfeltet, er tilgængelig og brugbar for alle. Selvom alle eksisterende initiativer og tiltag formenligt går på tværs af minimum to mål, har det alligevel været vigtigt at opdele aktuelle tiltag, således at verdensmålene naturligt afgrænses.

Kortlægning som metode

Det er centralt at understrege, at en kortlægning i denne forbindelse er en opgørelse af et begrænset udvalg af initiativer, der kan knyttes til verdensmålene. Samtidigt er ambitionen, at kortlægningen ikke skal være aktualitetsbestemt i et omfang, der gør, at den forældes eller mister værdi efter kort tid.

Der er uden tvivl mange tiltag og initiativer, der ikke nævnes i rapporten. Dette betyder bestemt ikke, at de ikke kvalificerer

sig som bæredygtige eller kan knyttes til verdensmålene på den ene eller anden måde. Dogmet for rapporten har været at lave et nedslag, der beskriver de grønlandske udfordringer med inddragelse af udvalgte initiativer, der tilsigter at imødekomme udfordringerne.

Når arbejdet med verdensmålene prioriteres og implementeres i Selvstyret, vil rapporten kunne fungere som forarbejde og baggrund for det videre arbejde.

Deltaljeret opgørelse

Arbejdet er iværksat som en metodisk grundig gennemgang på verdensmålenes præmisser. Dvs. at hele agenda 2030 er blevet dechifreret, for derefter at inddrage departementernes inputs. Ressortområderne har været knyttet til samtlige delelementer af agendaen og har resulteret i et omfattende analysearbejde på baggrund af skematiske opgørelser.

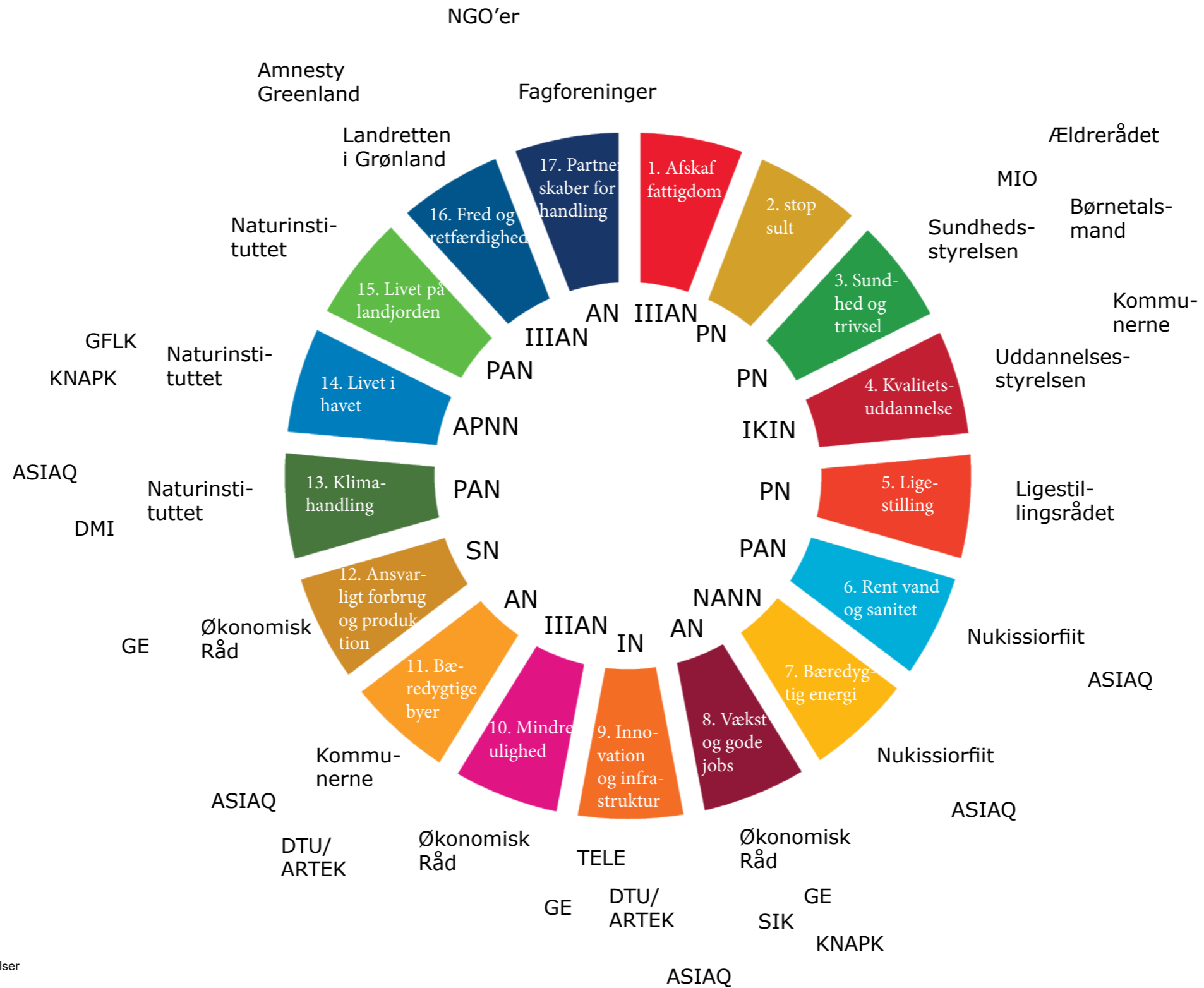
Både indsats, lovgivning, projekter, rapporter mv. på samtlige områder, er blevet opgjort og har indgået i forståelsen af verdensmålenes relevans og aktualitet i landet.

Roller og ansvar

Verdensmålene går på tværs af ressortområder og kan ikke løftes i ét departement. Derfor har det været en vigtig opgave at inddrage alle Naalakkersuisuts departementer i processen. Kortlægning må dog ikke forveksles med omstrukturering af arbejdsgange og forvaltningspraksis, hvorfor det har været nødvendigt at se på, hvordan man kan arbejde tværgående inden for de eksisterende rammer.

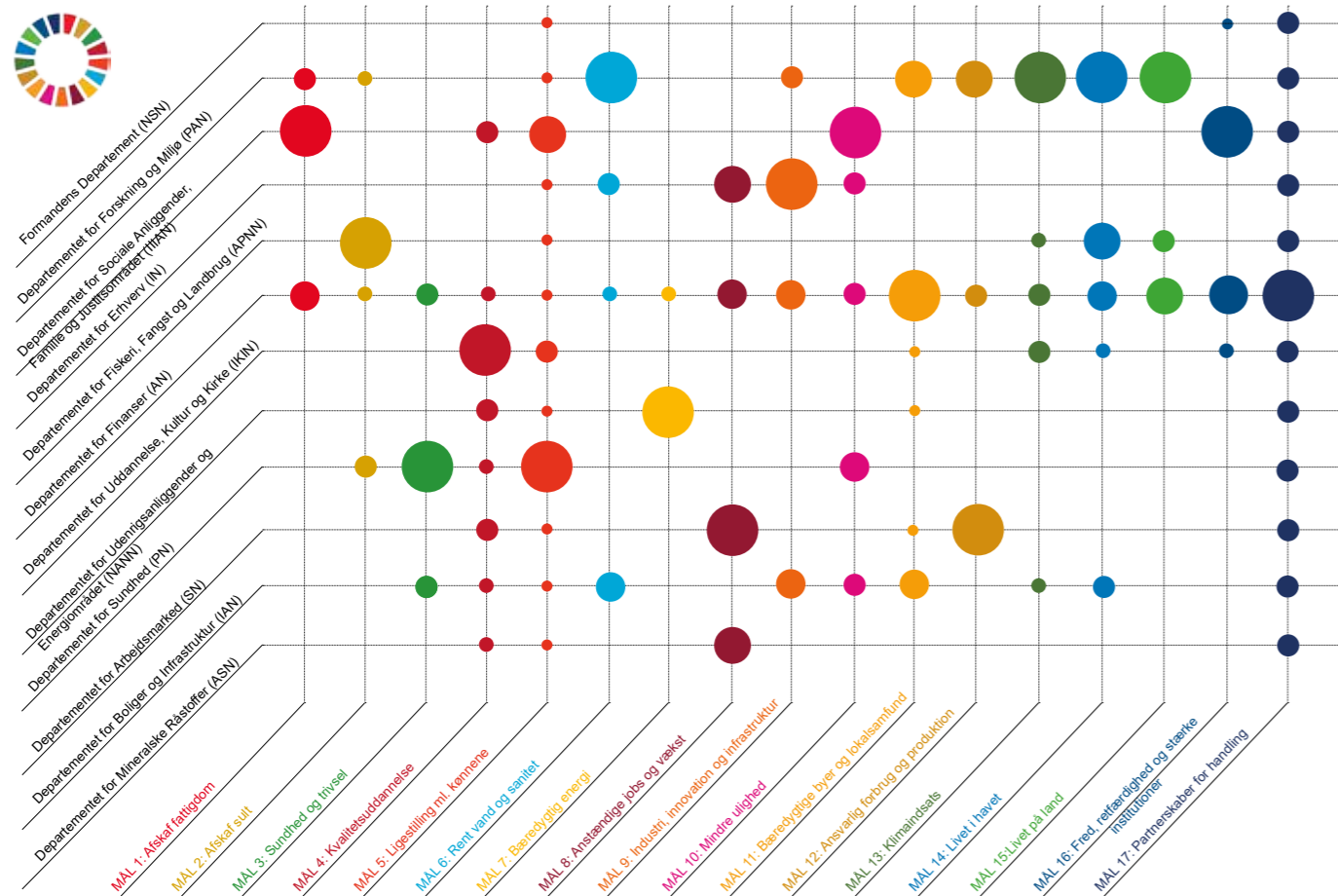
Det har samtidigt fra starten været højt prioriteret at sikre rolle- og ansvarsfordeling fra verdensmål til delmål og helt ned på de enkelte globale indikatorer. På den måde er det håbet at forhindre dobbeltarbejde eller at nogle vigtige emner bliver overset.

Det ses som en forudsætning for en reel stillingtagen eller forholden sig til verdensmålene, at der først skabes klarhed over, hvilke departementer, der er ansvarlige for hvilke dele af agenda 2030. Selvom forståelsen af bæredygtighed i bund og grund handler om langsigtethed og helheder, har det været vigtigt at indpasse verdensmålene i den kontekst, som for nuværende er gældende i det nationale system.

Departementers og andre enheders navne og forkortelser

- NSN: Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia / Formandens Departement
- PAN: Ilisimatusamermut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Forskning og Miljø
- IIIAN: Isumaginninnermut, Ilaqutariinnermut, Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet
- IN: Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Erhverv
- APNN: Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug
- AN: Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Finanser
- IKIN: Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Nunanullu Allanut Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke
- NANN: Nunanut Allanut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Udenrigsanliggender og Energiområdet
- PN: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Sundhed
- SN: Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Arbejdsmarked
- IAN: Ineqarnermut Attaveqatigiinnermullu Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Boliger og Infrastruktur
- ASN: Aatsitassanut Naalakkersuisoqarfik / Departementet for Mineralske Råstoffer

Det betyder, at der ved grundigt arbejde og dialog med departementerne er besluttet, hvilke aktører (departementer), der synes at have det primære ansvar for hvert af de sytten mål. Fordelingen er udarbejdet ved gennemgang af samtlige delmål og indikatorer, så den nødvendige viden inden for et givent mål varetages af det departement, som beskæftiger sig med det i forvejen. På den måde sikres også ejerskab og engagement i arbejdet med de enkelte mål.

En ulempe ved denne metode er til gengæld, at kortlægningens resultater vil skulle ajourføres i forbindelse med Naalakkersuisut's løbende ressortændringer. Det bemærkes, at der har været ressortændringer på nogle områder undervejs i kortlægningssproessen, men det bør i sagens natur ikke ændre på selve resultatet af kortlægningen.

Både borgere, virksomheder, interesseorganisationer, styrelser, institutioner m.fl. har udvist interesse for arbejdet med bæredygtighed. Tidligt i sproessen stod det klart, at både kommuner, NGO'er, uddannelsesinstitutioner, organisationer mv. indfører stadig flere bæredygtige tiltag i Grønland, og det komplette overblik vil derfor næppe kunne lade sig gøre.

Det har derfor ikke været muligt at inddrage alle aktører uden at forbigå nogle, og kortlægningen er således i udgangspunktet fokuseret på aktiviteter helt eller delvist inden for Grønlands Selvstyre.

Desuagtet har det fra starten været højt prioriteret at anerkende de initiativer, der er forankret uden for centraladministrationen, da bæredygtig udvikling ofte hurtigere implementeres her. Rapporten indeholder derfor nogle mindre kapitler,

som beskriver tendenser og initiativer i civilsamfundet, herunder i kommunerne, erhvervslivet og CSR.

Den cirkulære opgørelse på den foregående side er kortlægningens resultat af udvalgte aktører, som helt eller delvist beskæftiger sig med emner inden for agenda 2030. Det bør understreges, at det ikke er en fyldestgørende opgørelse, men et forsøg på at tegne et billede af de mange aktører, som direkte eller indirekte beskæftiger sig med målene.

Opgørelsen ovenfor viser desuden rollefordeling mellem forskellige departementer for alle 17 verdensmål. Jo større boblen er, desto større procentdel af delmålene er knyttet til det enkelte departement.

Research

Som parallelt spor under hele kortlægningssproessen har det været en opgave at undersøge andre landes tilgang til verdensmålene som inspiration og erfaringsgrundlag til brug her i landet.

Litteraturen viser først og fremmest, at datagrundlaget for opfølgning på målene er af afgørende betydning. Dertil viser det også, at arbejdet med målene kræver samarbejder på tværs af samtlige sektorer. Flere lande har gjort status på mål opfyldelse og udarbejdet generelle handlingsplaner for at opnå målene. Der er dog ikke mange, som har fordelt ansvaret mellem regeringernes kontorer for at understøtte målenes relevans og legitimitet i forhold til det enkelte land.

Derudover viser der sig et tydeligt mønster i langt de fleste landes arbejde med målene. Der arbejdes nemlig i tre spor:

1) statistisk opfølgning, 2) politiske handlingsplaner og 3) kommunikation.

Langt størstedelen af landenes nationale statistiske kontorer varetager dataindsamling og etablering af statistikker, der understøtter de globale indikatorer. Dette for at sikre en uafhængig dataindsamling brug heraf i officielle statistikker. I få tilfælde er det private konsulenthus eller selve regeringen, der står for statistisk opfølgning.

De politiske handlingsplaner er selvsagt udarbejdet af den siddende regering og læner sig op ad den politiske opbakning til verdensmålene.

Sidst men ikke mindst har stort set alle lande en kommunikativ platform dedikeret til verdensmålene i de respektive lande. Det er ofte her, hvor den løbende nationale opfølgning fremvises og samler diverse initiativer, publikationer, events, læringsmateriale og oversættelse af målene. Nogle lande har flere af sådanne platforme med forskellige værter bag, mens andre mindre lande nøjes med én national platform til kommunikation.

Seminar

Foruden en lang række møder med relevante aktører, inviterede Departementet for Finanser i sommeren 2019 de øvrige departementer til et internt seminar om verdensmålene. I den forbindelse var der fokus på data og statistisk materiale som metode til kommende overvågning af, hvordan det går med målene.

Grønlands Statistik præsenterede overvejelser omkring tilpasning af den eksisterende statistikbank til opfølgning på målene og de udfordringer, som går hånd i hånd med disse processer. Danmarks Statistik var også inviteret til at fortælle om de metoder og samarbejder, der har gjort den danske opfølgning mulig, omfattende og seriøs.

CSR Greenland præsenterede deres engagement i verdensmålene og deres koordinerende arbejde mellem de grønlandske virksomheder.

Seminaret resulterede i en debat om, hvordan og hvorledes man fremover ønsker at arbejde med og implementere målene i Selvstyret. Monitorering og prioritering blev diskuteret i forsøget på, at tilnærme sig en forståelse af målenes relevans i det arbejde, som allerede foretages og udvikles. På trods af potentielle udfordringer, syntes der at være stemning for at muliggøre grønlandsk opfølgning på verdensmålene.

1 AFSKAF FATTIGDOM

MÅL 1

Vi skal afskaffe alle former for fattigdom i verden.

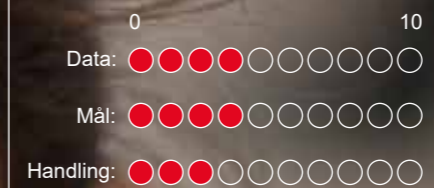
Målet handler om at afskaffe fattigdom og etablere systemer, der sikrer de mest sårbare og udsatte grupper og individer. Det betyder, at ekstrem fattigdom skal udryddes og fattigdom generelt set skal halveres i alle lande. Der skal etableres sociale sikringssystemer, universel adgang til basale serviceydelser og opbygges modstandsdygtighed mod naturkatastrofer. Lige rettigheder skal sikres, så alle får adgang til økonomiske ressourcer, og der skal skabes politiske rammer med fokus på fattige og ligestilling. Målet indeholder 7 delmål og tilhørende 12 globale indikatorer (jf. appendix, side 84)

I dag kan vi rapportere på

6

ud af 17 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

"9 procent af alle børn i aldersgruppen 0 – 4 år havde i 2018 indkomst under 50 pct. af median-indkomsten fordelt på samme aldersgruppe."

(Grønlands Statistik. De økonomisk udsatte 2014 - 2018)

Det er en gevinst for borgeren såvel som samfundet, hvis der arbejdes på, at nedbringe fattigdom og øge befolkningens muligheder for selvforsørgelse.

Der har i seneste år været en lang række diskussioner om, hvordan samfundet tackler og koordinerer indsatsen for at forhindre fattigdom.

Naalakkersuisut er af den opfattelse at en politik mod fattigdom må fokusere på at skabe rammer, der støtter den enkelte borger i at arbejde sig ud af en fastlåst økonomisk situation samt fremme social mobilitet blandt børn og unge. At forebygge fattigdom handler i høj grad om samfundets evne til at omsætte økonomiske midler til sociale fremskridt.

Udfordringer

De tre største udfordringer for at afskaffe fattigdom er:

- For mange unge er ikke under uddannelse eller i beskæftigelse
- Flere borgere i den arbejdsdygtige alder er uden for beskæftigelse eller har kun ujævn beskæftigelse eller lave indkomster
- Indsatser, herunder forebyggelse, er udfordret personale- og økonomimæssigt pga. spredt bosætningsmønstret (ø-drift)

Datagrundlag

Der er i de senere år løbende udarbejdet statistik på social- og fattigdomsområdet med Grønlands Statistiks løbende udgivelse "De økonomisk udsatte 2019" (pr. 14/12 2019). Dertil har Naalakkersuisuts årlige politisk-økonomiske beretning været med til at fokusere på fattigdomsbekæmpelse gennem fokus på blandt andet arbejdsmarked og uddannelse.

I publikation "Fattigdom & ulighed – Redegørelse om ulighed og fattigdom samt mulighederne for at fastsætte en fattigdomsgrænse" (2018), blev der gjort rede for, hvordan man kan forebygge og begrænse økonomisk ulighed og fattigdom i samfundet. Afskaffelse af fattigdom er et både vigtigt og centralt emne, som er genstand for flere nationale debatter. Derfor kræver det også systematisk indsamling af data, der har en tæt relation til verdensmålenes delmål og indikatorer, hvis det skal kunne være et redskab til strategisk arbejde for at opnå målet.

Definition og national fattigdomsgrænse

Fattigdom er flere ting og rapporten om fattigdom og ulighed fra 2018 peger på, at der ikke eksisterer entydige eller objektive metoder til at måle fattigdom. Derfor er det nødvendigt at se på andre aspekter end blot det økonomiske. Fattige bliver i rapporten defineret som personer eller familier, der har så få materielle og sociale ressourcer, at de ikke formår at være en del af samfundet på linje med den gennemsnitlige befolkning.

Den internationale fattigdomsgrænse ligger i dag på 1,25 USD om dagen. Dvs. at alle de, der lever for mindre end omtrent 8,4 DKK/dagen vil med den internationale definition, falde i kategorien "ekstremt fattig".

I Grønland lever ingen i ekstrem fattigdom, men der findes heller ikke en nationalt defineret fattigdomsgrænse. Politisk Økonomisk beretning 2019 indeholder et større afsnit om måling af fattigdom, herunder overvejelser om mulige mål og indikatorer herfor.

At en større gruppe borgere falder under en grænse, hvor de anses for at være økonomisk udsatte indebærer ikke nødvendigvis, at de alle er eller føler sig udsatte. For selvom der ikke er ekstrem fattigdom i Grønland, er det ikke irrelevant, at se på faktorer som social eksklusion, - mobilitet og – kapital.

Hvis en fattigdomsgrænse skal bidrage til at forebygge fattigdom og have en afsmittende effekt på social- og fordelingspolitikken, må den være forankret i en almen opfattelse af, hvad det vil sige at være fattig i det nuværende grønlandske samfund.

Vedtagelse af sådan en grænse vil bero på politisk konsensus og basere sig på solid politisk legitimitet. Grønlands Statistiks publikation "De økonomisk udsatte", definerer denne gruppe som personer, der har haft en disponibel indkomst, der i tre på hinanden følgende år er under en kritisk indkomstgrænse.

En anden måde at definere den fattige gruppe på, er ved at sætte indkomstgrænsen til 50 % af medianindkomsten. Her vil man se, at der er forholdsvis flest økonomisk udsatte i bygderne. De distrikter, hvor der er flest fra denne gruppe, er Nanortalik, Kangaatsiaq, Upernavik, Qaanaaq og Tasiilaq. Mens det stadig er til politisk debat, hvorvidt man i Grønland ønsker en national fattigdomsgrænse, og hvordan denne i så

fald bør formuleres, er der fortsat behov for dels en seriøs indsats med forebyggelse og hjælp til udsatte borgere, dels en løbende måling på og afrapportering af indikatorer for fattigdom og ulighed i samfundet.

Lige adgang for alle

Landstingsforordning nr. 15 af 20. november 2006 om offentlig hjælp er et økonomisk sikkerhedsnet, der gives som en social ydelse til alle borgere, der opholder sig i landet og ikke kan forsørge sig selv og sin familie. Offentlig hjælp sikrer således, at de udsatte borgere får et indkomstgrundlag og modvirker derved fattigdom. Der pågår aktuelt et forarbejde til en sammenhængende reform af offentlig hjælp og arbejdsmarkedsydelsen. Reformen forventes blandt andet at fremme en mere målrettet indsats på social- og arbejdsmarkedsområdet, herunder for at muliggøre en større selvforsørgelse for den enkelte og familierne.

Derudover er der en række andre tiltag, der har til hensigt at mindske de økonomisk mest udsatte grupper i Grønland. Deriblandt kan nævnes: alders- og førtidspension, boligsikring, sociale fripladser i daginstitutioner og støtte til private boliger.

Levevilkårsundersøgelser og indkomststatistikker viser, at der i Grønland ofte er et udstrakt gab mellem levestandard og adgang til social tryghed, sundhed, uddannelse og beskæftigelse fra et lokalsamfund til et andet. Dette skyldes bl.a. bosætningsmønstret og lokalsamfundenes afhængighed af naturressourcer og enkelte ressourcepersoner (rollemødder).

God barndom og opvækst

En af Naalakkersuisuts vigtigste opgaver er at sikre sunde og styrkende rammer for de mest udsatte grupper. Dette gælder

bl.a. børnene for hvem fattigdom altid vil være en ufrivillig situation. Hvis samfundsmæssige investeringer i social forebyggelse, skole, uddannelse mv. ikke giver tilstrækkelige resultater, vil forebyggelsen af fattigdom være lige så ringe stillet. D er veldokumenteret, at kvalitetsuddannelse skaber velstand, og at uddannelse og social tryghed og mobilitet er den mest effektive vej ud af fattigdom for den enkelte borger.

Politiske prioriteter

Hvis alle ikke har lige muligheder for at udfolde deres potentiale og opnå en god levestandard, er det i strid med almene

retfærdighedsprincipper, og i lige så høj grad et samfundsmæssigt tab.

Naalakkersuisuts mål for at nedbringe fattigdom i Grønland handler om at hjælpe flere til selvforsørgelse. Herunder er der målsætninger om, at flere skal være i beskæftigelse eller under uddannelse, færre på offentlige overførsler, flere helårsbeskæftigede, øget rådighedsbeløb blandt borgere i lav- og mellemindkomstgruppen mv. Jo flere af landets borgere, der bliver bidragsydere til samfundet, jo større er sandsynligheden for økonomisk selvstændighed.

Fælles indsats

En stor del af det forebyggende arbejde varetages af styrelser, kommuner og ikke mindst NGO'er. Det er dermed af afgørende betydning

at indsatsen koordineres på tværs af organer, så de forskellige ressourcer sættes i spil på den bedste måde. Alle aktører ønsker at gøre sit for at forbedre vilkårene for de mest sårbare grupper. Men ved at koordinere og samordne vore indsatser, vil vi også kunne sikre, at der er nogen til at overtage efter en konkret indsats. Det handler om helhed skabt af den sammenhæng, som er så nødvendig, hvis vi endeligt skal afskaffe fattigdom i Grønland.

MÅL 2

Stoppe sult, opnå fødevarer sikkerhed og forbedret ernæring samt fremme bæredygtigt landbrug.

Målet handler om at udrydde sult og alle former for fejlernæring hos alle mennesker. Fødevarerproduktionen skal hæves og særligt landbrugssektoren skal være mere rummelig og rentabel – også for småskala producenter, oprindelige folk og fiskeri. Der skal sikres en mere bæredygtig fødevarerproduktion, der er tilpasset klimaforandringer og bevaring af biodiversitet (jf. appendix, side 84)

Inden for de seneste 100 år har den grønlandske kost i stigende grad bestået af mindre lokalt fanget kost og en større andel importeret kost.

I Grønland er havet stadig den primære kilde til forsyning af lokalfangede fødevarer til landets borgere. Derfor er det vigtigt at værne om den maritime biodiversitet. Det er særligt de kvoterede arter såsom hvid- og narhvaler, hvalros, isbjørne og fangst af store hvaler, der vejer tungt i hjemmemarkeds-sammenhæng eller til familiernes vinterforråd. Især i yderdistrikterne er de kvoterede fangsttyr vigtige delbidragydere til fødevarer sikkerheden.

I Sydgrønland er der både landbrug, fårehold og forsøg på at undersøge hvilke afgrøder, der egner sig bedst til det gældende klima og miljø.

Hvad angår sult, er selvforsyning med havets ressourcer dog så udbredt, at det kan være svært at opgøre omfanget af sult og fødevarer sikkerhed i landet. Det betyder ikke, at spørgsmålet om sult ikke er relevant og aktuelt i landet.

Udfordringer

De tre største udfordringer på fødevarerområdet:

- > Det geografisk spredte bosætningsmønster i forhold til fødevarerforsyning
- > En stor grad af subsidiering af landbrugssektoren
- > Særligt udsatte grupper oplever sult, som en del af deres sårbare levevilkår

Datagrundlag

Sult er et sundhedsproblem med stærke bånd til socialøkonomiske udfordringer. Som det er gældende på så mange andre områder, kan sult ikke stå som et isoleret problem, men bør ses i sammenhæng med andre faktorer, som kan påvirke oplevelsen af sult. Derfor kan det også være en stor udfordring at opgøre problemets omfang.

"Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred" måler bl.a. på en indikator for fødevarer sikkerhed, som tyder på at udgøre en faldende tendens.

Undersøgelsen inddrager også indikatorer, som relaterer sig til sult og de omkringliggende faktorer, der har indflydelse herpå. Grønlands Ernærings- og Motionsråd har udarbejdet kostanbefalinger, hvoraf nogle er blevet brugt som indikatorer i befolkningsundersøgelsen. Undersøgelsen viser, at prisniveauet for fødevarer i butikker generelt set er relativt højt, hvilket formentlig har konsekvenser for de mest udsatte grupper.

Det grønlandske datagrundlag inden for sult er dog ofte bundet op på andre undersøgelser om sociale, økonomiske, trivselsmæssige og helbredsrelaterede forhold. Verdensmålets delmål og indikatorer omhandler primært landbrugets fødevarerproduktion. Derfor må man se til andre undersøgelser, for at finde svar på landets tilstand i forhold til sult.

I folkesundhedsprogrammet, Inuuneritta II, påpeges der et generelt behov for øget dataindsamling, der kan skabe statistisk materiale til forståelse af sultproblemet og dets omfang.

Sult i Grønland?

Sult er et enormt problem på verdensplan – herunder særligt i de mindst udviklede lande, hvor fødevarer sikkerheden er så høj, at det går særligt hårdt ud over de mest sårbare grupper. Initiativer mod sult handler i mange lande om, at skabe stabilitet i fødevarerproducenternes omsætning, men det er ikke helt så nærliggende at anlægge samme metode her i landet. Der er eksempelvis en helt naturlig begrænsning i andelen af brugbar landbrugsjord langt de fleste steder i landet. Derfor må målet om at stoppe sult opnås med supplerende betragtninger og tilgange til verdensmålet.

Samtlige bosteder i landet har adgang til en butik, bræt eller naturaløkonomiske fødevarer. Det betyder dog ikke, at alle har lige adgang til fødevarer. Udbuddet kan nogle steder være yderst begrænset i særlige perioder og prisen variere afhængigt af efterspørgsel, beboere og personale. Markedsøkonomisk set er der ikke noget usædvanligt ved dette, og det er heller ikke påvist at være årsagen til sult blandt nogle borgere. Det, som derimod er en udfordring, er bestemte gruppers forvaltning af deres økonomiske ressourcer til omsætning af fødevarer.

Det er et velkendt problem, at nogle børn beretter om sult med reference til deres forældres misbrug eller livsstil, som

I dag kan vi rapportere på

2

ud af 12 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

kan være meget bekostelig – både økonomisk og socialt. Tid og penge, som kunne bruges til at anskaffe varer og tilberede måltider til både dem selv og deres børn.

Fødevarer sikkerhed og under- eller fejlernæring

I en analyse af opvækststed og højde viste det sig, at voksne, der var vokset op i en bygd i gennemsnit var 3-4 cm lavere end jævnaldrende, der var vokset op i en by. Dette kan skyldes dårligere socioøkonomiske forhold i bygdene, og må undersøges nærmere, for at belyse forholdet mellem næringsrig kost og den generelle sundhedstilstand.

Befolkningsundersøgelsen i Grønland (2014) viste at fødevarer sikkerheden i befolkningen hænger tæt sammen med uddannelse og arbejdsstatus.

Arbejdsløse og mennesker på overførselsindkomst havde næsten ti gange så høj forekomst af fødevarer sikkerhed, som deltagere fra familier med uddannelse og arbejde.

Dette understreger de fundamentale sammenhænge, der eksisterer mellem sult og socioøkonomiske faktorer.

Globalt set bruges FIES (Food Insecurity Experience Scale) som en indikator på omfanget af fødevarer sikkerheden hos befolkningen. Med FIES kan man se, hvor Grønland placerer sig i forhold til andre lande. Men det er muligvis endnu mere vigtigt og gavnligt at se på landet internt og de forskelle, der er mellem by og bygd.

I en sundheds- og trivselsundersøgelse blandt folkeskoleelever i Grønland (2014) er der reelle geografiske, forskelle på at gå sulten i seng eller i skole.

Flere børn i bygder og yderdistrikter oplever at være sultne i forhold til børn i Nuuk. 23 pct. af folkeskoleeleverne i bygder oplever det sommetider, hvor tallet for børn i byerne er på 19 pct. og i Nuuk 11 pct. Det er dermed ikke forkert at koble fødevarer sikkerhed med den ulighed, der eksisterer mellem bosteder og de varierende serviceydelser mellem bosteder.

Landbrug og fødevarerproduktion

Selvom det hurtigt kan fastslås, at Grønland i dag ikke er en landbrugsnation på højde med de fleste andre lande, er landbruget stadig tema for eksperimenter, forsøg, småska-

la-produktion mv. Antallet af steder i landet, hvor sådanne erhverv reelt set er mulige, er dog begrænsede, og en meget lille del af befolkningen står derfor i praksis for selve landbrugsproduktionen.

Oftentimes er landbrugsdriften her i landet forbundet med et ønske om at øge selvforsyning, og dermed eksempelvis selv kunne producere foder til får, lam og kvæg.

Ligesom havdyrene er en stor del af den grønlandske kost, er der også potentiale for at udnytte de tangressourcer, der findes langs kysterne i vandet.

På verdensplan er der stigende efterspørgsel på tang, og fremtiden kunne indebære både erhvervspotentialer og styrket national fødevarerproduktion i forbindelse med dyrkning og høst af tang.

Dette vil forventeligt primært være med sigte på eksport.

"(...)12 procent af de adspurgte børn gik i 2014 altid eller ofte sultne i seng eller i skole."

(Institut for Menneskerettigheder: Børn og unge - status i Grønland 2019)

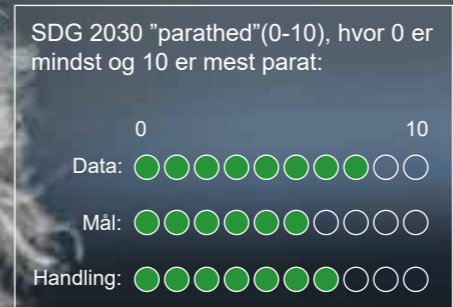
MÅL 3

Vi skal sikre et sundt liv for alle og fremme trivsel for alle aldersgrupper

Sundhed og trivsel refererer til en bred vifte af sundhedsfaglige parametre både inden for fysisk og mental sundhedspleje. Det handler om mødre- og børnedødelighed, smitsomme og ikke-smitsomme sygdomme, rusmiddelbehandling, tilskadecomster ved ulykker, sygdomme ved forurening, samt seksuelle og reproduktive sundhedsydelser. Sundhedsdækningen skal sikres for alle, og forskning skal tilskyndes så teknologiuudviklingen er tidssvarende (se appendix, side 85)

I dag kan vi rapportere på

7 ud af 17 globale indikatorer

”Alle borgere i Grønland skal have de bedste muligheder for at få et godt og langt liv”

(Naalakkersuisoq for Sundhed, Sociale Anliggender og Justitsområdet, Martha Abelsen, i ”Det gode børneliv”)

Grønlændere lever i gennemsnit 8 år kortere end mennesker i de lande, vi ellers sammenligner os med – og alt for mange af os lever på en måde, hvor vi skader vores eget helbred. Det er problematisk for den enkelte, og det er dyrt for samfundet.

Udgiften til sundhedsvæsenet vil stige de kommende år grundet de demografiske ændringer, der betyder, at vi bliver relativt flere ældre. For at undgå, at sundhedsudgifterne løber løbsk, vil Naalakkersuisut sikre, at der på alle de områder, hvor det er muligt, igangsættes forebyggende indsatser. Naalakkersuisut ønsker at sikre det gode børneliv for alle børn i landet. Derfor skal der sættes ind på alle områder af børns og unges liv – familien, skolen og fritiden.

Udfordringer

De 5 største nationale udfordringer for en positiv udvikling på målet om sundhed og trivsel er:

- > Livsstilssygdomme grundet rygning, dårlig kost, alkohol og for lidt motion i hverdagen
- > Høj tuberkulose-incidens
- > Høj forekomst af selvmord
- > Seksuelt overførte sygdomme
- > Misbrug af børn og unge

Datagrundlag

Der er i de senere år udarbejdet en række folkesundhedsundersøgelser, trivselsundersøgelser mv. og dertil indsamlet en lang række sundhedsdata. Data på sundhedsområdet er fordelt mellem flere organer og aktører, men det skønnes at være et af de mest veldokumenterede områder i landet. Disse er dog i vid udstrækning knyttet til den enkelte patient og derfor ikke umiddelbart tilgængelig til brug for udtræk til brug for statistikudarbejdelse. Der er derfor et stykke vej endnu, hvis vi skal opnå en systematik og brugbar dataindsamling med tæt tilknytning til verdensmålet i Grønland.

Politisk prioriterede indsatser

På den baggrund anbefales at sundhedspolitikken i fremtiden sættes på en forbedring af livsstilsfaktorerne. Dette kan ske

gennem øget fysisk aktivitet, sund livsførelse (nedbringe rygning, alkohol og dårlig kost) og forebyggelse for udsatte børn. Udfordringerne med at sikre sundhed og trivsel kan lige som samtlige andre verdensmål næppe imødekommes i én enkelt sektor. Det handler i høj grad om en flerstregnet indsats og at det forebyggende arbejde på sundheds-, social- og uddannelsesområdet skal koordineres, så vi sikrer sammenhæng i indsatserne.

Livsstilsudfordringer

Grønland ligger relativt set mindre godt på alle de livsstilsrelaterede risikofaktorer, hvilket bidrager med en væsentlig forklaring til, at middellevetiden er relativt lav og at relativt mange mennesker er plaget af langvarige og kroniske sygdomme.

Alt for mange grønlandere dør af kræft og hjertesygdomme, og disse er sammen med kategorien ”andet” i top-tre over dødsårsager på nationalt niveau. De centrale livsstilsrelaterede risikofaktorer, som har stor betydning for middellevetiden og udviklingen af langvarige og kroniske sygdomme er rygning, højt alkoholforbrug, overvægt og fysisk inaktivitet. Netop disse er på dagsordenen i folkesundhedsprogrammet Inuuneritta II 2013-2019.

Departementet for Sundhed har fået foretaget en befolkningsundersøgelse i Grønland for 2018, som peger på, at der på trods af færre dagligdagsrygere, er flere, der dagligt spiser grøntsager og flere, der oplever forbedring af boligforholdene. På trods af en generelt vurderet forbedring vores levevilkår, er der stadig store udfordringer, at tage hånd om. Bl.a. ser vi et stigende antal svært overvægtige, og et øget forbrug af saft og sodavand.

Der er behov for indsatser, der sætter ind på både forebyggelse og behandling. Problematikker vedrørende alkoholforbruget i Grønland, er gennem et vedvarende fokus på strukturel forebyggelse faldet således at alkoholsalget pr. indbygger over 15 år nu ligger lavere end i Danmark og Finland. Ikke desto mindre kan forbruget af både alkohol og hash fortsat betragtes som et stort folkesundhedsproblem. Erfaringer fra misbrugsbehandling indikerer ligeledes, hvor omfattende den sociale arv er knyttet til misbrug. Bag størstedelen af sociale problemer ligger et skadeligt og overdrevent alkoholindtag. I kampen mod misbrugsbehandling findes

Allorfik, som varetager nationale tilbud om behandling af afhængighed af både alkohol, hash og ludomani. Fra 2018 er Allorfik repræsenteret med lokale behandlingscentre i Qaqortoq, Nuuk, Sisimiut og Aasiaat.

Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet omfatter al bevægelse, der øger energiomsætningen, fra idræt, sport og hård motion til hverdagsaktiviteter som leg, havearbejde, en gåtur, cykling som transport eller at tage trappen. Fysisk aktivitet har en forebyggende effekt på en række sygdomme, bl.a. hjerte-kar-sygdomme, type 2-diabetes og tyktarmskræft samt på for tidlig død. Der er også betydelige gevinster ved, at fysisk inaktive personer bliver fysisk aktive. Det gælder både for den enkelte, men også for samfundet, hvor man kan reducere udgifter til behandling og andre offentlige ydelser.

Foreningsliv, fodboldklubber etc, er vigtige faktorer. Vi skal blive bedre til at støtte op om lokale ildsjæle og også tilpasse de fysiske aktivitetstilbud til alle dele af befolkningen. Byplanlægning i byer og bygder har også en betydning for folkesundheden.

Sund livsførelse

Det er vigtigt, at vi bliver bedre til at samarbejde om at forebygge livsstilssygdomme, der skyldes rygning, dårlig kost og for lidt bevægelse. Grønland ligger desværre alt for højt i forhold til alkohol og i de senere år er den traditionelle mere sunde kost blevet afløst af moderne, federe kostvaner.

Derudover er der grund til bekymring, hvad angår seksuelt overførte sygdomme som klamydia, syfilis og gonorré. For selvom der er gratis seksuel og reproduktiv prævention, der har vist at kunne tilbageholde smitteforekomst af disse sygdomme, er hyppigheden stadig et problem.

Udsatte børn

Vi bliver også nødt til at finde måder, hvor vi i fællesskab kan forhindre det udbredte misbrug, som ødelægger familierne og som er en af årsagerne til at vi har så mange selvmord. Vi skal finde måder hvorpå vi kan bryde den negative sociale arv så næste generation får et bedre og sundere liv. En tidlig indsats er afgørende: Jo før du forebygger, jo større effekt.

Tuberkulose og andre smitsomme sygdomme

I Grønland er der en meget høj forekomst af tuberkulose tilfælde og i 2017 var der svarende til 102 tilfælde pr. 100.000 indbyggere. Dette alarmerende tal har givet anledning til Naalakkersuisuts Tuberkulosestrategi 2017-21, som forlængelse af tidligere strategier. For selvom antallet af tilfælde har været faldende, er det bekymrende, at landet fortsat klassificeres som et høj-byrdeland på niveau med regioner i Afrika, Asien og Latinamerika.

Mental sundhed

Befolkningsundersøgelsen fra 2018 viser, at der er sket i fald i andelen af personer med et godt selv vurderet helbred, og undersøgelsens fokus på mental sundhed knytter sig i høj grad til psykiske lidelser som et folkesundhedsproblem. Selvmordsraten i landet er omtrent 99,8 pr. 100.000 indbygger, og således syv gange højere end i Danmark. Naalakkersuisuts

ønske med at nedbringe antallet af selvmord udmøntes i National Strategi for Selvmordsforebyggelse i Grønland. Mental sundhed er af stor betydning for livskvalitet, selvfor-sørgelse, uddannelse osv., hvorfor man bør bestræbe sig på, at forbedre vilkårene i en tidlig alder. For at nå børnemålgruppen, har Naalakkersuisut besluttet følgende overskrift for folkesundhedsprogrammet for de kommende år: ”Naalakkersuisuts strategi for samarbejdet om det gode børneliv 2020-2030”

MÅL 5

Vi skal opnå ligestilling mellem kønnene og styrke kvinders og pigers rettigheder og muligheder

Gennem politikker, lovgivning og informationsteknologi skal ligestilling mellem kønnene håndhæves og fremmes, således at vold, udnyttelse og sexchikane i hjemmet og det offentlige rum reduceres. Arbejdet i hjemmet skal anerkendes og kvinder i ledende stillinger og politik skal øges. Ligeledes skal tvangsægteskaber afskaffes og der skal gives lige adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og familieplanlægning (se appendix, side 87)

Respekten for menneskerettigheder og de fundamentale frihedsrettigheder er en af hjørnestenene i det grønlandske demokrati. Dog er vold og overgreb mod kvinder og børn stadig en udfordring med enorme menneskelige og samfundsøkonomiske konsekvenser.

Ligestilling mellem kønnene er afgørende for vores samfund, og der er brug for et menneskesyn, der anskuer alle som lige værdige. Her i landet er spørgsmålet og debatten om ligestilling lige så relevant, som alle andre steder. Hverken kvinder eller mænd skal undertrykkes pga. deres køn, men i stedet tilbydes lige muligheder og adgang til sundhed, serviceydelser, uddannelse, job mv.

Udfordringer

De fem største udfordringer for at opnå øget ligestilling mellem kønnene er

- > Høj forekomst af vold og seksuelle overgreb
- > Høj forekomst af teenagegraviditeter og aborter
- > Et kønsopdelt arbejdsmarked
- > Ubalance mellem kønnene i uddannelsessystemet
- > Ulighed mellem kønnene i sundhedstilstand

Datagrundlag

I Grønland har vi desværre en stor forekomst af vold, som i særlig høj grad forekommer inden for hjemmet. Alt for mange børn og unge oplever traumatiske volds- og overgrebshændelser i barndommen. Det er et alvorligt problem, som ikke må forties. I "Befolkningsundersøgelsen i Grønland (2014)" tages temaet op som en anerkendt del af problematikker, der påvirker sundhedstilstanden hos befolkningen. Her ses det bl.a. at 50 % af borgerne i Nuuk ofte eller af og til oplever vold, mens antallet af seksuelle overgreb er størst i byderne med 39,3 % af borgerne i disse områder.

Naalakkersuisuts "Strategi- og handlingsplan mod vold 2014-17" definerede en vision om, at ingen kvinder, mænd eller

børn i Grønland skal leve et liv med vold. Ej heller skal det høje antal seksuelle overgreb forblive status quo, og "Strategi mod seksuelle overgreb 2018-22" har netop til formål at nedbringe antallet af disse overgreb og sikre den bedst mulige støtte til berørte borgere.

Der findes en relativ omfangsrig datamængde, der beskriver volds- og overgrebsstatistikker. Data er dog spredt mellem en lang række aktører. Både MIO, Ligestillingsrådet, Politiet, Institut for Menneskerettigheder, UNICEF m.fl. forvalter indsamling af data, men ikke konsekvent efter de samme principper. Koordinering mellem aktørerne på dataområdet udgør derfor et stort potentiale, som bør udnyttes til at skabe et reelt overblik over problemet.

Indsatser mod vold og seksuelle overgreb

D. 20. maj er ligestillingsdag her i landet og den i forbindelse udtalte Naalakkersuisoq for Ligestilling, Martha Abelsen, i 2019 at "(...) vi skal fejre den ligestilling vi har opnået, men også minde hinanden om den kamp, der forestår, for vi er desværre langt fra nået i mål. (...) Vi må gøre op med den kultur, som ødelægger livet for den enkelte og som er undergravende for vores samfund. Fra politisk hold skal vi styrke indsatsen for at hjælpe voldsofre til at komme videre i deres liv, så de genvinder modet til at kæmpe for ligestilling og en plads i samfundet. Og ikke mindst skal vi bistå krænkere, så de får styrke og indsigt til at bryde det onde mønster, som ellers nemt går i arv til næste generation."

Inden for voldsområdet er der igangsat en række tiltag med henblik på at støtte, hjælpe, behandle og forebygge voldlig adfærd og tilskadekomster. Illerniit fungerer som landsdækkende krise- og behandlingscenter; Alliaq er et behandlingstilbud for voldsudøvere; og Kattunneq er et projekt, som støtter indsatsen på de grønlandske krisecentre gennem opkvalificering af medarbejdere.

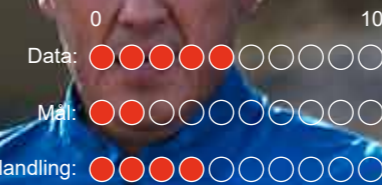
Strategien mod seksuelle overgreb rummer indsatser, der skal tilpasses forholdene, muligheder og behov i de enkelte lokalsamfund for at opnå bedst mulige resultater. Seksuelle overgreb har ikke blot store konsekvenser for ofrene, men udgør også et samfundsproblem. Det nødvendiggør et tæt samarbejde mellem mange forskellige aktører i forhold til forebyggelse, behandling og opfølgning. En fælles indsats er altafgørende for at nedbringe antallet af overgreb.

I dag kan vi rapportere på

6

ud af 14 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

Seksualoplysning og uddannelse

Naalakkersuisut arbejder på at styrke forebyggelsesarbejdet ved at inkludere det i folkesundhedsprogrammet. Alle graviditeter skal være ønskede, og familieplanlægning er et højt prioriteret anliggende, som bl.a. indgår på skemaet i folkeskolerne. Undervisning og oplysning optræder også i "Dukkeprojektet", hvor voksne forberedes på rollen som forældre gennem forståelse af de konsekvenser, der hører med til at ændre sin familiære situation.

Der er næppe nogen tvivl om, at internettet i dag forsyner både børn, unge og voksne med informationer og viden. Her i landet har alle principielt lige adgang til at søge yderligere oplysninger ift. seksualitet, prævention og uddannelse via digitale platforme. Dog er der noget, der tyder på, at oplysning, uddannelse og kultur ikke i tilstrækkelig grad har haft en ønsket forebyggende effekt. Antallet af både teenagegraviditeter og aborter i Grønland er markant højere end de øvrige nordiske lande. Der foretages 1011 aborter pr. 1000 levende-fødte børn i Grønland mod 331 i Sverige, som er næsthøjest efter Grønland. Dette på trods af, at prævention uddeles gratis gennem den offentlige sektor.

Lige deltagelse og muligheder i samfundet

Et kønsopdelt arbejdsmarked er her, som i mange andre lande, en traditionel barriere, der indirekte har konsekvenser for lønforskellen mellem mænd og kvinder. Samtidigt er kvinders erhvervsfrekvens dog høj i Grønland sammenlignet med mange andre lande. Mænds gennemsnitlige bruttoindkomst er stadig højere end kvinders. I 2019 tjente mænd i gennemsnit 288.000 kr. mod kvinders 226.000 kr. Det er en forskel på

62.000 kr. Dette er en lille stigning fra 2014, hvor forskellen androg 60.000 kr.

Begge køn har ved lov lige politiske rettigheder i landet, hvilket indbefatter stemmeret, retten til at opstille og indvælges i kommunalbestyrelser, Inatsisartut, Naalakkersuisut og det danske Folketing. Men selvom mulighederne er lige, var den faktiske repræsentation af kvinder i januar 2019 stadig lavere end mændenes. I Naalakkersuisut er 22 % kvinder; i Inatsisartut er 39 %; og i kommunalbestyrelser er andelen 34 %. Disse tal ændrer sig naturligvis løbende, og der kan være flere årsager til, at kønnenes repræsentation ikke er ligeligt fordelt på tidspunktet for optælling. Det er dog stadig vigtigt at have et kritisk blik på disse tal, og sikre at alle uanset køn har lige muligheder for at deltage i det politiske liv.

Politikker og lovgivning Naalakkersuisut har de seneste år arbejdet på at styrke opmærksomheden omkring ligestilling mellem kønnene gennem initiativer og lovgivning. Dette har overordnet set medført betydelige fremskridt på området.

Inatsisartutlov nr. 3 af 29. november 2013 om ligestilling af mænd og kvinder, ulovliggør grundlæggende set handlinger, der modarbejder ligestilling mellem kønnene. I denne lov fremgår det også, at Naalakkersuisut skal indhente oplysninger om kønsfordelingen i bestyrelser,

udvalg mv. I § 6 bestemmes det, at "Offentlige udvalg, råd, kommissioner og lignende, der er nedsat af Naalakkersuisut til at forberede fastsættelse af regler eller planlægning af samfundsmæssig betydning, skal være sammensat sådan, at der højst er ét medlem mere af det ene køn end af det andet."

Nationale tiltag:

- Inatsisartutlov nr. 3 af 29. november 2013 om ligestilling af mænd og kvinder. Har bl.a. medført nedsættelse af et uafhængigt ligestillingsråd.
- Grønlands Råd for Menneskerettigheder blev oprettet i 2013 med det formål at beskytte disse rettigheder her i landet.
- Naalakkersuisuts Strategi mod Seksuelle Overgreb 2018-2022.
- Naalakkersuisuts familiepolitik 2020-2030

Internationale tiltag

- Deltager i det nordiske ligestillings samarbejde gennem EK-JÆM og MR -JÆM
- Et seminar om vold i nære relationer er planlagt sammen med EK JÆM
- Mee too bevægelsen har haft sit indtog i Grønland med retsmæssige konsekvenser

6 RENT VAND OG SANITET

MÅL 6

Vi skal sikre tilgængelighed og bæredygtig forvaltning af vand og sanitet for alle

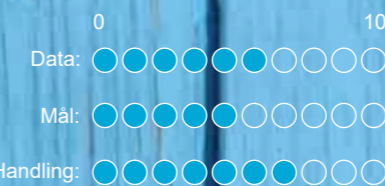
Målet handler om at sikre universel adgang til rent og sikkert forvaltet drikkevand til en overkommelig pris. Sanitetsforhold og hygiejne skal forbedres og andelen af ubehandlet spildevand skal som minimum halveres (se appendix side 88)

I dag kan vi rapportere på

ud af 11 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

”Rent drikkevand er en vigtig forudsætning for folkesundheden og samfundsudviklingen i Grønland.”

(Sektorplan for Energi- og Vandforsyning, 2017)

I Grønland er der god adgang til rent drikkevand, men der arbejdes på, at forbedre og optimere vandforsyningen, så alle borgere får lige adgang til og sikkerhed for drikkevand af høj kvalitet.

Indlandsisen udgør omkring 80 % af det samlede areal i Grønland og betyder, at Grønland er beriget med en enorm og unik vandressource. På globalt plan er det ikke alle, der har adgang til de samme vandressourcer, som her. Rent drikkevand er en forudsætning for folkesundheden, erhvervslivet og samfundsudviklingen. Vores drikkevand er overfladevand fra elve og søer. Derfor skal vi passe på landets naturlige ressourcer, og sikre at vandkilderne beskyttes mod forurening, affaldsdumping, udslip af farlige kemikalier og ubehandlet spildevand.

Der er ofte forskellige interesser inden for de områder, hvor drikkevandssøer og -elver ligger. Derfor er der klare regler om, hvilke aktiviteter, der tillades i vandspærrezoneerne, og hvilke aktiviteter, der ikke gør. Reguleringen på området er således restriktiv og har til formål at sikre, at der også er rent drikkevand i fremtiden.

Naalakkersuisut og kommunerne har desuden fokus på at forbedre sanitetsforholdene og håndteringen af spildevand over hele landet.

Udfordringer

De fire største nationale udfordringer for at sikre bæredygtig forvaltning af vand og sanitet for alle er:

- > Nogle bosteder har ikke en god naturlig forekomst af vand
- > Der kan ikke ledes vand fra én forsyning til en anden i tilfælde af forurening af drikkevandsressourcen
- > Ofte konfliktende interesser inden for de vandspærrezoneer, der skal beskytte drikkevandet
- > Håndtering af natrenovation i områder uden kloakering

Datagrundlag

Der findes et godt datagrundlag, som beskriver drikkevandets fysiske-kemiske sammensætning og bakteriologiske kvalitet.

Naalakkersuisut har gjort adgangen til denne data nemmere. Alt er lagt ind i en offentlig database, hvorfra borgere og myndigheder gratis kan se og hente informationer om drikkevandet.

Der arbejdes dertil på at optimere adgang til vanddata til gavn for både borgere og myndigheder. Målet er, at gøre vanddata tilgængeligt i GEUS' Jupiter-database, som er en offentlig tilgængelig database for grundvands-, drikkevands-, råstof-, miljø- og geotekniske data. Når data er indarbejdet her, kan det bl.a. anvendes til at udarbejde risikoanalyser for tilpassede vandprøvetagningsprogrammer eller borgerinformation.

Vandforsyning

Nukissiorfiit er, som Grønlands offentlige forsyningselskab, ansvarlig for levering af såvel drikkevand som el og varme. Derudover leverer Mittarfeqarfiit samme ydelser enkelte andre steder i landet. Nukissiorfiit leverer drikkevand til 19 byer og 51 bygder og sælger omkring 4,5 mio. m³ drikkevand årligt. Halvdelen af vandet leveres til landets største industri, nemlig fiskeindustrien. Priserne på el, vand og varme er udlignet på tværs af hele landet, så alle betaler det samme. For at sikre alle adgang til vand- og energiforsyning holdes priserne så lave som muligt.

Langt den største del af drikkevandet kommer fra overfladevand, der renses ved filtrering og flere steder kloring. Alle borgere i Grønland har adgang til rent drikkevand, og det rene vand er vigtigt for borgernes sundhed såvel som erhvervslivets muligheder. Der arbejdes aktivt for fortsat at sikre en høj kvalitet og hensigtsmæssig udnyttelse af ressourcerne. Arbejdet med vandforsyningen er derfor todelte: For det første arbejdes der for at sikre de nuværende og fremtidige drikkevandsressourcer. For det andet arbejdes der på løbende at sikre vandkvaliteten og kontrol af drikkevandet.

Vandspærrezoneer

En af nøglerne til at sikre, at Grønland får verdens rene vand, er, at der er stor respekt for vores vandspærrezoneer. Zoneerne er de områder, hvorfra drikkevandet opsamles og løber ned i drikkevandssøerne. Vandspærrezoneerne er beskyttet af en restriktiv lovgivning, som forbyder en række aktiviteter, der kan forurene drikkevandet. Man må eksempelvis ikke benytte motoriserede køretøjer eller etablere bygninger og holde dyr inden for vandspærrezoneerne.

Kontrol af vandkvalitet

Naalakkersuisut og Nukissiorfiit samarbejder om at optimere vandforsyningsanlæg i byer og bygder, så kvaliteten og sikkerheden øges fremadrettet. Dette kombineres med løbende kontrol af vandkvaliteten. Gennem analyse af vandprøver fra samtlige steder, hvoraf der produceres drikkevand, kontrolleres kvaliteten. Vandet analyseres blandt andet for mikrobiologisk og kemisk forurening.

En af udfordringerne, i forbindelse med vandprøvetagning og analyse, er de logistiske problematikker. Vandprøver skal

analyseres inden for et bestemt og afgrænset tidspunkt fra at prøven er indsamlet. Infrastrukturen i landet vanskeliggør dog, at prøverne kan nå frem til analysestedet inden for tidsrammen. Der må findes en holdbar løsning på dette, hvis alle skal have mulighed for den bedst tænkelige vandkvalitet. Dette kan også hjælpe til at begrænse de kogepåbud, som nogle bygder oplever ved svigt i vandkvaliteten.

Håndtering af spildevand
Spildevand håndteres forskelligt afhængig af forholdene i den enkelte by og bygd. Mange byer er overvejende kloakeret eller har boliger med opsamlingsstanke. Kloakering er dog ikke alle steder lige let. Kloakledningerne skal sikres mod den hårde frost, hvilket er en stor omkostning.

Afskaffelse af spildevandet efter opsamling renses som regel ikke tilstrækkeligt, førend det udledes i havet. Derfor arbejdes der på at indføre mekanisk rensning flere steder. Dertil har Inatsisartut nu besluttet, at Selvstyrets institutioner kun skal benytte miljømærkede vaskemidler.

Naalakkersuisut og kommunerne arbejder på løsninger, der sikrer sanitetsmæssig forsvarlig bortskaffelse af natrenovation. Løsningerne fokuserer på at mindske den direkte menneskelige kontakt med natrenovation og på håndtering af spildevandet, og dets påvirkning af havmiljøet.

Affaldsdumping

Affaldshåndteringen i Grønland er et omfangsrigt og alvorligt problem. Vi er afhængige af naturen og lever langt hen ad vejen i betydeligt tættere kontakt med den, end det er tilfældet andre steder i verden. Bortskaffelse af affald er betinget af

manglende muligheder for en aftager af affaldet. Derfor havner affaldet i sidste ende ikke sjældent i en affaldsdump og i værste tilfælde i havet. Naalakkersuisuts affaldshandlingsplan arbejder derfor på at finde løsninger, som kan bidrage til en mere miljørigtig affaldshåndtering. Derudover skal der arbejdes endnu mere på, at uneddelige materialer, kemikalier og latrinaffald i langt mindre omfang skal kunne påvirke naturen.

Eksport af drikkevand

Grønland huser 10 pct. af ferskvandsreserverne på den nordlige halvkugle. Disse reserver er af høj kvalitet, og kan med forholdsvis enkle midler omdannes til drikkevand, der kan udnyttes i stor skala. På det globale plan er efterspørgslen på rent vand høj, og derfor er der oplagte muligheder for eksport af disse

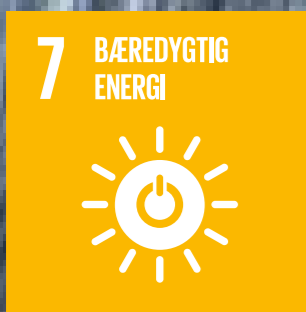
ressourcer. I et bæredygtighedsperspektiv er det ligeledes relevant at belyse, hvordan man på globalt plan kan fordele ressourcerne lige og samarbejde på tværs af lande, særligt i forhold til nødsituationer.

Nationale tiltag:

- Affaldshandlingsplanen
- Bestemmelserne for den kommercielle udnyttelse af is og vand er vedtaget i en is- og vandlov d. 13 november 2018
- Miljøfonden yder i 2020 blandt andet tilskud til projekter inden for natrenovation
- Sektorplan for Energi- og Vandforsyning (2017)
- Kommunale spildevandsplaner
- Strategi for eksport af is og vand

Internationale tiltag:

- RAMSAR-konventionens arbejde (herunder 12 udpegede særlige vådområder i Grønland)
- Opfølgning på forskningsprojektet AACA (Adaptation Actions for a Changing Arctic) ved Grønlands Naturinstituttet
- WorldWater - en kortlægning af overfladevandressourcer finansieret af ESA(European Space Agency)

MÅL 7

Vi skal sikre at alle har adgang til pålidelig, bæredygtig og moderne energi til en overkommelig pris.

Alle skal have lige adgang til energiforsyning, der er pålidelig, moderne, bæredygtig og genereret gennem anvendelse af rene brændstoffer. Energieffektiviteten skal forbedres og teknologien på området øges gennem forskning (jf. appendix, side 89)

Grønland rummer enorme vandkraftpotentialer, der sammen med bl.a. vind og sol på sigt gør det muligt, at forsyne alle borgere og erhverv med billig og ren energi.

Sektorplanen for energi- og vandforsyning lægger hovedlinjerne for Naalakkersuisuts arbejde og prioriteringer for den offentlige forsyning af energi og vand. Sektorplanen indeholder tre overordnede målsætninger: 1) Lavere priser på el og vand; 2) Grøn energi overalt, hvor det er muligt; 3) Modernisering af energisystemet.

Forsyning af energi en helt grundlæggende del af infrastrukturen, og forudsætningen for såvel hele den moderne livsstil som for erhvervsudviklingen. Det er Naalakkersuisuts klare mål, at offentlig energi og vandforsyning skal være både pålidelig, tilgængelig og økonomisk fordelagtig for alle borgere og erhverv.

Det langsigtede mål er, at energiproduktion baseret på fossile brændstoffer skal erstattes af vedvarende energi, hvor dette ikke allerede er sket. Midlerne er vandkraft, vind, sol, brint m.m. samt teknologisk optimering af det samlede energisystem.

Udfordringer

De fire største udfordringer på energiområdet:

- > Mange geografisk spredte bosteder vanskeliggør forsyning og giver høje enhedsomkostninger
- > Etablering af større vandkraftværker er typisk meget kapitalkrævende, men kan også give lave driftsomkostninger i en lang årrække efterfølgende.
- > Manglende incitament for en mere bæredygtig adfærd, da der ikke er individuelle målere på husstandens varmebrug
- > Lejeboligmassen lider generelt af et vedligeholdelses-efter-slab, som bl.a. indebærer et uforholdsmæssigt højt energiforbrug pga. manglende byggeteknisk energioptimering

Datagrundlag

Der er i de senere år jævnlige udarbejdet en energistatistik,

der skaber et godt fundament for politiske prioriteringer på området. Der er udført omfattende forundersøgelser af vandkraftpotentialer i hele Grønland bl.a. med assistance fra De Nationale Geologiske Undersøgelser (GEUS) og Grønlands forundersøgelser - ASIAQ.

Det nationale forsyningselskab, Nukissiorfiit, har gennem flere år prioriteret opbygning og systematisering af de forskellige energidata i geografiske informationssystemer (GIS), således at data på energiområdet kan knyttes til lokaliteter på kort.

Datagrundlaget er vigtigt for at kunne gennemskue særlige problematikker og udfordringer i vores energiforbrug. Derfor er det nødvendigt at fastholde en systematisk dataindsamling på energiområdet, så vi kan overvåge vores forbrug og gennemskue effekterne af de bæredygtige tiltag på området.

Offentlig vs. privat energiforsyning

Det samlede energiforbrug i Grønland dækker tal for både den offentlige og den private energiforsyning. Fordelingen mellem energikilder i det samlede forbrug er, at 75,3 % varetages af fossile brændsler, vandkraft dækker 21 % af forbruget, restvarme 2,3 % og affaldsvarme 1,4 %.

Ser man alene på den offentlige energiforsynings anvendelse af energikilder til el- og varmeproduktion, forholder det sig dog noget anderledes. Her udgør fossile brændsler blot 25 % og vedvarende energikilder, restvarme (fra dieselgeneratorer) og affaldsforbrænding 75 %.

En del af den energi, som bruges i den private energiforsyning, produceres i private oliefyr og oliekedler. Transportsektoren er også i stor grad drevet af fossile brændstoffer. Privat energiforsyning anvendes dels de steder, hvor der ikke er adgang til fjernvarme eller elvarme, og dels i husstande i byerne, der ikke er tilsluttet den kollektive varmeforsyning.

Den offentlige energiforsyning skal i 2030 så vidt muligt baseres på vedvarende energikilder, hvilket kræver en omfattende modernisering af energisystemet. Mængden af fossile brændsler i den samlede energiforsyning skal reduceres yderligere.

Det kan bl.a. være gennem forsyning med vind- og solenergi, et mersalg af afbrydelig elvarme og elektrificering af transport i byer med adgang til energiforsyning fra vedvarende kilder.

I dag kan vi rapportere på

5

ud af 6 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

"I 2030 er målet at den offentlige energiforsyning i videst mulig omfang skal komme fra vedvarende energikilder"

(National sektorplan for energi)

Ren og pålidelig energi til alle

Fra d. 1 januar 2018 blev der indført et ensprissystem, som ensartede og nedsatte prisen på el og vand i hele landet. De store besparelser har forbedret købekraften for mange familier. De nuværende salgspriser ligger dog under fremstillingsomkostningerne flere steder, hvilket kan give udfordringer i forhold til en samfundsøkonomisk- og miljøoptimal fordeling af produktion m.v.

Skal man nærme sig de ambitiøse mål og visioner på energiområdet, er det vigtigt at arbejde med udvikling af teknologier, der baserer sig på flere alternative energikilder til olie og andre fossile brændsler. Den nationale forsyningsvirksomhed Nukissiorfiit undersøger mulighederne for øget inddragelse af andre energikilder som sol, brint, geotermisk energi m.v. Derudover har Naalakkersuisut en målsætning om, at affald i højere grad skal betragtes som en ressource, og restvarme fra affaldsforbrændingsanlæg skal nyttiggøres effektivt til bl.a. fjernvarme.

Forsøg på energiområdet

I dag er vandkraft en af de mest udbredte energikilder inden for vedvarende energi i landet. Skal ambitionen på energiområdet opnås, er der dog brug for en markant større grad af grøn energiforsyning. Det kræver, at vi også udnytter andre vedvarende energikilder som supplement til vandkraft.

Her i landet er vind- og solenergi oplagte som supplement. Men selvom både vindmøller og solceller er moderne og veludviklede teknologier, er erfaringerne med brugen af dem indtil videre ret begrænsede i Grønland. Ikke desto mindre er intentionen i de kommende 10 år at opsætte store moderne

vindmøller og solcelleanlæg i byer og bygder. Disse vil formentlig kunne supplere den samlede energiproduktion fra vandkraftværker. Der er allerede høstet erfaringer med brug af sol- og vindenergi i Igaliku, hvor teknologierne benyttes sammen med batterilagring og supplerende produktion på bygdens dieselværk. Nukissiorfiit tester desuden brugen af vindmøller på testcentret for vindkraft i Sisimiut.

Nationale tiltag:

- Sektorplan for Energi- og Vandforsyning (2017)
- Gennemførelse af "Affaldshandlingsplan 2020 – 2031"
- Inatsisartutlov nr. 5 af 27. november 2018 om udnyttelse af vandkraftressourcer til produktion af energi
- Nukissiorfiit, Testcenter for vindmøller i Sisimiut
- Nukissiorfiit, Pilotprojekt om hybridanlæg i Igaliku
- Fortsat udvikling af GIS som værktøj til visualisering af energipotentialer – og forbrug på kort
- Forsøg med opladningsstandere til elbiler

Internationale tiltag:

- Nukissiorfiit har indgået samarbejde om erfaringsudveksling med det færøske forsyningselskab SEV med fokus på miljø og energi
- Grønland deltager i det nordiske samarbejde på energiområdet, der kan give mulighed for forsøgsprojekter i Grønland med støtte fra det nordiske samarbejde
- Nukissiorfiit deltager i regi af Arktisk Råd i ARENA (Arctic Remote Energy Networks Academy), der her fokus på at udbrede viden om vedvarende energi i fjernliggende områder

MÅL 8

Vi skal fremme vedvarende, inklusiv og bæredygtig økonomisk vækst, fuld og produktiv beskæftigelse samt anstændigt arbejde til alle

For at øge arbejdsstyrken skal unge uden for uddannelse eller beskæftigelse i arbejde. Den økonomiske produktivitet skal være med til at fastholde en årlig økonomisk vækst pr. indbygger og arbejdernes rettigheder og sikkerhed skal håndhæves. Ressourceeffektivitet skal forøges, således at økonomisk vækst ikke sker på bekostning af miljøforringelse og politikker skal bidrage til at fremme bæredygtig turisme. (jf. appendix, side 89)

Det er Naalakkersuisuts ambition, at Grønland gradvist skal blive mere økonomisk selv bærende og på langt sigt gøre sig uafhængig af bloktilskuddet.

Fremtidens velfærd og velstand skal ske via øget vækst og beskæftigelse i den private sektor. Og det skal ikke kun ske i én sektor, men i flere. Sammen med øget produktivitet i den offentlige sektor, vil vores samfund på den måde blive mindre sårbar overfor markante udsving i den primære indtægtskilde – nemlig eksporten af maritime produkter.

Naalakkersuisut har derfor et særligt fokus på de nye sektorer, der fremadrettet skal bibringe mere vækst til vores samfund. Én ting er at skabe vækst – en anden er at støtte ledige, så de kommer i beskæftigelse. Af selv samme årsag fokuseres der også på at forbedre beskæftigelsesindsatsen.

De økonomiske udfordringer her i landet er tæt knyttet til arbejdsmarkedets status. Ungdomsledighed, uddannelsesniveau, udfordrende infrastruktur og mobilitet, har alle indvirkning på den grønlandske økonomiske bæredygtighed.

Udfordringer

De 5 vigtigste udfordringer for målet om mere bæredygtig vækst er:

- > Mange ændringer af de lovgivningsmæssige forudsætninger og rammer for investeringer
- > Centraladministrationens skal kunne matche kompetencer og ressourcer med store udenlandske koncerner for at kunne håndtere og udarbejde beslutningsgrundlag i forbindelse med udenlandske kapitalinvesteringer
- > Mobilitet og bolig mangel de steder, hvor der findes arbejds- og uddannelsespladser
- > Arbejdsstyrkens uddannelsesniveau
- > Sociale udfordringer knyttet til ledighed

Datagrundlag

Den data, som er nødvendig for at beskrive den økonomiske nationale situation er delvist tilstede. Særligt mangler en betalingsbalancestatistik, en statistik over pensionsopsparingen samt en lønstatistik.

Der kan med fordel indsamles yderligere data for at imødekomme flere af de globale indikatorer, som beskrives i verdensmålenes agenda. Over lang tid har det været opfattet, at indikatorer som BNP og ledighedsprocent har været meget dominerende i forhold til at beskrive den økonomiske situation. I dag er dette ikke længere tilstrækkeligt.

Verdensmålene beror på en opfattelse af, at den økonomiske bæredygtighed indgår som en lige del af det fulde begreb om bæredygtig udvikling. Det betyder, at der skal flere faktorer til, for at skabe et reelt billede af bæredygtigheden i den nationale økonomiske situation. Eksempelvis findes der under det ottende verdensmål indikatorer, der skal belyse materialeforbrug per BNP, ligestilling mellem kønnene på arbejdsmarkedet, børnearbejde, fagforeninger, arbejdsulykker, unge uden for uddannelse eller job og materielt fodaftryk per indbygger.

Det tyder på, at der med fordel kunne arbejdes på, at inddrage nye indikatorer i forståelsen af bæredygtig vækst, der således kan bidrage til at udvide den nationale forståelse af bæredygtig økonomisk vækst.

Stabile rammer og international benchmarking

Den nødvendige erhvervsudvikling kommer ikke af sig selv. Det kræver gode og stabile rammer, der kan fremme investeringer i vækstskabende foretagender og en systematisk forbedring af konkurrenceevnen.

Som led i dette skal Grønland bl.a. kunne benchmark sig med andre nationer, for at fremme og tiltrække investeringer. Bæredygtighed og grønne investeringer er i højsædet i den globale investeringsdiskurs i disse år, og hvis vi skal kunne tiltrække de grønne virksomheder, må der skabes yderligere fokus på bæredygtige og ansvarlige beslutninger og initiativer.

Derudover er den globale opgørelse af verdensmålene interessant. Hvis samtlige nationer følger op på deres respektive udvikling inden for de globale indikatorer, bliver benchmarking landene i mellem potentielt mulig gennem internationale standarder.

Omstilling og omstrukturering af samfundet

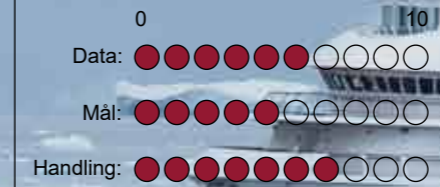
Grønland befinder sig midt i en omstilling, hvor tidligere tiders mange jobs i fangst og fiskeri i højere grad fremover skal

I dag kan vi rapportere på

6

ud af 17 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

findes andre steder i den private sektor, turismeerhvervet og andre serviceerhverv. Dette kræver, at samfundet skal tilpasse sig de nye omstændigheder, såfremt målet om bæredygtig og vækstende økonomi skal indfries. Samtidigt med at nye økonomiske potentialer i turisme, råstofsektoren, undervisning og iværksætteri skal fremmes, skal arbejdsstyrken også tilegnes nye kompetencer, finde anstændige jobs og være geografisk mobile.

Uddannelsesniveau

Der er ingen tvivl om, at det grønlandske uddannelsesniveau generelt set er en afgørende udfordring for arbejdsmarkedet i dag, og i endnu højere grad fremover. For at imødekomme ønsket om en selvåren økonomi, er det nødvendigt at den fremtidige arbejdsstyrke, er klædt på til nye stillingers faglige krav og forudsætninger.

Hvis uddannelsesniveauet skal højnes blandt den grønlandske befolkning, skal faciliteterne også være tilstede. Mange unge mennesker bliver uddannet i udlandet – herunder en stor andel i Danmark – eftersom antallet af uddannelser i andre lande er højere end her.

Muligheden for at tage gratis uddannelse i Danmark eksisterer i kraft af det Rigsfællesskabets samarbejde, der i øvrigt er et godt eksempel på et styrkende partnerskab. Økonomisk udvikling i landet er betinget af vilkårene for de partnerskaber som Grønland indgår i.

Beskæftigelse

Naalakkersuisut ønsker at arbejde på at skabe økonomisk uafhængighed for landet. Hvis dette skal muliggøres, skal beskæftigelsesgraden blandt arbejdsdygtige ledige øges

”For lokalsamfundet er et visitor-center en jobskabende aktivitet, der sikrer lokal omsætning og aktiviteter.”

(National sektorplan for turisme 2016 - 2020)

betydeligt. Beskæftigelsesstrategien "Et trykt arbejdsmarked" (2015) sigter bl.a. mod at forbedre indsatsen over for landets unge og sikre dem et godt arbejdsliv nu og i fremtiden. Initiativer i strategien skal derudover sikre mere effektiv vejledning til de ledige og bedre adgang til kurser for voksne.

Især blandt de unge er ledigheden uforholdsmæssig høj, når de hverken er i uddannelse eller på arbejdsmarkedet. Som udgangspunkt skal de unge være i uddannelse, så de i fremtiden kan besætte de faglærte og uddannelsesbetingede jobs. Der skal være beskæftigelse for alle. Det betyder, at der skal være

ligestilling mellem kønnene på arbejdsmarkedet, ligestilling mellem aldersgrupper og personer med handicap. Lønnen skal afspejle principper om, at det samme arbejde skal aflønnes ens uanset hvem, der varetager jobbet.

Økonomisk bæredygtighed

For Naalakkersuisut er den økonomiske bæredygtighed i fokus. Det kræver, at der arbejdes med et flerstrengt erhvervsystem, der fremmer diversificering i erhvervslivet og den nationale økonomi.

Herunder ønsker man at videreudvikle og skabe vækst i landbaserede erhverv, så som mineindustri og turisme, for at landets økonomi ikke risikerer alene at hvile på traditionelle områder som fangst og fiskeri.

Der arbejdes med en national turismestrategi, der skal sikre

bæredygtig udvikling i turismesektoren. Den forventede øgede turisme bør økonomisk set komme hele landet til gavn, og samtidig skal strategien sikre bæredygtige tiltag som værner om miljøet og beskytter nationale seværdigheder mod nedslidning, samtidig med at der skabes vedvarende indtjening.

MÅL 9

Vi skal bygge robust infrastruktur, fremme inklusiv og bæredygtig industrialisering og understøtte innovation.

Der skal så vidt muligt etableres pålidelig, bæredygtig og robust infrastruktur, der kan sikre rammer for inkluderende og bæredygtig industrialisering. Små- og mellemstore virksomheder skal have adgang til finansielle tjenesteydelser, så iværksætteri og innovation har de bedste forudsætninger og alle skal have adgang til informations- og kommunikationsteknologi. (jf. appendix. side 90)

I dag kan vi rapportere på

8

ud af 12 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

”Der er nok heller ikke mange steder i verden, hvor digitalisering giver mere mening end i Grønland.”

(Naalakkersuisuts national Strategi for Geodata 2018-2021)

For Naalakkersuisut er det vigtigt at arbejde for en infrastruktur, der kan fremme generel vækst i samfundet, og dermed bidrage til en flerstrengt erhvervsstruktur, der giver plads til innovative ideer og nye erhvervs muligheder.

Det er vigtigt her i landet, såvel som på verdensplan, at sikre bæredygtig infrastruktur og industri. Det betyder, at de nuværende og fremtidige anlæg og industrier skal indrettes mere effektivt og energibesparende. Den grønlandske infrastruktur er i høj grad defineret af historiske beslutninger, og mindre grad af nutidens og fremtidens udfordringer.

Naalakkersuisut har derfor prioriteret etablering af lufthavnsanlæg, som skal gøre infrastrukturen mere sammenhængende – og som i højere grad også understøtter fremtidige udviklingspotentialer.

En bedre og billigere infrastruktur kan være med til at øge produktiviteten og konkurrenceevnen. Dertil kan det i nogle tilfælde også være med til at bane vej for nye erhvervs muligheder, særligt inden for turisme og råstofområdet.

De tre største udfordringer for bæredygtig udvikling i målet om industri, innovation og infrastruktur er:

- > Vidtstrakt geografi og lav population, der udfordrer infrastruktur til en overkommelig pris
- > Det arktiske klima, geografiske afstande og beskeden konkurrence
- > Industriel bæredygtighed

Datagrundlag

Det nye grunddataprogram vil være med til at forbedre datagrundlaget og åbne en række nye styrings- og anvendelsesområder - særligt delprogramsporet fast ejendom med et nyt areal- og bygningsregister. Det nye NunaGIS, er ligeledes en indgang til information, der kan fortælle os noget om infrastrukturelle anlæg, der i sidste ende kan være betydningsfulde for fremtidig innovationsprojekter.

Infrastruktur

Infrastrukturen, der udgør et samfunds anlæg til transport og kommunikation, er helt afgørende. Grønland er ingen undtagelse. De infrastrukturelle anlæg her i landet er fundamentale for sammenhængskraften – særligt økonomisk og socialt.

Dels sikrer disse anlæg at borgere og erhvervsliv kan opnå forbindelse til ind- og udland fysisk eller via teletjenester. Dels skaber infrastrukturen et fundament for udviklingen af en flerstrengt erhvervsstruktur, hvor turisme-, råstof- og de land-baserede erhverv kan udvikles sideløbende med fiskeriet.

Endvidere er sundhedssystemet dybt afhængig af infrastrukturen, for at borgere over hele landet kan sikres adgang til den rette støtte og behandling. Kort sagt danner infrastrukturen grobund for et robust samfund.

Vort lands udstrakte geografi, spredte bosætningsmønster, lave befolkningsantal og arktiske klima gør det imidlertid dyrt at anlægge og drive infrastruktur, hvilket er årsagen til, at infrastrukturen hovedsagligt er lagt an på sø- og luftfart. Kun internt i byerne og bygderne understøtter infrastrukturen land-baserede køretøjer.

Nye lufthavne

For at understøtte den fortsatte udvikling af landets infrastruktur besluttede Inatsisartut i 2018 at udvide lufthavnene i Ilulissat og i Nuuk samt at anlægge en ny regional lufthavn i Qaqortoq. Anlæggelsen sikrer at omtrent halvdelen af passagerne kan flyve direkte til deres slutdestination i fremtiden.

Den tættere forbindelse til både ind- og udland, sparer ikke alene tid og udgifter for borgere og erhverv. Miljømæssigt forventes det nye rutenet at medføre en CO2 besparelse i forbindelse med begrænset indenrigstrafik. Dette skal naturligvis holdes op imod en forventet stigning i antallet af internationale flyafgange.

Dertil pågår desuden undersøgelse af mulig etablering af flere regionale lufthavne.

Havne

For at sikre sammenhængskraften og en bæredygtig udvikling i alle egne af landet, udbygges og vedligeholdes infrastrukturen vedvarende i både byer og bygder. Et eksempel på bidrag

til at sikre bæredygtig udvikling lokalt er de nye havnefaciliteter i form af en læmole i Qaanaaq. Indtil anlæggelsen gik i gang havde Qaanaaq ingen havn til trods for, at hovederhvervet i byen er fangst og fiskeri.

Telekommunikation

Verdensmålene tilstræber, at der tilbydes adgang til internettet til en overkommelig pris i 2020. Over 99 % af befolkningen i Grønland bor i bosteder med adgang til telekommunikation (mobiltelefoni og internet), hvoraf 92 % har adgang til hurtigt internet. 88 % af befolkningen har adgang til internettet i hjemmet, mens yderligere 4 % af befolkningen har adgang til internettet andre steder.

Erhvervsudvikling

Industrier verden over er afhængige af en velfungerende og pålidelig infrastruktur, så produkter og service kan komme frem til kunderne.

Den industri, som andrager den største del af den samlede produktion i Grønland er fiskeriindustrien. De enorme havgående ressourcer i landets farvande udgør også store potentialer for industriel rensning, forarbejdning, pakning mv. til salg i hele verden.

Dette kræver adgang til velfungerende infrastruktur, men det spredte bosætningsmønster og landets størrelse begrænser muligheder for at fremme industriel udvikling over alt i landet. Derfor er det vigtigt fortsat af se på potentialer for udvikling af flere former for erhverv.

Erhvervsfremmende indsatser og iværksætteri

Der er fortsat stort fokus på at udvikle Grønlands økonomi til mere selvåren gennem erhvervsfremmende indsatser. De

seneste erhvervsstrategier sigter mod at etablere nye sektorer uden for fiskeriet, således at økonomien diversificeres.

Derudover er der foretaget en modernisering af erhvervsstøtteordningerne, som har haft til hensigt at skabe øget adgang til ekstern finansiering, således at erhvervslivet i landet har bedre rammevilkår for at blomstre.

Et eksempel på dette er erhvervslivets muligheder for at søge støtte via en række erhvervsfremmeordninger, der indebærer klippekortordning, produktudvikling, turismestøtte eller eksportstøtte.

Nationale tiltag:

- Udvikle ny byggemodningsaftale mellem kommuner og Selvstyret
- Udvikle sektorplan for Luftfart
- Udvikle og opdatere sektorplan for havne
- Forvalte en fireårig forsøgsperiode fra 2018, hvor iværksættervirksomheder kan søge om en mikrolånsordning.
- Forskellige erhvervsfremmeordninger

Internationale tiltag:

- Luftfart og søfartsområdet er ikke hjemtaget og på dette område er der en konstruktiv dialog med de danske myndigheder
- Kommende udbygning af lufthavne, der kan facilitere større fly fra internationale ruter

Det er Naalakkersuisuts ønske at gøre det lettere for iværksættere at etablere virksomhed i Grønland. Mikrolånsordningen skal komme de iværksættere, der ikke kan få et lån i banken til gode ved at opnå et lån med lempeligere vilkår. I udgangspunktet er det et krav, at modtagerne af mikrolån er små virksomheder med en positiv business case, fortrinsvis i yderdistrikter, hvor man typisk har svært ved at få et banklån.

Erhvervsstøtteordningen faciliteres desuden gennem generel erhvervsrådgivning og økonomisk tilskud til iværksættere, der kan præsentere innovative ideer til konkrete og bæredygtige projekter.

MÅL 10

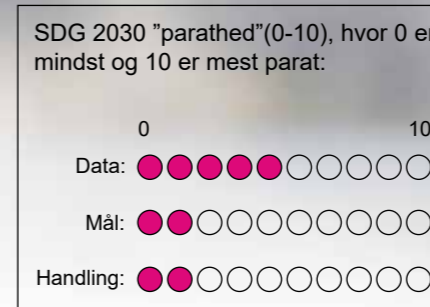
Vi skal reducere ulighed i og mellem lande

Målet handler om at mindske ulighed i og mellem lande. Uligheden i indkomster skal reduceres og diskrimination skal afskaffes gennem politikker og lovgivning. Migrationen skal ske ansvarligt og sikkert, og de mest udsatte grupper skal i højere grad inddrages i sociale, økonomiske og politiske beslutninger. (se appendix, side 91)

I dag kan vi rapportere på

4

ud af 11 globale indikatorer

”At forebygge fattigdom handler i høj grad om samfundets evne til at omsætte økonomiske midler til sociale fremskridt.”

(”Fattigdom og ulighed – Redegørelse som ulighed og fattigdom samt mulighederne for at fastsætte en fattigdomsgrænse”, 2018)

Det er vigtigt med et veldesignet samspil i de sociale ydelser og skattesystemet, der kan bidrage til at understøtte en samlet politik rettet mod at fremme lighed og balance i samfundet.

Lighed er vigtigt for at sikre et samfunds sammenhængskraft. Det gælder i Grønland, såvel som i resten af verden, om at skabe de bedste muligheder for social mobilitet for både det enkelte individ, familier og befolkningsgrupper.

Ulighed er dog ikke altid lige nemt at bekæmpe, men det betyder ikke, at indsatsen for at udligne uligheden er nyttesløse. Der er mange aspekter som kan forbedres og potentialer, som kan udvikles.

Set i forhold til de skandinaviske lande, som vi normalt sammenligner os med, er den generelle indkomst lavere pr. indbygger i Grønland. Det generelle prisniveau er i gennemsnit lidt højere end sammenligningslandene, og antallet af personer på offentlig støtteordning er forholdsmæssig højere.

Der kan være flere årsager til den økonomiske situation hos befolkningen, og emnet om ulighed bør derfor ansues fra flere vinkler.

Udfordringer

Der er ser er særligt fire store nationale udfordringer i forhold til at skabe mindre ulighed:

- > Det generelle uddannelsesniveau
- > Et udfordret arbejdsmarked
- > Ludomani, misbrug og andre sociale og sundhedsmæssige udfordringer
- > Geografisk ulighed i indkomster og serviceudbud

Datagrundlag

Som udgangspunkt er datagrundlaget inden for området om økonomisk udsathed og fattigdom relativt udførligt. Det er heller ikke nyt, at vi her i landet er særligt udfordret og ganske opmærksomme på sociale udfordringer, der bidrager til at begrænse den økonomiske vækst.

Grønlands Statistik udgiver årligt en indkomststatistik og i de senere år også publikationen ”De økonomisk udsatte”, som undersøger den disponible indkomst. Også den årlige ”Politisk-økonomisk beretning” analyserer data, der har betydning for uligheden i det grønlandske samfund nu og fremadrettet.

Fattigdom og økonomisk udsatte grupper

Fattigdom og ulighed hænger ofte sammen, da ulighed udgør et centralt emne i debatten om fattigdom. Det gælder for vurderingen af fattigdom ikke blot om, hvorvidt en person befinder sig over eller under en given fattigdomsgrænse, men i stedet om vedkommende kan siges at befinde sig et sted, der peger ud af fattigdom.

Der er behov for konkrete mål og indikatorer til at følge op på, om de politiske mål bliver indfriet. Fattigdom er således ikke blot et spørgsmål om hurtige indsatser, der skal ”lappe” på en kritisk situation hos bestemte borgere eller befolkningsgrupper.

I stedet er der store potentialer i at anskue problemstillingen i et strategisk perspektiv. Det betyder, at problemet skal undersøges fra flere vinkler, der både inddrager arbejdsmarked, sundhed, uddannelse, infrastruktur, erhvervsliv, industri, kultur, geografi mv.

Det bliver stadig mere udbredt at arbejde på tværs af fagområder i kampen for at forbedre befolkningens vilkår. Forebyggelse, kampagner, undervisning og mentorordninger er et eksempel på tværgående indsatser, der skal komme potentielle fremtidige problemer i forkøbet.

Udligningsindsatser

Sociale ydelser andrager stadig en stor del af de indsatser, der skal sikre at alle grønlandske borgere har et indkomstgrundlag, der gør dem i stand til at opretholde en hvis standard i livførelse, herunder betaling af faste udgifter. Der findes således forskellige tiltag, der udgør et sikkerhedsnet for de borgere, som ikke har en tilstrækkelig indkomst.

Sociale ydelser som boligsikring, børnetilskud og takststøtte til dagtilbud gives i dag til lav- og mellemindkomstgrupper for at sikre, opretholdelse af levestandard og generel indkomstudjævning. Offentlig hjælp er også en social ydelse, der kan tilkendes personer, der ikke kan forsørge sig selv og

sin familie. Der gives derudover målrettede sociale ydelser til borgere, der ikke er i stand til at klare sig selv.

Forskelle mellem bosteder

Det er ingen hemmelighed, at der på nogen områder, er stor forskel mellem bosteder hvad angår levestandard, tilbud og kvalitet i servicetilbud. Nogle bosteder er meget isoleret, svært tilgængelige og får ikke udbudt samme service og muligheder, som i de større byer. Uddannelse er et veldokumenteret eksempel herpå.

Børn i mindre bygder har som udgangspunkt mulighed for at tage de første mange år af folkeskolen i det bosted, hvor de hører hjemme. De senere klassetrin er dog ikke altid mulige at gennemføre i de mindre bygder, hvorfor børnene er nødsaget til at flytte til en større bygd eller by. Jo længere man kommer i uddannelsessystemet, jo mere afhængig bliver man af at bo tæt på de større byer.

Generelt er der et trade-off mellem på den ene side ønsker man at bevare de mindre bygder og deres unikke identitet, og på den anden side er man klar over, at den generelle økonomiske situation i landet kræver veluddannet hjemmehørende arbejdskraft.

Diskrimination og forskelsbehandling

Inden for de seneste 20 år er der kommet mere fokus på diskrimination og forskelsbehandling på en lang række områder. Kønnene har som udgangspunkt lige politiske og arbejdsmæssige rettigheder, der er sikret ved lov.

I den offentlige sektor er lønniveauet som regel også fastsat i

en overenskomst, der bygger på lighedsprincipper. Men vi kan og skal stadig blive bedre til at skabe en god og ikke-diskriminerende tone mellem borgere i forskellige samfundslag, uddannelses- og indkomstniveau, oprindelsessted og bosted.

Eksempelvis er det ikke konstruktivt at fortsætte med at beskrive Nuuk kontra resten af Grønland. Grønland er ét land, dog med stor forskel på bosteder og arbejdsmuligheder. Alle er lige meget værd og alle steder og personer er vigtige for landet.

Nationale tiltag:

- Naalakkersuisuts ”Fattigdom og ulighed – Redegørelse som ulighed og fattigdom samt mulighederne for at fastsætte en fattigdomsgrænse” (2018)
- Landstingsforordning nr. 15 af d. 20. november 2006 om offentlig hjælp
- Forøgelse af levevilkår gennem fokus på flere arbejdsdygtige i arbejde

Internationale tiltag:

- Grønlandsk repræsentation i Rigsfællesskabets Folketing,

MÅL 11

Vi skal gøre byer, lokalsamfund og bosættelser inkluderende, sikre, robuste og bæredygtige.

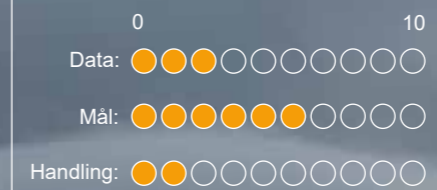
Sammenhængen mellem by og land skal sikres og bæredygtighed i byerne skal opnås gennem inkluderende forvaltning. Byernes miljøbelastning skal reduceres og boliger skal være sikre, sunde og findes til en overkommelig pris, lige såvel som transportsystemerne. Verdens kultur- og naturarv skal beskyttes og bosteder skal være modstandsdygtige over for katastrofer (jf. appendix, side 92)

I dag kan vi rapportere på

4

ud af 17 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

”Menneskelig og økonomisk vækst skal gå hånd i hånd og drive udviklingen, og vi skal se mulighederne nationalt og internationalt.”

Indledning til hovedstrategi for Nuuk

I Grønland er der ikke privat ejendomsret til jord. Det betyder, at man ikke kan købe sig til et stykke jord eller areal, og at alle dermed som et grundlæggende princip i udgangspunktet har lige rettigheder til landet.

Ejerskab til fast ejendom opnås i stedet gennem en arealtildeling, der giver brugsret til givne anvendelse af arealet. Arealtildelelser er forudsætningen for ejerskab til bygninger og anlæg, der så kan gøres til genstand for køb og salg. Arealanvendelse i Grønland er reguleret gennem planloven - Inatsisartutlov nr. 17 af 17. november 2010 om planlægning og arealanvendelse med senere ændringer.

Det grønlandske plansystem er bl.a. opbygget omkring beskyttelse af naturen, helhed mellem nationale sektorplaner og kommuneplanlægning, gode rammer for erhvervsudvikling, sammenhæng mellem den fysiske og økonomiske planlægning samt involvering af lokalbefolkningen.

Udfordringer

De tre største udfordringer for at skabe bæredygtige, robuste bosteder og lokalsamfund er:

- > Demografi og et spredt bosætningsmønster
- > Mange dårligt vedligeholdte og nedslidte boliger og hjemløshed
- > Ukoordineret planlægning - manglende åbenhed og koordinering mellem forskellige sektorer og myndigheder
- > Uklare rammevilkår og lovgivning - der mangler klarhed og sammenhæng omkring bæredygtighedsincitamenter i lovgivning som ramme for fremtidige investeringer

Datagrundlag

Der eksisterer et relativt godt datagrundlag i forhold til at beskrive og sige noget om den demografiske udvikling i landet. Grønlands Statistik udgiver hvert år en befolkningsprognose, der baseret på tidligere års statistikker.

Det grønlandske grunddataprogram skal bidrage til en fremtidig mere systematisk dataindsamling omkring befolkningens

mobilitet og flyttemønstre samt information om boliger og bygninger via det kommende areal-, bolig- og bygningsregister.

Herudover pågår der som nedenfor omtalte led i Helhedsplan for Boliger et arbejde med at kortlægge vedligeholdelsestilstand i de offentlige lejeboliger, der vil skulle opdateres løbende med det formål at kunne være et planlægnings- og prioriteringsværktøj.

Demografiske udfordringer

Over de seneste 100 år har fremskrivninger inden for byudvikling på globalt plan gået i én retning. Demografisk set er urbanisering herskende, og befolkningen flytter i stadig stigende grad ind mod byerne.

Dette sker med enorm hastighed og i et omfang, hvor mange byer næppe kan følge med. I Grønland oplever man samme tendens, om end befolkningstallet er betragteligt lavere. Samtidigt ser vi en nettoudvandring fra Grønland, hvor befolkningen flytter til større byer i Danmark og andre lande.

Hvis vi ønsker at skabe en balanceret udvikling af vores bosteder og vende den demografiske udvikling, er indsatsen inden for bæredygtig, fysisk byplanlægning vigtige. Byplanlægning er derfor et vigtigt værktøj til at skabe attraktive fysiske rammer for borgerne i landet og er direkte forbundet til samtlige verdensmål.

Det fysiske plansystem

Det grønlandske plansystem er bygget op om mange af de samme principper, som ses i samtlige vestlige lande. Lovgivningen rammesættes nationalt, og den operationelle planlægning foretages i kommunerne, inden for rammerne af planloven. Der eksisterer ikke et regionalt administrativt niveau som i mange andre lande.

Demokratisk og inddragende byudvikling

I planlægningsprocesser er der krav om inddragelse af borgerne og det øvrige civilsamfund. Hver gang, der udarbejdes et nyt kommuneplantillæg skal det i offentlig høring, og dermed forholde sig til samtlige interesser og aktører.

På den måde sikres det demokratiske aspekt i byudviklingen. Siden kommunalreformen i 2010 er plankompetencen i højere grad kommet til kommunerne, hvilket har medført øget borgere-

involvering af lokalbefolkningen i kommune- og lokalplanlægningen.

Byer, bygder og kulturarv

Et af Grønlands helt unikke karakteristika ud over den stor-slåede natur, er vores byer og bygder. Disse rummer historie, byggeskik, kultur og folk, som er forskellige fra hinanden fra sted til sted.

De geografiske afstande fra nord til syd og fra øst til vest er store. Kombineret med minimal infrastruktur, har afstandene skabt store forskelle mellem de mange byer og bygder. Dette har skabt en rigdom af diversitet i landet, men bidrager også til ulighed mellem bostederne.

Grønland er rig på unik og særegen bygningskulturarv - fra tørvehuse til tidlige polarekspeditionshytter til små trækirker til de farverige GTO typehuse. Bygningskulturarven er en vigtig, men måske lidt overset ressource i forhold til planerne om at tiltrække flere turister i fremtiden.

Senest har vi set, hvordan et restaureringsprojekt i Ilman-naq har løftet en bygd og gjort den attraktiv for investeringer i hytteturisme mv. Bygningskulturarven har en værdi og kan med det øgede fokus på turisme udgøre fremtidens eksistensgrundlag for en lille bygd.

Bosætningsmønstre

På det nationale plan ønsker man udvikling i alle landets byer og bygder, men Grønland undergår utvivlsomt de samme udviklingsmønstre, som i resten af verden. Stadig flere flytter til de større byer, og befolkningsfremskrivningen de seneste år bekræfter kun denne tendens.

Det er samtidigt dyrt at opretholde et spredt bosætningsmønster og tendensen er, at sektormyndigheder centraliserer funktioner, så der kan opnås stordriftsfordele. Det gælder eksempelvis ift. sundhed. Heroverfor er turisme forankret i lokale værdier, og udfordringen er således at skabe moderne, bæredygtige og funktionelle fællesskaber mellem centralisering og lokaliteter.

Nedslidte boliger

Vi er særdeles udfordret af en nedslidt boligmasse og et stort efterslæb i forhold til bygningsvedligeholdelse. Især lejebolig-

området har problemer. Den manglende løbende vedligeholdelse af bygningsmassen betyder, at der er sendt en stor regning videre til næste generation, ligesom utidssvarende, dårligt vedligeholdte boliger ikke er sunde at bo i.

Derfor er der igangsat et omfattende arbejde på lejeboligområdet, hvor man under overskriften 'Helhedsplan for Boliger' vil søge at finde løsninger på årtiers utilstrækkelige løbende vedligeholdelse (PPV) på lejeboligområdet.

Ubalancen i økonomien mellem indtægter og udgifter har resulteret i et milliard-stort vedligeholdesefterslæb, som er accelererende, og som har negative ringvirkninger af blandt andet social-, sundheds- og energimæssig karakter.

Der er endvidere et arbejde i gang omkring en revidering af bygningsreglementet, så fremtidens boliger får et godt indeklima og bliver mere grønne og energieffektive.

Nationale tiltag:

- Udvikle og formidle de statistiske nøgletal for bosteder, lokalsamfund og kommuner på NunaGIS som fælles grundlag for den fysiske planlægning i landet
- Færdiggøre nationale sektorplaner på alle væsentlige sektorområder og sikre den fremtidige koordinering og tværsektorielle integration gennem lovgivning og formidling på ny sektorplanportal på NunaGIS
- Sikre en visning af alle restriktioner og klausulerede zoner på ny planportal på NunaGIS
- Sikre anvendelse og læring af nyeste klimadata gennem klimadataportal på NunaGIS
- Udvikle grunddata om bygninger og boliger
- Helhedsplan for Boliger
- Gennemføre en modernisering af planloven med fokus på klarere rammevilkår og bæredygtighedstiltag
- Gennemføre en modernisering af bygningsreglementet mod grønnere bæredygtige bygningsregler

Internationale tiltag:

- Sikre en helhedsorienteret koordinering af sektorplanlægningen gennem deltagelse i EU's rammeprogram
- Udvikle vidensgrundlaget om arktiske bæredygtige byer i arbejdsgruppen SDWG under Arktisk Råd.
- Udvikle viden om regional udvikling gennem deltagelse i regionalektoren under Nordisk Ministerråd

MÅL 12

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsmønstre.

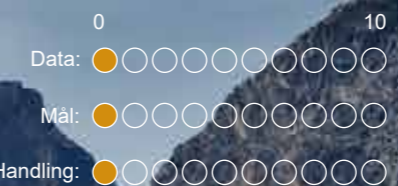
Alle skal have information og viden om konsekvenserne af det private og offentlige forbrug og produktion. Fødevarer i forsyningskæder og madspild skal reduceres, og affald skal håndteres forsvarligt og generelt set reduceres gennem genanvendelse. Naturressourcerne skal forvaltning bæredygtigt og udnyttes effektivt for at mindske påvirkninger på miljø og samfund. (jf. appendix, side 93)

I dag kan vi rapportere på

2

ud af 13 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

”Som samfund har vi et ansvar overfor kommende generationer, der skal overtage miljøet og naturen.”

(Affaldshandlingsplan 2020-2031)

Cirkulær økonomi og grøn omstilling er grundlaget for et bæredygtigt samfund.

I takt med et stigende globalt forbrugsmarked og handelsmønstre, som på mange punkter har gavnet landet, er der også opstået udfordringer, som vi skal blive bedre til at håndtere. I både ind- og udland er der stigende fokus på cirkulær økonomi og øget genanvendelse. De goder, som har været til gavn for udviklingen af det globale samfund, har samtidigt skadet vores natur og bliver stadig værre, hvis ikke vi ændrer vores forbrugsmønstre.

Samtidigt driver stadig større mængder affald med havstrømmene til Arktis, hvor det forringer vores miljø – særligt til havs og ved kysterne. Det er vores ansvar, at affald forvaltes sikkert og uden risiko for miljøet, dyrelivet og befolkningen. Importen af produkter af alle slags er stødt stigende i dagens Grønland, og der er plads til forbedring, når det handler om at agere ansvarligt i vores forbrug.

De fire største udfordringer ift. bæredygtigt forbrug og produktion er:

- > At sikre en tidssvarende og forsvarlig affaldshåndtering i alle byer og bygder
- > Der findes ingen offentlig vedtaget strategi eller politik for offentlig indkøbspraksis
- > Manglende konkrete værktøjer til at sikre bæredygtig udvikling ifm. en forstående stigning i turismen
- > Fremme miljøbevidsthed hos den enkelte forbruger og produktionsvirksomhed

Datagrundlag

Dataindsamling er generelt set på både affalds-, miljø- og forbrugsområdet kun sporadisk velbelyst. Hvis de nuværende data skal kunne indgå i en global opgørelse, kræver det dog en ekstra og mere systematisk adgang til data. De globale indikatorer har ikke været genstand for megen opmærksomhed, og derfor findes der i dag kun begrænset data med direkte relation til de globale indikatorer.

Oftentimes vil statistikker inden for forbrug og produktion være tæt knyttet til de enkelte indkøbere og producenter. Der er dog

store potentialer i at opgøre tal for national genanvendelsesrate, affaldsmængde, brug og håndtering af naturressourcer samt madspild med tæt kobling til de globale indikatorer. Mere og bedre data er derfor et vigtigt fokusområde.

Affaldshåndtering

Affaldssystemet det enkelte sted afhænger af den pågældende kommune og de muligheder, som lokaliteten tilbyder. Derfor er det ikke usædvanligt, at et bosted har en eller flere affaldsdumpe lidt uden for byen, hvor alle slags affaldsprodukter havner efter endt brug. Dette er som udgangspunkt ikke problematisk, så længe det bliver afskaffet på en forsvarlig og hensigtsmæssig måde, der skåner naturen og mennesker mest muligt. Problemet er blot, at dette ikke altid er tilfældet her i landet.

Det er ikke alle kommuner, der kan tilbyde jævnlig afhentning af affald til alle bosteder, og nogle bosteders afsidesliggende placeringer besværliggør desuden affaldshåndteringen yderligere. Det er heller ikke alle kommuner, der kan tilbyde afbrænding eller anden forsvarlig bortskaffelse af affald, og det resulterer ofte i, at affaldsmængden i naturen bliver større og større.

Derfor støtter Naalakkersuisut kommunerne med rådgivning, midler til pilotprojekter og midler til den nationale affaldsløsning gennem Miljøfonden. Affald kan og skal udnyttes langt bedre end det er tilfældet i dag – og dette kan oplagt ske til energiformål. I Nuuk, Sisimiut, Ilulissat, Qaqortoq og Maniitsoq aftager Nukissiorfiit affaldsvarmen fra de kommunale forbrændingsanlæg, som så indgår i den offentlige forsyning. Det skønnes dog, at der er behov for en bedre tilpasning mellem selve forbrændingen af affald og det aktuelle behov for varme. I perioder hvor der i én region ikke er et mærkbart behov for varme, kan det være vanskeligt at transportere til andre regioner med behov herfor.

Naalakkersuisut og kommunerne har iværksat en ny fælles national affaldshåndteringsplan. Det er en ny organisering af affaldsområdet, der skal sikre en effektiv affaldshåndtering, der er miljø- og sundhedsmæssig forsvarlig, og hvor affald udnyttes bedst muligt til genanvendelse, som energiressource mv. Der etableres modtagestationer i byer og bygder, hvor affaldet indsamles og sorteres, og dagrenovation og andet forbrændingseget affald pakkes og transporteres til forbræn-

dingsanlæggene. Med de nye forbrændingsanlæg sikres den nødvendige kapacitet til forbrænding af affald. Anlæggene skal desuden være i stand til effektivt at udnytte den producerede fjernvarme og kontrollere skadelige luftemissioner.

Genanvendelse

Affald skal først og fremmest forebygges, genbruges eller genanvendes. Den resterende del af affaldet, der er egnet til forbrænding, skal udnyttes bedst muligt som grøn energiressource. Deponering af affald i dumpe skal være den sidste mulighed, der overvejes. Denne tilgang kræver øget sortering, både hos borgere og erhverv, og at der findes gode afsætningsmuligheder for de genanvendelige materialer, enten lokalt eller regionalt/globalt.

Det er vigtigt med informationsindsatser, hvis nuværende praksis skal ændres og blive mere bæredygtig. Flere børn og unge er allerede bevidste om konsekvenserne af vores moderne forbrug og praksis i forhold dette emne. Der forestår derfor en vigtig opgave i at undervise, informere og formidle om de tiltag, som alle borgere og virksomheder kan inddrage i deres hverdag.

Vi skal dertil undersøge, hvordan vi udnytter ressourcerne bedre og øger genanvendelsen af forskellige affaldsfraktioner. Et eksempel er at se på, hvordan affald fra fiskeproduktionen udnyttes og håndteres bedst muligt. Det gælder både fiskegarn og andre fiskeressourcer samt en bedre udnyttelse af affald fra fiskefabrikkerne som en ressource.

Reduktion af plastforbruget er desuden også et fokusområde. Der skal igangsættes initiativer med fokus på at begrænse for-

urening med plast gennem reduceret forbrug, øget indsamling, genanvendelse og genbrug af plast. Dette sker i dialog med forskellige aktører.

Naturressourcer

Der er enorme og unikke naturressourcer her i Grønland, som vi skal passe på og beskytte. Det gælder både ressourcerne i havet, men også i grundfjeldet og indlandsisen. Naalakkersuisut har et ønske om at undersøge potentialerne for råstofindvinding, der kan bidrage til landets økonomi. Ved ansøgning om godkendelse til udnyttelse af naturressourcer, skal det på-

gældende råstofelskab udarbejde rapporter om projektets bæredygtighed og i øvrigt i overensstemmelse med god international praksis.

Alle råstofprojekter skal være samfundsmæssigt bæredygtige og leve op til høje internationale standarder med hensyn til sundhed, sikkerhed, miljø, sociale og kulturelle tiltag.

Turisme

En af Naalakkersuisuts ambitioner er desuden at fremme udviklingen af turisme. Fremover vil denne sektor formentlig kunne andrage en stor del af den økonomiske fremdrift og beskæftigelsen i landet.

I den forbindelse er det vigtigt, at turismeindustrien udvikles med hensyn til bæredygtighedsprincipper, der skal beskytte og sikre natur

og kultur. Samtidigt er det vigtigt at overvåge og effektmåle bæredygtigheden i initiativerne. Visit Greenland står i denne forbindelse for at effektivt evaluere, overvåge og sikre indvirkningerne af tiltag på turismeområde i alle regioner og på lokalt niveau.

MÅL 13

Vi skal handle hurtigt for at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser

Målet drejer sig om modstandskraft og tilpasningsevne til et forandret klima. Nationale politikker skal indarbejde tiltag mod klimaforandringer og viden skal opbygges med henblik på at imødegå klimaforandringer (jf. appendix, side 94)

Klimaforandringer er en af vor tids største trusler på globalt niveau. Vi både ser og mærker forandringerne her i landet når temperaturen stiger, havisen udbredelse formindskes og nedbørsforholdene ændrer sig.

I Grønland og hele den arktiske region sker temperaturstigningen over dobbelt så hurtigt som det globale gennemsnit. År efter år sættes nye rekordmålinger, og eksempelvis var den årlige lufttemperatur i Arktis højere i årene fra 2014 til 2018 end noget foregående år, siden observationerne begyndte i 1900. Fra 1971 til 2018 er lufttemperaturen i Arktis steget med henholdsvis 3,1 og 1,8 oC i vinter- og sommerperioden.

Landets indlandsis smelter hastigt og er en af de største bidragydere til globale havstigninger, som særligt de lavtliggende stillehavsøer vil blive berørt af. I takt med, at indlandsisen smelter, vil landet hæve sig, hvilket kan blive en udfordring, særligt for havnene.

Klimaforandringerne vil ændre betingelserne for den arktiske natur og udfordre vores levende ressourcer. Ændringerne kan få stor indflydelse på livet i havet, og flere af vores kendte arter vil rykke mod nord og blive presset i deres hidtidige habitat. Således skabes der betydelige udfordringer for de mange grønlandske erhverv, der er tæt forbundet til udnyttelse af landets levende ressourcer.

De tre største nationale udfordringer i forhold til at indfri verdensmål 13 om klimaindsats er:

- > Den hastighed, hvormed klimaforandringerne udfordrer landets transport og forsyning
- > Hensynet mellem internationalt klimaansvar og nationalt mål om fremtidig erhvervs- og industriudvikling
- > Målet om at den kollektive varmforsyning skal udbygges med henblik på reduktion af fossile brændstoffer, der benyttes til privat og offentlig varmeproduktion

Datagrundlag

Grønland bidrager løbende til Rigsfællesskabets afrapportering af CO₂-emissioner til FN.

For Naalakkersuisut er det vigtigt at styrke initiativer, der giver samfundet mulighed for at håndtere de udfordringer og muligheder, som følger af klimaforandringerne.

I den forbindelse fik Naalakkersuisut i 2016 udgivet et nyt klimadatagrundlag. Det inkluderer 66 klimaindeks og omfatter hele Grønland. Indeksene beskriver specifikke vejrforhold i geografiske områder på 5 x 5 km, og er derfor et detaljeret og opdateret kort over klimaets udvikling samt potentielle forandringer.

For at sikre, at klimadatagrundlaget finder anvendelse i det grønlandske samfund - eksempelvis som grundlag for den fysiske planlægning og arealforvaltning i kommunerne - er udvalgte klimadatasæt udstillet til visning på den nationale geodataportal NunaGIS.

Under Kongerigetets forpligtelser til klimakonvention skal der indrapporteres energistatistikker. Disse synliggør det samlede energiforbrug – herunder forholdet mellem forbrug af fossile brændstoffer og vedvarende energikilder.

Grønland og Arktis har i mange år været essentiel i klimaforskningen. Udviklingen her har ikke blot nationale konsekvenser, men i høj grad også globale. Vi bidrager med omfattende og langvarige overvågningsdata og blandt andre Greenland Ecosystem Monitoring (GEM), Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) og Programme for Monitoring of the Greenland Ice Sheet (PROMICE) giver afgørende data til store internationale tilstandsrapporter.

I perioden 2017-2018 udkom tre videnskabelige rapporter om klimatilpasning i Arktis (bl.a. Adaptation Actions for a Changing Arctic, AACA), og i 2018 afholdtes et seminar og flere workshops om klima og klimatilpasning. Formålet var at fortælle om videnskabelige resultater og anbefalinger, således at de relevante myndigheder har mulighed for at arbejde vidensbaseret med klimatilpasning.

Tilpasning og indsats

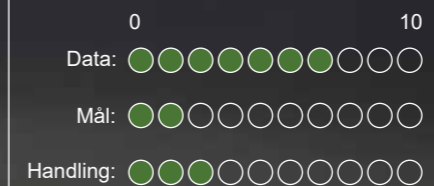
Klimaændringerne er en af de største udfordringer, som

I dag kan vi rapportere på

ud af 8 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

menneskeheden står over for. Hvis ikke der træffes foranstaltninger for at reducere emissioner, vil uønskede virkninger af klimaændringerne gradvist blive værre. De globale udledninger af drivhusgasser skal derfor reduceres væsentligt. Naalakkersuisut støtter de globale bestræbelser på at begrænse udledningen af drivhusgasser i atmosfæren, og deltager i arbejdet under FN's Klimakonvention (UNFCCC). Vi er ikke selvstændig part til Klimakonventionen, men er omfattet i kraft af Rigsfællesskabet.

Grønland har taget et territorialt forbehold for Parisaftalen, af hensyn til at sikre muligheder for fortsat samfundsøkonomisk udvikling.

Det betyder, at landet ikke er underlagt de reduktionsforpligtelser, som parterne i Parisaftalen påtager sig. På trods af dette forbehold bakker Grønland fuldt og helt op om Klimakonventionens målsætninger, og forbeholdet for Parisaftalen påvirker ikke Grønlands indberetningsforpligtelser under Klimakonventionen.

Indsatsen på klimaområdet

Indsatserne på klimaområdet er direkte forbundet med både energiforsyning, affaldshåndtering og energirigtige boliger beskrevet under hhv. verdensmål 7 (bæredygtig energi), 12 (ansvarligt forbrug og produktion) og 11 (bæredygtige byer og lokalsamfund).

Bl.a. er målsætningerne i Sektorplan for Energi- og Vandforsyning således en central del af Naalakkersuisuts klimaindsats, der bidrager i kampen mod global opvarmning. Desuden arbejdes der med tilpasning og indsats i forhold til monitorering og beredskabsplanlægning.

Nationale tiltag:

- Sikre beredskab omkring fjeldskred som følge af klimaforandringer (undersøgelser udføres af GEUS)
- Indtænke klimaindsatser i relevante sektorplaner
- Hjemmesiden www.climategreenland.gl informerer borgere, erhverv, kommuner og andre interessenter om det grønlandske klima - herunder uploader undervisningsmateriale
- Fokus på øget kunstvanding i landbruget som forberedelse til tørkeperioder

Internationale tiltag:

- Nordisk ministererklæring om hav og klima d. 30. oktober 2019
- Nordisk Samarbejdes Vision 2030 og Samarbejdsprogram om grøn omstilling i hele Norden
- Joint Statement of the Nordic Prime Ministers and the Nordic CEOs for a Sustainable Future
- EU Oversøiske Lande og Territorier (OLT)
- Deltagelse i Arktisk Råds arbejdsgrupper om klima- og naturovervågning. Herunder grupperne Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), "Arctic Climate Impact Assessment" (ACIA), "Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic" (SWIPA) samt "Adaptation Actions for a Changing Arctic" (AACA)
- Deltagelse i Nordisk Ministerråds arbejdsgruppe om Miljø og Klima samt undergrupper

"Effekterne af klimaforandringerne har en direkte påvirkning på vores hverdag, på vores måde at leve på og på vores kultur. Vi ser, vores miljø ændrer sig. Hvis er ikke længere en garanti om vinteren, migrationsmønstrene for vildt og fisk, som vi er afhængige af, ændrer sig, og det er til stadighed vanskeligere at forudsige vejret."

(Formand for Naalakkersuisut, Kim Kielsen, til Arctic Circle, 11. november 2019 i Reykjavik)

Naalakkersuisut har publiceret tre klimatilpasningsredegørelser, der belyser, hvordan vi kan imødekomme de udfordringer, klimaforandringerne har for bestemte sektorer, samt hvordan vi kan drage nytte af de muligheder, som også er forbundet hertil.

Det er en klimatilpasningsredegørelse for fiskeri- og fangstervhvet, for skibsfart og for landbrugerhvervet. I lyset af de

konsekvenser klimaforandringerne kan få, er der igangsat en undersøgelse risikoen for alvorlige fjeldskred i Grønland.

Uddannelse, oplysning og videndeling

Viden om klimaforandringerne skal formidles til landets borgere. Derfor er en række internationale dokumenter blevet oversat fra engelsk til grønlandsk og dansk. Igennem klimaportalen (www.climategreenland.gl) er det muligt for borgere og virksomheder at blive oplyst om de forandringer, der sker.

Udover at fortælle om aktuel klimaforskning her i landet, giver portalen et indblik i Grønlands udledning af drivhusgasser.

Klimapuljen på Finansloven er afsat til udviklingsprojekter inden for klimaområdet. Puljen skal give tilskud til projekter, der blandt andet øger viden om klimaforandringer-

nes betydning for natur og samfund. De seneste tre år har den årlige bevilling været på ca. en halv million kroner.

MÅL 14

Vi skal bevare og sikre bæredygtig udnyttelse af verdens have og deres ressourcer

Der skal være økonomiske fordele ved bæredygtig brug af havets ressourcer. Forurening i havene skal reduceres og overfiskeri skal stoppes, så det når et biologisk ansvarligt niveau. Økosystembaseret tilgang skal fremmes, så havets ressourcer bevares og hav- og kystområder skal beskyttes. Målet indeholder 7 delmål og tilhørende 12 globale indikatorer (jf. appendix, side 94)

Det er Naalakkersuisuts målsætning, at udnyttelse af havets ressourcer skal ske på et bæredygtigt grundlag, der kan bidrage til en øget vækst og rentabilitet - både hos den enkelte fisker eller fanger og for samfundet som helhed.

Fiskeriet er Grønlands største og vigtigste eksport erhverv og står for mere end 90 pct. af den samlede eksportværdi. Det er særligt eksporten af hellefisk og rejer, der vejer tungt i eksportstatistikken. 25-26 pct. af landets samlede BNP kommer fra fiskerierhvervet og udgør således en meget stor andel af landets samlede indtægter. Af den grund har fiskeriet stor nationaløkonomisk og beskæftigelsesmæssig betydning.

Mange menneskers levebrød er afhængig af biodiversiteten i hav- og kystområder og bæredygtig udnyttelse af disse ressourcer er af afgørende betydning, hvis vi ønsker at sikre fremtidige generationers mulighed for også at få del i ressourcerne.

Derfor er det vigtigt at beskytte de marine og kystnære økosystemer mod potentielle trusler såsom overfiskeri og -fangst på visse arter, ikke-rapporterede fangster, klimaforandringer samt forurening med især plastik, olie og andre skadelige kemikalier.

Udfordringer

De fem primære udfordringer for livet i havet er:

- > Stigende havtemperaturer og forsuring som følge af global opvarmning
- > Kortsigtet profithensyn på indhandlingssiden
- > Mikroplast, plastik og efterladte fiskeredskaber truer økosystemerne
- > Uoverensstemmelse mellem den videnskabelige rådgivning og kvotefastsættelser i det kystnære fiskeri
- > Anvendelse af hele fiskeressourcen udfordres af smådrift

Datagrundlag

Grønlands Naturinstitut har til formål at tilvejebringe det videnskabelige grundlag for bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer i og omkring Grønland, samt sikring af miljøet

og den biologiske mangfoldighed. Rådgivningen baserer sig altid på tolkning af tidsserier, som i nogle tilfælde strækker sig over 30-40 år, og involverer kompliceret modellering af bestandenes udvikling.

Grønland har dertil anmodet om rådgivning vedrørende bæredygtig fiskeri og fangst fra flere internationale rådgivningsorganer (såsom NAMMCO, NAFO, ICES osv.). Der er således et solidt datagrundlag på fiskeriområdet i dag.

Herudover skal alle fiskefartøjer over 9,4 meter udarbejde logbøger om deres fangst. For mindre både opgøres fangsten gennem opkøber. På den måde bliver al fangst registreret og rapporteret.

Alle personer, der ønsker fangst og jagt enten til private formål eller erhvervsformål, skal enten besidde et gyldigt erhvervsjagtbevis eller fritidsjagtbevis. Alle fangster, herunder anskydninger, tab og bifangster, skal rapporteres via Piniarneq og/eller via særmeldingsskemaer på kvoterede og ikke-kvoterede arter.

Havmiljø og forurening

Vores havområder beskyttes gennem en række indsatser, herunder to love om havmiljøet fra hhv. 2017 og 2018, der tilsammen dækker hele det grønlandske farvand inden for 200 sømil. Der er f.eks. totalforbud mod udsmidning af affald på søterritoriet, og de særligt følsomme økosystemer i Grønland er lukket for fiskeri med bundredskaber.

Flere delmål under verdensmål 14 om livet i havet omhandler reduktion af forurening i havene, herunder forsuring og havaffald. Naalakkersuisut har i forlængelse heraf udarbejdet en handlingsorienteret indsatsplan for nedbringelse af forbruget af plastik samt en indsatsplan for oprensning af spøgelsesgarn, bundgarn samt fangstredskaber på fangstområder i hele landet.

Inddragelse, motivation og vidensopbygning

Det er af stor betydning, når Naalakkersuisut, kommunerne, virksomhederne, institutionerne, interesseorganisationer og borgerne samles for at finde løsninger på de udfordringer, som det grønlandske hav og marine ressourcer står overfor.

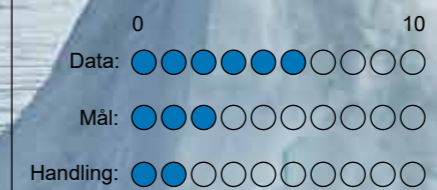
Man skal tage højde for de videnskabelige fakta og biologi-

I dag kan vi rapportere på

3

ud af 10 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

ske anbefalinger for at finde en balance, hvori den grønlandske kultur og tradition stadig kan eksistere. Der er dog stadig behov for at udbrede viden på området, så f.eks. kvoterne på de levende marine ressourcer holdes i overensstemmelse med det videnskabeligt anbefalede niveau med dokumenterede input fra lokal viden.

Udfordringen skal ikke undervurderes, og alle har et medansvar for at sikre bæredygtigt fiskeri og fangst. Samtidig er der behov for at sikre en fortsat indsats i vidensopbygning af havets tilstand gennem langsigtede monitoringsprogrammer og målrettede forvaltningsindsatser.

Bæredygtigt fiskeri og fangst
Bæredygtigt fiskeri og fangst defineres som ansvarligt fiskeri og fangst af bestande, hvis biologiske bæredygtige niveauer ikke udfordres.

Grønlands havgående fiskeri forvaltes bredt set bæredygtigt, og bestande befiskes i overensstemmelse med den videnskabelige rådgivning.

Dog er der udfordringer for fiskeri af enkelte arter. I det kystnære fiskeri er der socioøkonomiske hensyn, der udfordrer fiskeri i overensstemmelse med den videnskabelige rådgivning for et bæredygtigt niveau.

En af måderne at komme tættere på bæredygtig forvaltning er ved at opnå bæredygtighedsattest på fiskeri (MSC). MSC-certificeringen garanterer, at der ikke sker overfiskeri, og

at der stilles krav til, at fiskeriet dokumenterer og minimerer bifangst af sårbare arter og påvirkning af sårbare marine områder. Samtidig kan MSC-mærket bidrage til højere priser for fiskeprodukterne.

Nationale tiltag:

- Havmiljølovgivning om beskyttelse af havmiljøet
- Fokus på reformering af fiskeriloven og fordeling af fiskeressourcerne
- Tæt samarbejde med fangst og fiskeriets aktører i Fiskerirådet og Fangstrådet
- Offentligt-privat samarbejde om at opnå bæredygtighedsattest på fiskeri (MSC)
- Udarbejdelse af to indsatsplaner for at nedbringe marint affald
- Stillingtagen til nationale marine målsætninger ift. mål under Konventionen om biologisk mangfoldighed
- Monitorering af biodiversitet og marine økosystemer til brug for vurdering af havets tilstand og eventuelle behov for forvaltningstiltag
- Greenland Ecosystem Monitoring (GEM) og Grønlands Naturinstituts projekter om arktisk og kystnær biodiversitet

Internationale tiltag:

- EU-partnerskabsaftale
- Fiskeriaftale i det centrale arktiske ocean om forebyggelse af ulovligt fiskeri og sikre bæredygtig udnyttelse
- Projektet "Clean Nordic Oceans" i regi af Nordisk Ministerråd
- Deltagelse i arbejdsgrupperne CAFF, PAME og AMAP under Arktisk Råd.
- OSPAR-konventionen
- Internationale forhandlinger om juridisk bindende aftale om beskyttelse og udnyttelse af biodiversitet uden for national jurisdiktion under Havretskonventionen (UNCLOS)
- Deltagelse i OCTA's initiativer for Oceaner
- Aktivt arbejde for et forbud mod tung dieselolie (HFO) i Arktis i FN's internationale søfartsorganisation IMO

En af forudsætningerne for at opnå MSC-certificeringen er langsigtede forvaltningsplaner og fiskeriforvaltningen arbejder tæt sammen med Sustainable Fisheries Greenland (SFG) om at opretholde allerede opnåede certifikater og opnå nye.

Fiskerikommissionen
Der har i flere år været fokus på at arbejde på en ny fiskerilov, der skal sikre konstant udvikling og tilpasning i et langsigtet perspektiv inden for fiskeriet.

I 2019 blev der nedsat en Fiskerikommission, der skal fremkomme med anbefalinger, bemærkninger og øvrige tiltag til udarbejdelse af en nye lov på området.

Fiskerikommissionens arbejde består i bund og grund at komme med forslag, som sikrer at samfundet får mest mulig gavn af fiskerierhvervet og ressourcerne.

For at sikre det størst mulige samfundsøkonomiske udbytte skal fiskeriet foregå på grundlag af den biologisk rådgivning for bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne. Kommissionen forudsættes at aflevere en betænkning om sit arbejde senest inden udgangen af første halvår 2021.

”(...) udviklingen peger på, at kortsigtede gevinster opnås på bekostning af fremtidens fiskeri.”

(Grønlands Økonomiske Råds Rapport 2019)

MÅL 15

Vi skal beskytte, genoprette og støtte bæredygtig brug af økosystemer på land, fremme bæredygtigt skovbrug, bekæmpe ørken- og ørkenudbredelse, standse udpining af jorden og tab af biodiversitet

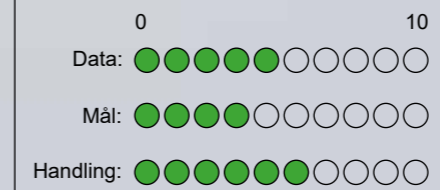
Økosystemer på land, i ferskvand og bjerge skal beskyttes og genoprettes så biodiversitet og naturlige levesteder kan eksistere. I lokal og national planlægning skal der tages hensyn til økosystemer og biodiversitet så truede dyre- og plantearter ikke uddør. Målet indeholder 7 delmål og tilhørende 12 globale indikatorer (jf. appendix, side 95)

I dag kan vi rapportere på

1

ud af 14 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

”Samspillet mellem mennesker og deres omgivelser er også et aspekt af mangfoldigheden, livskraften og bæredygtigheden i livet på Jorden”

(Om biodiversitet, www.naalakkersuisut.gl, 2019)

Vores økosystemer og de organismer, der lever her skal beskyttes, så fremtidige generationer også kan få gavn af naturens mange levende ressourcer.

Her i landet lever vi i og med naturen. Det er derfor vigtigt at passe på de levende ressourcer, så vi også i fremtiden kan færdes i en rig natur og nyde godt af de goder, der findes her.

Den arktiske natur er unik og består af mange forskellige naturtyper, der spænder fra varme kilder og frodige dale til vidtstrakte vådområder, søer, elve, golde fjelde, gletsjere og indlandsis. Grønland har tolv fredede områder, som hver især har en unik natur og historie. Fredningerne tjener det formål at beskytte unikke landskaber og levesteder for dyr og planter.

Herudover er der Ramsar-områderne. Det er vådområder af særlig vigtighed for forskellige vandfuglearter. I alt er ca. 41% af Grønlands landareal beskyttet.

Ud over de fredede områder er der en række naturtyper, der generelt set er fredede. Det drejer sig blandt andet om fuglekolonier, varme kilder, saltsøer, landgangspladser for hvalrosser og hi-områder for isbjørne. De generelle fredninger af disse naturtyper sikrer beskyttelse, uanset hvor de forekommer.

De fire største udfordringer for livet på land er:

- > Stort geografisk område med lav population, der besværliggør monitorering af diverse planer og strategier
- > Klimaforandringerne påvirkning på økosystemer og arter
- > Viden, der ligger gemt i videnskabelige rapporter, og ikke når frem til beslutningstagere
- > Øget pres på arter og levesteder fra menneskeskabte aktiviteter

Datagrundlag

Der er nogle områder, inden for hvilke datagrundlaget er Der er nogle områder, inden for hvilke datagrundlaget er enormt stort, og andre områder, hvor viden er begrænset. Dette

betyder, at livet på land ikke alle steder er under opsyn og systematisk kontrol. En stor del af landet er dækket af indlandsis, som ydermere besværliggør monitorering og overvågning af landbaserede økosystemer.

Grønlands Naturinstitut har til formål at tilvejebringe det videnskabelige grundlag for en bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer i og omkring Grønland samt sikring af miljøet og den biologiske mangfoldighed.

Det er en fordel at kunne fremvise geodata på kort, til gavn for forvaltning og planlægning. Derfor er det også en høj prioritet, at inddrage biologiske datasæt på NunaGIS, således at fredede områder, sårbare økosystemer og områder med truede dyre- og plantearter kan indgå i national og kommunal planlægning af det åbne land.

Forvaltningsplaner for landpattedyr

Samarbejdet mellem forvaltningsmyndigheden, Grønlands Naturinstitut og jagtbetjente har til hensigt at viderebringe viden om landlige økosystemer til implementering i forvaltningsplaner mm. Forvaltningsplanernes gennemførelse forudsætter delbidrag fra videnskabelig rådgivning og fanger- og bruger-viden, så beslutningstagerne har et bredt grundlag at træffe beslutninger ud fra. Forvaltningsplanernes formål er at sikre de landgående ressourcer gennem en solidt funderet bæredygtig udnyttelse på lang sigt.

Vi skal beskytte både fangere og fangstbestande, og der er politisk opbakning og enighed om, at langsigtede planer kan være med til at sikre bæredygtig anvendelse, så fremtidige generationer også kan få gavn af de landlevende ressourcer.

Internationale rammer for naturbeskyttelse

Grønland har tiltrådt FN's Biodiversitetskonvention, der bl.a. tilstræber at sikre biologisk mangfoldighed og bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer. Grønland deltager desuden aktivt i bilaterale, regionale og internationale fora, med det formål at fremme en langsigtet bæredygtig udnyttelse og vidensdeling.

Som led i landets internationale forpligtelser udarbejdes der en såkaldt "Rødliste", der evaluerer trusselsniveauet for flora og fauna. Rødlisten giver mulighed for at sammenligne

bevaringsstatus for de forskellige arter på tværs af lande og regioner, og gør det muligt at reagere, hvis en art er i tilbage-

gang. Den seneste grønland-ske rødliste blev publiceret i december 2018.

Handel med truede dyre- og plantearter

Som medlemsland i CITES bliver området omkring ulovlig handel med beskyttede landressourcer adresseret. Grønland er dermed underlagt bestemmelserne i Washington-konventionen, som sikrer at vilde dyr og planter, som indgår i handel, høstes fra naturen på bæredygtig vis.

Konventionens bestemmelser omkring import og eksport er implementeret i grønlandsk lovgivning ved Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 12 af 13. september 2004 om international handel med udryddelses-truede vilde dyr og planter.

Der er flere initiativer, der skal forhindre ulovlig handel med dyr og planter gennem en omfattende deling af information om CITES-reglerne til både virksomheder og borgere. Informationen fremgår i lufthavne, turistkontorer og på nettet, så alle har mulighed for at kende til reglerne på området.

Strategier og handleplaner

En biodiversitetsstrategi for Grønland er ved at blive udarbejdet af Naalakkersuisut.

Strategien skal danne baggrund for fastsættelse af nationale

mål til opfølgning og optimering af bæredygtighed på området. Det arktiske klima ændrer sig i højt tempo, og det kræver at vi

Nationale tiltag:

- HoHovedprojekt omkring nye topografiske kortlægning i det åbne land
- Visning af alle restriktioner og klausulerede zoner på NunaGIS planportal
- Udvikling af elektroniske registreringer af fangster, bifangster og nødværgaeflivninger
- Biodiversitetsstrategi
- Ny undersøgelse af græsningskapaciteten i græsningsområderne
- PISUNA – et program, hvor fangernes observationer er med til at sikre, at udnyttelsen af naturressourcer sker på et oplyst og bæredygtigt grundlag
- Udarbejdelse af forvaltningsplaner eller white papers for de mest udnyttede arter
- Videnskabsbaserede forvaltningsplaner for store fangsttyr
- Særligt beskyttelseskrævende områder for biodiversiteten identificeres og relevant forvaltning implementeres på nationalt såvel på lokalt plan

Internationale tiltag:

- Informationssiden www.climategreenland.gl
- I regi af Arktisk Råds AMAP: Sne, Vand, Is og Permafrost i Arktis (SWIPA)
- Samarbejde med cirkumpolare og internationale organisationer som rådgiver Selvstyret – herunder mhp. Dataindsamling og opbygning af viden ifm. klimaforandringer og deres påvirkning på arktiske økosystemer
- Indtræden i en række konventioner, som har kvotebe-sluttende kompetencer.
- Aktiv deltagelse i relevante internationale fora og arbejdsgrupper i forhold til beskyttelse og udnyttelse af biodiversiteten

gennem planlægning tilpasse os og beskytter de mest sårbare og udsatte områder på landjorden. Arbejdsgruppen for arktisk flora og fauna under Arktisk Råd (CAFF) fastslog i 2013, at klimaændringerne er den største trussel mod den arktiske biodiversitet.

De miljømæssige forhold kan hurtigt ændres, og det kræver at planlægningen inddrager en tilpasningsdygtig forvaltning, der kan sikre at vi får det bedste ud af forandringerne.

Et eksempel på dette er økosystembaseret forvaltning, der sikrer de bedste muligheder for biodiversitetens overlevelse. En større rapport om økosystembaseret forvaltning er ligeledes under udarbejdelse.

MÅL 16

Vi skal støtte fredelige og inkluderende samfund. Give alle adgang til retssikkerhed og opbygge effektive, ansvarlige og inddragende institutioner på alle niveauer

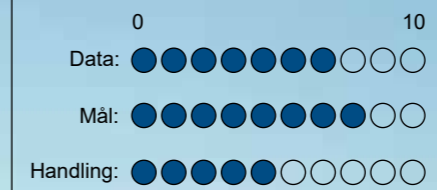
Målet handler om at reducere vold, misbrug, udnyttelse, kriminalitet og menneskehandel overalt. Der skal sikres ansvarlige, effektive og transparente institutioner, der træffer beslutninger på en inkluderende og repræsentativ måde. Korruption og bestikkelse skal stoppes og alle skal have adgang til en retfærdig og retlig sikkerhed. Målet har 7 delmål og tilhørende 12 globale indikatorer (jf. appendix, side 96)

I dag kan vi rapportere på

3

ud af 23 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed"(0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat:

”Systematiseret viden om forholdene og om den udvikling, der sker, er væsentligt for at kunne skabe varige forandringer.”

(Rapporten "Børn og unge - status i Grønland 2019" udgivet af Institut for Menneskerettigheder og Grønland Råd for Menneskerettigheder)

For Naalakkersuisut er målet om et retfærdigt og fredeligt samfund med transparente og stærke institutioner vigtigt.

Indsatserne for at skabe et trykt og retfærdigt samfund er mange, og i stort fokus disse år. Vold er eksempelvis en væsentlig udfordring her i landet, og det gælder særligt fysiske og seksuelle overgreb og misbrug.

Derfor arbejdes der både nationalt, kommunalt og lokalt på at forebygge og bekæmpe voldelige hændelser.

Kriminelle forhold og korruption er en del af Naalakkersuisuts indsatsområder. Misligholdelse af lovens rammer kan være direkte skadeligt for et samfund, og retsfølelsen skal opretholdes, så alle borgere og grupper kan føle sig sikre og ligeligt behandlet i forhold til loven.

Udfordringer

De fire største udfordringer for et bæredygtigt, fredeligt og retfærdigt Grønland er:

- > Meget høj forekomst af voldelige hændelser i hjemmet og nærmiljøet
- > Udbredt misbrug af alkohol og hash, der bringer særligt børn i udsatte situationer
- > Tabubelagte seksuelle overgreb på mindreårige
- > Risiko for manglende ligebehandling pga. ikke-fastlagte lovgivningsmæssige rammer på områder med tildeling af licenser

Datagrundlag

Der findes en del data inden for rets- og justitsområdet hos de forskellige relevante myndigheder. Der findes dog ikke en samlet national opgørelse af al statistik på området, men potentialerne for at igangsætte dette er bestemt tilstede.

Befolkningsundersøgelsen 2018 og publikationerne "Det svære ungdomsliv" og "Unge i Grønland – med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb" er undersøgelser, der alle belyser omfanget af seksuelle overgreb. Konkret indikerer data fra Befolkningsundersøgelsen 2018, at andelen, der har

været udsat for seksuelle overgreb, inden de fyldte 18 år, var mindre blandt personer født i 1995 eller senere sammenlignet med især fødselsårgangene 1970-1989.

Blandt personer født i 1995 eller senere havde 20% været udsat for overgreb i barndommen (inden de fyldte 18 år), mens dette var tilfældet for mere end 40% blandt personer født i 1970-1979.

Det er et område, som er svært at dokumentere. Der er mange overgreb, der aldrig anmeldes til politiet, hvilket vidner om et stort mørketal, der skønnes at udgøre 2 tredjedele af alle overgreb. Derudover er det kun ca. halvdelen af de anmeldte forbrydelser, der ender med en domsafsigelse.

Dette er et bekymrende datasæt, og fremover vil det fortsat være vigtigt at opdatere kontinuerligt, så det giver et solidt grundlag for politiske beslutninger og prioriteringer.

Retslige og anti-korruperte indsatser

Ifølge Skattestyrelsen monitoreres ulovlige pengestrømme i henhold til bekendtgørelse nr. 557 af 31. maj 2011 om euforiserende stoffer. Ulovlig pengestrømme er således en del af toldfunktionens almindelige arbejde og ikke et særligt indsatsområde.

Diskrimination og menneskerettigheder

Grønlands Råd for Menneskerettigheder har til opgave at fremme og beskytte menneskerettighederne her i landet samt drøfte menneskeretlige udfordringer i samfundet.

Rådet består i dag af Børnetalsmanden, Handicaptalsmanden og Formanden for Ligestillingsrådet samt en række andre repræsentanter fra bl.a. civilsamfundsorganisationer og offentlige myndigheder. Det er et uafhængigt råd, der blev etableret i 2013 i forlængelse af FN's Paris-principper, og følger derfor internationale standarder.

De lovgivningsmæssige rammer sikrer ligestilling mellem kønnene og udryddelse af alle former for diskrimination. Der er et stort fokus på at sikre børnene mod sædelighedsforbrydelser og skabe trykke rammer for de særligt udsatte børn.

Organisationer som MIO, Børnetalsmanden, Mælkebøtteceneret og mange flere, kæmper for børnenes rettigheder og en

tryk opvækst. UNICEF's grønlandske afdeling arbejder for at implementere og monitorere FN's Børnekonvention i Grønland, som i øvrigt knyttes tæt til verdensmålene.

Vold, voldlig adfærd og behandling af voldsudøvere

Det er ingen hemmelighed, at forekomsten af voldlige hændelser er alt for høj, i forhold til, hvad der kan siges at være "normalt". Naalakkersuisut er bevidste om dette problem, og har arbejdet på en lang række indsatser for at forebygge, nedbringe og efterbehandle voldlige hændelser. Det er indsatser som Illernit, Alliaq, Kattunneq og mandegrupper, der alle skal tilgå problemet fra hver sin vinkel.

Indsatserne indbefatter bl.a. et landsdækkende krise- og behandlingscenter i Qeqertarsuaq, der tilbyder professionel behandling og støtte til voldsramte kvinder og deres børn.

Derudover er der behandlingstilbud til både mænd og kvinder med aggressions- og voldudøvende adfærd, og opkvalificering af medarbejdere på landets krisecentre.

I perioden 2016-18 blev der i øvrigt oprettet mandegrupper i sytten grønlandske byer. Formålet var at etablere et frivilligt samtaleforum, hvor mændene havde mulighed for at tale om deres problemer, levevilkår, følelser mv.

I grupperne er der også fokus på at italesætte volds- og aggressionsproblemer, som ofte kan være tabubelagte. De fire indsatser, Illernit, Alliaq, Kattunneq og mandegrupper, blev i gangsat som led i Naalakkersuisuts Strategi- og Handlingsplan mod vold 2014-17, og fortsætter på trods af projektperiodernes udløb.

Fremover vil de indgå i det videre arbejde mod vold bl.a. som en del af Naalakkersuisuts familiepolitik.

Seksuelle overgreb

Det er ved lov vedtaget at den enkelte borgers seksuelle frihed og selvbestemmelsesret skal beskyttes. Lovens rammer er fra 2018 udvidet for at sikre endnu større grad af beskyttelse mod seksuel udnyttelse og misbrug.

Det betyder bl.a. at seksuelle forhold til børn under 12 år i dag, er omfattet af voldtægtsbestemmelsen. Det samme gælder

seksuel udnyttelse af en persons hjælpeløse tilstand, også inden for ægteskab, hvilket er en modsætning til tidligere, hvor loven kun gjaldt uden for ægteskabet.

Naalakkersuisut anerkender det store behov for indsatser mod forbrydelser af alle slags. Særligt mod børn. Det er beviseligt dybt skadeligt og kan medføre livslange traumer for et barn, der er blevet udsat for seksuelle overgreb eller misbrug.

Stadig har et stort antal voksne været udsat for seksuelle overgreb i deres barndom, og i mange tilfælde har det medført sociale og psykiske mén med udfordringer, der rækker langt ind i voksenlivet.

Det sætter dybe spor hos det enkelte offer, og udviskes ikke af sig selv. Det er ikke nok at iværksætte løsevne

initiativer for ofrene. Alle er en del af en helhed og en større kontekst, en kontekst der skal tages højde for, for at skabe forandringer på dette område.

Nationale tiltag:

- National strategi- og handlingsplan mod vold 2014-2017 med flere forskellige indsatsområder: Illernit, Alliaq, Kattunneq og mandegrupper
- Inatsisartutlov nr. 20 af 27. november 2018 om Grønlands Råd for Menneskerettigheder
- Nationale initiativer mod vold og voldssofte
- Naalakkersuisuts Strategi mod seksuelle overgreb 2018-2022 "Killiliisa" med seks hovedtemaer med tilknyttede mål og forslag til fremtidige indsatser

Internationale tiltag:

- Grønland tiltrådte FN's CEDAW-konvention om udryddelse af alle former for diskrimination om kvinder i 1983.
- Deltagelse i FN's Permanent Forum for Indigenous Peoples Issues
- Deltagelse i FN's Menneskerettighedsråd Expert Mechanism on the Rights of Indigenous People (EMRIP)
- Selvstændig eller samordnet deltagelse i forhandlinger i internationale organisationer, der bidrager til opretholdelse af legitimitet

MÅL 17

Vi skal revitalisere det globale partnerskab for bæredygtig udvikling og styrke midlerne til at nå målene

Ingen lande er i mål, førend alle er det. Derfor er det syttende mål dedikeret til samarbejder på tværs, der skal sætte verdensmålene i systematik og forpligte lande, erhverv, private og institutioner imellem. Målet indeholder 7 delmål og tilhørende 12 globale indikatorer (jf. appendix, side 97)

Partnerskaber er afgørende i arbejdet med bæredygtig udvikling. Naalakkersuisut anerkender, at vi ikke alene som nation, virksomhed eller kommune kan skabe et miljømæssigt, socialt og økonomisk bæredygtigt samfund.

Mål 17 er i modsætning til de andre 16 verdensmål et procesmål, der sætter fokus på, hvordan verdens lande i fællesskab kan løse udfordringerne. Som det ses i verdensmålets delmål, ligger en del af svaret i styrkede partnerskaber mellem offentlige og private samt i ny teknologi og digitalisering.

Partnerskaber gælder både på tværs af offentlige myndigheder, private, NGO'er og sågar lande imellem, hvis vi for alvor skal løse nogle af de problematikker, vi står overfor.

Men det er ikke en nem opgave. Det kræver at vi tænker nyt og anerkender de udfordringer, der sommertider forhindrer os i at samarbejde. Samfundets bæredygtige indsatser skal koordineres, formidles, udvikles og overvåges.

Udfordringer

De fire største udfordringer ifm. partnerskaber for handling er:

- > Udpræget silo-tænkning med deraf manglende helhedsorienteret, tværgående prioriteringer
- > Manglende transparens, der forhindrer planlægning på tværs af myndigheder og civilsamfund
- > Uensartet og utilstrækkeligt datagrundlag for bæredygtige politiske prioriteringer
- > Manglende lovgivningsmæssige rammer for tværgående planlægning

Datagrundlag

I Grønland følger vi allerede systematisk og kontinuerligt en række datasæt, som beskriver udviklingen i landet. Dog ligger der et stort arbejde forud, hvis disse datasæt skal suppleres med systematisk opfølgning på FN's verdensmål.

For at assistere det grønlandske arbejde med opfølgning på

verdensmålene, har den danske regering afsat 4 millioner kr. til Danmarks Statistik, som derved tilbyder hjælp til at etablere statistikker på globale og nationale indikatorer. Indtil videre er der blevet etableret en digital platform til fremvisning af statistisk relevant for verdensmålene i Grønland. Platformen understøtter desuden formidling af verdensmålene gennem nyheder, materialer og overordnet information.

Digitalisering og datadrevet udvikling

Det er et globalt anerkendt faktum, at verden er midt i en såkaldt "data-revolution". Det er ikke længere tilstrækkeligt at basere sig på fornemmelser, umiddelbare indskydelser eller blot overbevisninger for at finde svar.

Den teknologiske udvikling muliggør, at vi kan træffe beslutninger på et langt mere oplyst grundlag end tidligere. Ved at skabe transparens og gennemsigtighed via datafremvisning, har alle mulighed for at deltage i debatten.

At løse samfundets udfordringer og udnytte landets store erhvervsmæssige potentialer på bæredygtig vis, forudsætter stor gennemsigtighed og sammenhæng i planlægnings-, udførsels- og opfølgingsfasen. Teknologi og data er på den måde med til at sikre en åben og demokratisk samfundsudvikling.

På et nationalt niveau er et solidt datagrundlag nødvendigt for at kunne følge udviklingen og ikke mindst prioritere indsatser der, hvor statistikken viser, at der er problemer. Det samme gør sig gældende i kommunerne, i virksomhederne mv.

I den Nationale Strategi for Geodata 2018-2021 beskrives indgående, hvordan vi gør dette på en smart måde, bl.a. på den nationale geodataportal, NunaGIS. Det skal være let for både politiske beslutningstagere og forvaltningen, at følge fremdriften i initiativerne og effekten deraf. Dette kan bidrage til at kunne korrigere og prioritere vores sparsomme ressourcer til aktiviteter, således at vi får det bedst mulige resultat i sidste ende.

Mindre silo-tænkning

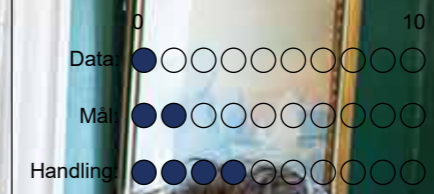
Verden bliver stadig mere kompleks, er vi nødt til at kunne operere derefter. Det betyder, at vi skal øve os i at arbejde på tværs af ressortfordelinger i lang højere grad end vi gør i dag. Potentialerne for at forstå vores fælles udfordringer er langt

I dag kan vi rapportere på

4

ud af 25 globale indikatorer

SDG 2030 "parathed" (0-10), hvor 0 er mindst og 10 er mest parat.

bedre, hvis ser på langt flere aspekter samme problem og koordinerer indsatserne imellem os.

Det er ikke længere tilstrækkeligt at betragte en samfundsmæssig udfordring fra én silo, og dermed isolere problematikken til ét fagområde. Der er i stedet brug for nytænkning, som ser på tværs af administrative opdelinger. Udarbejdelse af sektorplaner er et instrument til at opnå dette. Den enkelte sektor skal forholde sig til andre sektorer og indpasse sine mål og handlinger i forhold til helheden.

Verdensmålene understøtter desuden en udvikling, hvor erhvervslivet kan indgå i partnerskaber med eksempelvis kommuner og Selvstyret. Dette kan med fordel udnyttes i langt højere grad, så lokale interesser, lokal forankring og lokalt ejerskab er i centrum.

Nye partnerskaber

CSR Greenland er blevet fremhævet for sin ledende rolle ifm. at arbejde systematisk med verdensmålene som en integreret del af virksomheders udvikling og arbejde med forretningsplaner.

Naalakkersuisut bakker op om sådanne nye partnerskaber, der sætter bæredygtig udvikling i højsædet.

Særligt mellem de nordiske lande ser vi i disse år en stor udvikling inden for bæredygtig udviklingspraksis. Grønland deltager i det nordiske samarbejde under Nordisk Ministerråd, og har således fuldt ud tilsluttet sig den nordiske handlingsplan og opfølgning på agenda 2030.

Der er således god mulighed for, at vi kan indgå og deltage i

"Ilulissat-deklarationen er et godt fundament for fremtiden og binder politiske interessenter til at fremme bæredygtig udvikling i Arktis gennem etablering af internationale regler og forhandlinger"

(Formand for Naalakkersuisut Kim Kielsen i tale til Arctic Circle Assembly, Harpa, Reykjavik, 2019)

nye nordiske udviklingsprojekter og samarbejder med fokus på bæredygtighed.

Samarbejdet i Arktisk Råd tager ligeledes SDG'erne op i strategiske overvejelser. Grønland er engageret i det arbejde, der allerede pågår i arbejdsgruppen for bæredygtig udvikling. Her er der fokus på, at sikre en bæredygtig udvikling i Arktis med udgangspunkt i det arktiske folk.

Interesse i Grønland

I sommeren 2019 var Grønland en kort periode det mest søgte ord på Google. Årsagen var, at den amerikanske præsident havde ytret ideen om at købe landet. Grønland er ikke til salg, men derimod åben for samarbejde, der gavner alle parter.

Klimaforandringer og et øget storpolitisk spil om indflydelse i Arktis betyder, at Grønland er gået fra periferi til centrum for denne diskussion. Det bliver i fremtiden vigtigt, at udnytte opmærksomheden på den bedst mulige måde.

Hvordan kan vi samarbejde om ny forskning? Hvordan kan Grønland indgå i nye partnerskaber og udnytte vores ressourcer på den mest bæredygtige måde og til gavn for landet og verden?

Nationale tiltag:

- Opbygning af NunaGIS Hub - én indgang til geodata og planlægning i Grønland
- Udarbejdelse af bekendtgørelse om sektorplaner
- Frigivelse af kort, der skal offentliggøre data

Internationale tiltag:

- Partnerskabsaftale med EU omkring sektorpolitik på uddannelsesområdet
- Arktisk Råd-samarbejde om bæredygtig udvikling, herunder bl.a. miljø- og naturmonitorering mv.
- Fiskeripartnerskabsaftale mellem EU og Grønland omkring bl. a. fiskerikvoter
- Nordisk Råd vedr. Generation 2030
- Aftale med FN om afrapportering ang. økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder
- Åbning af grønlandske repræsentationer i flere lande

6. Verdensmålene - set i helhed på tværs

I kortlægningen er verdensmålene et efter et gennemgået med de enkelte ansvarlige ressortmyndigheder for at afdække initiativer og projekter i relation til det enkelte mål. Dette er brugbart i forhold til at vide, hvad status er. Dog er det mindst lige så vigtigt, at se på tværs af verdensmålene i en større helhed og som sammenhængende. De 17 verdensmål er nemlig tæt forbundne og bliver ofte vist som en cirkel, der skal symbolisere dette.

Verdensmålene fungerer som en forståelse af, at alle målenes respektive emner er tæt forbundet og dermed bør ses i sammenhængen til hinanden. Ingen af verdensmålene kan ses fuldstændigt isoleret fra de andre - og udvikling inden for et mål vil derfor også ofte være forbundet til, eller afhængig af, udvikling inden for et andet. I dette afsnit ses på nogle af de konklusioner, der tegner sig på tværs af verdensmålene.

Kortlægningen - en grov baseline

Som et led i kortlægningen er ressortdepartementerne på et helt overordnet niveau blevet vurderet i forhold til hvor langt eller hvor modent det enkelte område er. Dette skal fungere som et pejlemærke i forhold til en fremtidig opfølgning og implementering af det enkelte verdensmål.

Vurderingen er i sagens natur meget grov og baserer sig udelukkende på møder og materiale, der er blevet præsenteret i kortlægningsprocessen. Vurderingen er derudover alene udtryk for et øjebliksbillede.

Der er foretaget en vurdering i tre overordnede dimensioner af "parathed": a) data, b) mål og strategisk rammesætning og endelig c) handlinger og konkrete initiativer.

Som det fremgår af oversigten på næste side er det skønnede udgangspunkt for videre arbejde med verdensmålene lidt forskelligt fra det ene verdensmål til det næste.

Hvor nogle områder eller sektorer gennem flere år har arbejdet systematisk med indsamling af data, har andre måske ikke vurderet dette som vigtigt, eller har haft begrænsede ressourcer til opgaven. Eksempelvis er der gennemført ret grundige levevilkårsundersøgelser af befolkningens sundhedstilstand, mens der mangler systematiske data om forbrug og produktion.

Hvor nogle områder har arbejdet meget struktureret med en klart formuleret strategisk målsætning (f. eks. mål 7: Bæredygtig energi) er andre områder måske mere kendetegnet ved, at der endnu ikke findes nogle klare politiske mål på området (f. eks. mål 12: Bæredygtigt forbrug og produktion).

Det samme gør sig gældende omkring konkrete tiltag og initiativer. Grønland har tidligt truffet beslutning om at investere i vandkraft, som derfor ligger højt i vurderingen af initiativer i forhold til verdensmål 7. For mål 12 er der dog endnu ikke indrapporteret væsentlige tiltag, hvorfor vurderingen af denne dimension her er relativ lav.

Oversigten på næste side opsummerer hhv. data, målsætninger og handling inden for hvert af de sytten mål, og vurderingen tager udgangspunkt i sektorernes nuværende situation set i relation til verdensmålene. På baggrund af dette er der nogle overordnede betragtninger, der kan sige noget om, hvor "parat" vi er ift. at begynde et reelt og forpligtende arbejde med verdensmålene på nationalt niveau.

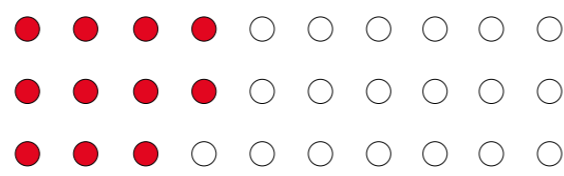
For mål 5, ligestilling mellem kønnene, gælder det eksempelvis, at der både på skalaen for data og for handling er en jævn score. Dette fortæller noget om, at man inden for ligestillingsområdet både har et fint datagrundlag og iværksætter handlinger, som skal forbedre området. Samtidigt er scoren for målsætninger relativ lav, hvilket peger på, at der ikke er iværksat større strategiske målsætninger indenfor de seneste år. Det samme mønster gør sig gældende for mål 8, anstændige jobs og økonomisk vækst. Både datagrundlaget og nationale indsatser er veletableret, men målsætninger og strategier følger ikke i samme grad dette niveau.

For mål 14, livet i havet, tegner der sig et lidt bekymrende billede. Vi ved ret meget på fiskeriområdet, kender til de biologiske anbefalinger og samtlige marine undersøgelser, der giver os viden om det grønlandske farvand og den biologiske tilstand. Dog udarbejdes der ikke mærkbare systematiske målsætninger på baggrund af vores viden, der kan sikre, at vi bevæger os i den rigtige retning. Det er blandt andet nogle af disse problemstillinger den nedsatte fiskerikommission vil skulle behandle.

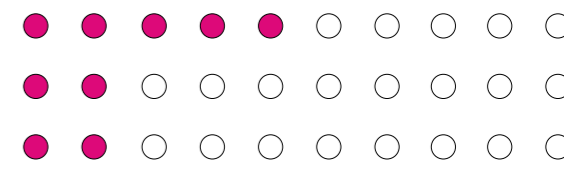
Ser vi på mål 7, er det generelle billede, at det går meget

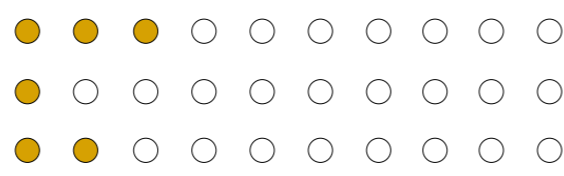
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 4
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 4
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 3

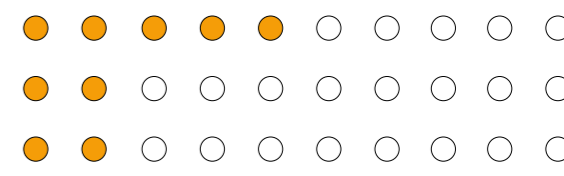
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 4
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 4

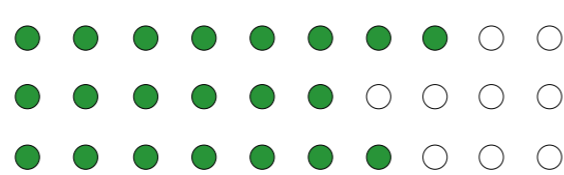
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 3
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 1
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 2

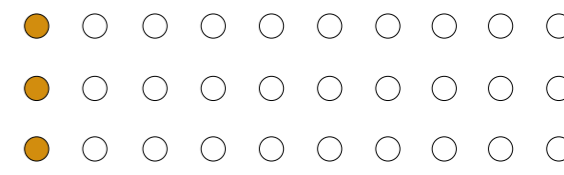
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 2
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 2

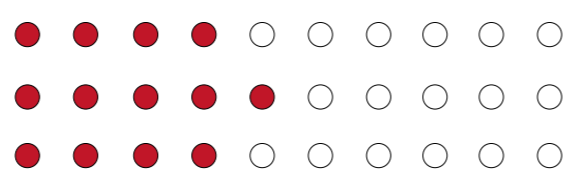
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 8
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 6
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 7

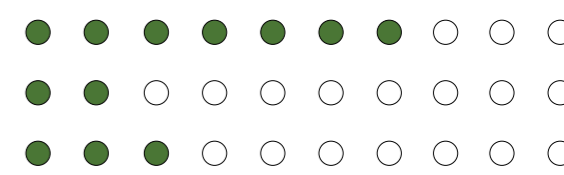
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 1
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 1
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 1

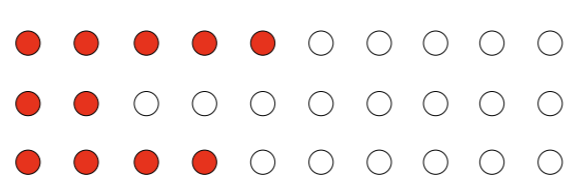
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 4
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 4

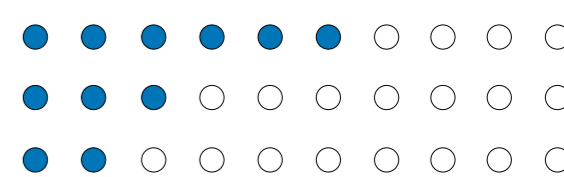
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 7
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 2
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 3

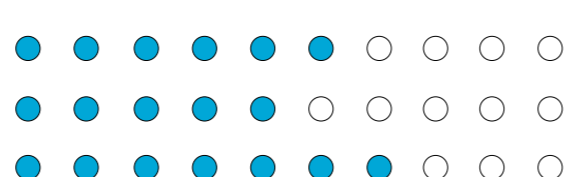
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 2
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 4

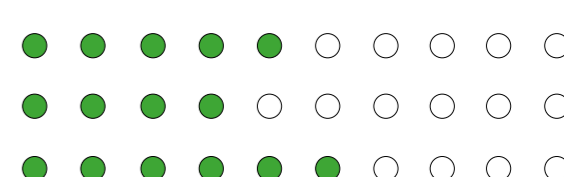
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 6
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 3
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 2

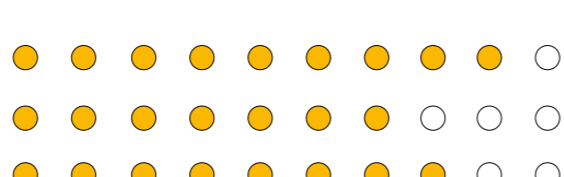
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 6
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 7

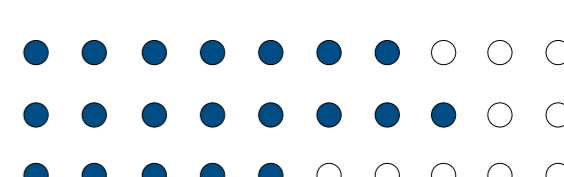
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 4
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 6

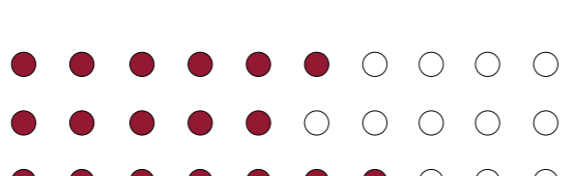
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 9
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 7
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 8

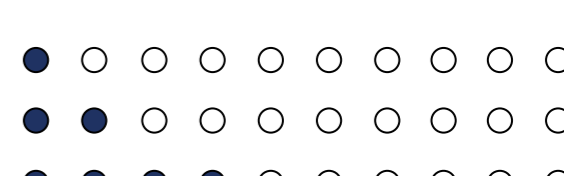
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 7
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 8
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 5

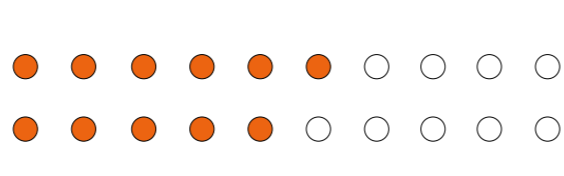
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 6
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 7

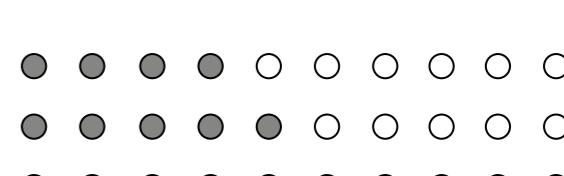
SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 1
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 2
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 4

SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 6
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 4

SDG 2030 "parathed" for data (0-10): 4
 SDG 2030 "parathed" for mål (0-10): 5
 SDG 2030 "parathed" i handling (0-10): 4

fint i alle tre dimensioner. Set i relation til mål 12, som er betydeligt lavere scoret i alle tre dimensioner, kan der således udledes særligt to pointer:

Af gennemgangen synes det muligt at udlede særligt to pointer:

A) Det generelle overblik varierer meget og kan fortælle os noget om behovet for at få alle områder belyst, således at der ikke går noget tabt i det kommende arbejde med implementering. Det er tydeligt, at eksempelvis energiområdet i store træk har klaret sig godt, og været genstand for stor opmærksomhed. Det er i sig selv ikke problematisk – tværtimod. Men hvis det betyder, at et andet område som eksempelvis forbrug og produktion ikke bliver belyst og falder i baggrunden for noget andet prioriteringsmæssigt, så kan det potentielt blive problematisk for den overordnede bæredygtighed i landet.

B) Når et område er så relativt velbelyst, som det er tilfælde for energiområdet i denne opgørelse, bliver snitflader og sammenhæng til andre mål tydelige - både for sektoren selv, men også for andre sektorer. Udnyttelse af restvarme ved affaldsafbrynding, byggeri af laveenergi-boliger, energieffektive forbrugsmønstre og produktion bliver dermed indsatser, der er tæt forbundet med og har stor betydning for energiområdet. Ansvar for sådanne initiativer ligger i andre sektorer, men har betydelig indflydelse på energisektoren. Det at arbejde systematisk med data og målsætninger i sektorplanlægningen åbner på denne måde op for de nye muligheder, projektinitiativer og samarbejder på tværs af sektorerne.

Konklusioner på tværs af verdensmål

I processen med at kortlægge grønlandske initiativer relevant for en implementering og fremtidig opfølgning på verdensmålene, er der fremkommet en række problemstillinger og udfordringer, der går på tværs af de enkelte verdensmål og den enkelte sektors arbejde med bæredygtighed.

For netop at underbygge forståelsen af, at verdensmålene indbyrdes er forbundne og skal ses i helhed og sammenhæng, følger her ti pointer fra kortlægningen med fokus på helhed, sammenhæng og det tværgående samarbejde:

1) *Stort engagement ift. SDG 2030 agendaen*

Som et vigtigt element i processen forud for denne rapport, er der afholdt møder, workshops mv. med de enkelte sektormyndigheder i Selvstyret. Med afsæt i denne dialog står det klart, at de enkelte sektormyndigheder generelt har kendskab til verdensmålene, dog uden at have systematiseret eller formaliseret arbejdet hermed i sektorplaner, -strategier og -politikker.

Sektorerne er generelt interesseret og engageret i arbejdet omkring bæredygtighed og efterspørger information om SDG 2030 agendaen samt en national koordinering af arbejdet med bæredygtig udvikling. Departementer, virksomheder og organisationer arbejder allerede på en eller anden måde med verdensmålene i deres daglige forretning eller samarbejdsprojekter.

Alle involverede i kortlægningen har udtrykt interesse for det videre arbejde med verdensmålene og mange ser det som en kærkommen mulighed for at få styrket samarbejdet med andre departementer.

Det vurderes, at der fremadrettet vil være stort behov for en hjemmeside eller platform, hvor man kan finde information og

officielle materialer om verdensmålene - det kunne eksempelvis være de officielle grønlandske ikoner med oversættelser af verdensmålene etc. Anguniakkavut.gl er den nye nationale kommunikationsplatform for arbejdet med verdensmålene og bæredygtig udvikling her i landet. Her finder du den seneste information om arbejdet med SDG 2030 agendaen, officielle oversættelser af verdensmålene, statistik og opfølgning via indikatorer, designskabeloner til download mv. Den kan findes på: <https://www.anguniakkavut.gl/>

Hertil kommer, at Grønlands Statistik som en del af sin officielle hjemmeside har udarbejdet udarbejdet et aktivt dokument, der indeholder en bruttoliste med indikatorer, der kan måle fremskridt mod udviklingsmålene. Der tilføjes løbende flere forslag til indikatorer. Denne kan findes på adressen: <https://stat.gl>.

Det er således muligt for virksomheder, organisationer, foreninger, institutioner og offentlige myndigheder, der arbejder med handleplaner for bidrag til FNs 17 verdensmål for bæredygtig udvikling, at få adgang til at trække direkte på data til brug for monitorering af udviklingen herfra med Grønlands Statistik som kilde.

På workshoppen den 3. juli 2019 blev der endvidere peget på, at kommunikationen om verdensmålene bliver meget vigtig for at kunne nå ud til alle borgere og skabe ejerskab til processen hos den brede befolkning.

2) *Potentiale for bedre koordinering og overblik på tværs af sektorer*

I forsøget på at skabe et overblik over forskellige initiativer relevant for arbejdet med en bæredygtig udvikling i de enkelte sektorer kan konstateres, at der generelt mangler fælles overblik og sammenhæng i indsatserne. Denne problemstilling er også tidligere dels beskrevet, dels søgt imødegået i de udsendte Landsplanredegørelser og de seneste års politisk økonomisk beretninger.

Kortlægningen af verdensmålene understøtter anbefalingen om at prioritere en bedre koordinering af de mange indsatser i Selvstyret. Der foreligger store potentialer for bedre effekt af vores indsatser, og desuden også effektivisering og besparelser, ved at sikre en mere systematisk, tværgående koordinering og samarbejde på tværs af sektorer.

I næste kapitel om sektorplaner beskrives mere indgående, hvordan udviklingen af nationale sektorplaner er med til at understøtte en tværgående planlægning og koordinering af både mål og initiativer Selvstyret.

3) *Potentiale for bedre koordinering mellem myndigheder*

Verdensmålene har stort potentiale i forhold til at skabe bedre sammenhæng mellem nationale, kommunale og erhvervs-mæssige tiltag. Verdensmålene tilbyder et nyt fælles sprog for samarbejde på tværs af myndigheder, og Grønland bør udnytte dette potentiale for forbedring. Et af indlæggene på workshoppen i forbindelse med kortlægningsprocessen kom fra CSR Greenland. Her blev erhvervslivets efterspørgsel på koordinering mellem myndigheder understreget.

CSR Greenland berettede desuden om en undersøgelse af antallet af organisationer eller ngo'er der aktuelt var involveret i projekter om børn, unge og indsatser i skolen. Man kunne herved konstatere 16-17 forskellige projekter, der uafhængigt og ukoordineret af hinanden forsøgte, at gøre en indsats for børn og unge i Grønland. Dette har en forvirrende effekt på målgruppen, som ikke er i overensstemmelse med

indsatsens formål. Det er netop situationer som dette, der skal undgås gennem betydelig bedre koordinering på tværs af alle initiativtagere her i landet.

4) *Uklarhed om roller og ansvarsfordeling*

For nogle sektorområder synes der at være uklarhed om roller og ansvarsfordeling. Eksempelvis er klimaområdet og indsatserne under mål 13 pt. fordelt mellem tre forskellige ressortdepartementer. Det er her indtrykket, at der mangler en klar rollefordeling og at nogen opgaver risikerer "at falde mellem to stole" grundet usikkerhed i departementerne om hvem, der egentlig gør hvad?

5) *Potentiale for operationalisering af viden*

Kortlægningen har afdækket, at der generelt set er et relativt veloplyst vidensgrundlag på tværs af myndigheder. Der er udarbejdet omfattende forskning, forundersøgelser, analyser og rapporter inden for samtlige sektorer. Derfor vil man næppe kunne argumentere for, at det generelt er manglende viden, der er kerneproblematikken, selv om der er eksempler på det modsatte.

Analysen i denne rapport peger på at problemet snarere synes at være afstanden mellem vores viden og handlinger. Det er således nærmere operationalisering af vores viden, der halter efter. Der er store potentialer i at udnytte vores viden til at formulere strategiske målsætninger og iværksætte initiativer, der opererer ud fra det, vi ved.

6) *Potentiale for strategisk målstyring i sektorerne*

Kortlægningen har konstateret, at den måde der strategisk arbejdes med politikudvikling og langsigtede mål i den enkelte sektor kan være mere systematisk. Det er de færreste sektorer, der har udviklet strategiske mål og systematisk foretager indsamling af data for at følge op på disse. Når der ikke er udviklet strategiske mål eller sker nogen opfølgning på udviklingen inden for den enkelte sektor er det vanskeligt at koordinere indsatser endsige korrigerende, hvis udviklingen begynder ikke at imødekomme den ønskede retning.

I forbindelse med udviklingen af nationale sektorplaner er der udviklet en fællesoffentlig skabelon for sektorplaner. Der efterspørger koordinering i forhold til opfølgning og sparring med de enkelte sektorer omkring deres arbejde med sektorplaner i henhold til den udarbejdede skabelon.

7) *Potentiale for incitament og sammenhæng i lovgivning*

Kortlægningen peger på, at nogle sektorer i øjeblikket er i færd med at tilrette lovgivning så den understøtter bæredygtig udvikling. For andre sektorer udestår fortsat et arbejde med at sikre, at lovgivningen skaber fornuftige incitamentsstrukturer for en overordnet bæredygtig udvikling på det enkelte område.

Der synes nogle steder at være en kløft mellem lovgivningen og muligheden for at skabe bæredygtig udvikling. Derfor er der her stort potentiale for at skabe større sammenhæng i de lovgivningsmæssige rammer således, at de fordrer og understøtter en generel mere bæredygtig udvikling i samfundet.

Der vil nødvendigvis altid være tale om afvejninger i lovgivningen. Eksempelvis er ensprissystemet på energiområdet med til at skabe mere lighed for alle borgere i landet, men fjerner på samme tid grundlæggende baggrunden for, at energiinvesteringerne skal foretages der, hvor det giver mest samfundsnytte.

8) *Potentiale for større helhed og et fælles ambitionsniveau*

Departementerne har vidt forskellige ambitionsniveauer, når det kommer til bæredygtig udvikling i politikker og strategier. Der mangler imidlertid et fundament for prioriteringer på tværs af sektormyndighederne, der udstikker rammerne for det fælles ambitionsniveau.

Problemet opstår ofte der, hvor de finansielle midler til realisering af initiativer for bæredygtig udvikling skal prioriteres. Midlerne skal prioriteres inden for rammerne af en sektorplan, så de kan ses i sammenhæng med indsatserne fra andre sektorer. En meget ambitiøs dagsorden inden for én sektor vil have konsekvenser eller umuliggøre arbejdet i andre sektorer eller indsatser.

Det er ikke bæredygtigt eller i overensstemmelse med verdensmålene, at prioriteringen af én sektor meget markant kan begrænse eller umuliggøre bæredygtig udvikling i andre sektorer. Derfor er det vigtigt, at skabe et samlet overblik og koordinering af bæredygtige indsatser på tværs af myndigheder, så der arbejdes ud fra et fælles ambitionsniveau.

Det er derfor vigtigt, at der i forarbejdet til finanslovsudarbejdelsen er synlighed og politisk-administrativ fokus på denne problemstilling.

9) *Potentiale for koordinering i internationale fora*

Kortlægningen har vist, at Grønland deltager i en lang række internationale samarbejder. Men der synes at være rum for forbedret koordinering og orientering mellem deltagende enheder.

At skabe et reelt overblik over, hvilke nationale og internationale samarbejder, vi deltager i, er en udfordring. Det billede der tegner sig, er nemlig, at sektorerne mangler overblik over interne og eksterne projekter og dermed initiativer, der kunne være eller er relevante for deres arbejde.

Der er store muligheder ved internationale og nationale fora og samarbejder. Men det er samtidigt yderst centralt, at vi orienterer og oplyser hinanden på tværs, således at vi ikke opponerer mod hinanden.

10) *Manglende udnyttelse af fundraising o.lign.*

Vi kan med fordel tænke mere systematisk i forhold til fonde og ekstern finansiering. Fonde o.lign. investerer ofte i tværgående og langsigtede projekter, og har derfor også taget verdensmålene til sig i vurderingen af de enkelte projekter. Ved at læne sig op ad verdensmålene taler vi "samme sprog", og øger dermed chancerne for at komme i betragtning.

Finansiering fra fonde har ofte et tværfagligt eller tværsektorielt perspektiv, hvor der vægtes projekter med flere deltagere fra forskellige områder eller lande og etablering af nye partnerskaber mellem deltagerne. I et SDG 2030 perspektiv er der her potentiale for bedre koordinering af fondsansøgninger på tværs af selvstyrets sektormyndigheder.

7. SDG 2030 og nationale sektorplaner

Som led i lanceringen af verdensmålene i 2015 blev bæredygtig udvikling en forståelse og begrebsramme for de enkeltes landes arbejde med bæredygtighed.

Det reelle arbejde med at sikre bæredygtig (global) udvikling er mest naturligt at integrere i den almindelige (nationale) strategiske udvikling. Det bør ikke ses som en løseven opgave for særligt interesserede, hvis de politiske målsætninger om bæredygtighed skal omsættes til konkret handling.

Den nationale opfølgning og implementering af verdensmålene ses derfor med fordel tæt koblet til det allerede igangværende arbejde med at udvikle nationale sektorplaner. Derved sikres det, at bæredygtig udvikling er udgangspunktet og indgår som en integreret del af strategierne på deres områder.

Baggrund

Tilbage i 2014 besluttede Naalakkersuisut, at der skulle udarbejdes 10-årige anlægssektorplaner. Ambitionen var dengang som nu, at 10-årige rullende anlægssektorplaner kan bygge bro mellem de langsigtede politiske målsætninger og de årlige finanslovspræsentationer, ved at give Naalakkersuisut og Inatsisartut et kvalificeret grundlag at træffe beslutninger på, når anlægsbudgettet i de årlige finanslove skal godkendes.

De nationale anlægssektorplaner kan være med til at sikre den nødvendige samfundsmæssige kontinuitet og stabilitet gennem mere langsigtet, tværgående planlægning. Og dermed også sikre nogle mere gunstige rammevilkår for både offentlige og private investeringer på anlægsområdet.

Bæredygtig udvikling og verdensmålene er i dag en integreret del af skabelonen for udarbejdelse af sektorplaner. På den måde, kan man sikre sig, at bæredygtig udvikling er en integreret del af alle sektorplaner og samtidig fungerer som en forbindelse mellem nationale og globale initiativer.

Sektorplaner og landsplanlægning

Som beskrevet i Landsplanredegørelse 2015 "Den nødvendige koordinering" og Landsplanredegørelse 2017 "Den nødvendige samarbejde" er sektorplanlægningen et centralt komponent i landsplanlægning. En sektorplan indeholder Naalakkersuisuts mål for den fremtidige fysiske og funktionelle udvikling i landet, og afspejler derved landets geografiske

struktur og udfordringer. Desuden giver en sektorplan et bud på, hvordan udviklingspotentialer kan realiseres.

Sektorplanerne afspejler også - og er koordineret med - de regionale udfordringer som de enkelte kommuner arbejder med i kommuneplanerne.

Helhed og sammenhæng

Agenda 2030 er som rammeværktøj meget velegnet til at styrke det nationale arbejde med at sikre større grad af helhed og sammenhæng mellem kortsigtede og langsigtede initiativer og indsatser i Selvstyrets enkelte fagdepartementer.

En opfyldelse af verdensmålene forudsætter under alle omstændigheder både langsigtet og koordineret planlægning i de enkelte lande. Derfor er det helt nødvendigt, at vi på tværs af myndigheder og sektorer har et enslydende billede af potentialer og udfordringer, således at retning for udviklingen er tilsvarende.

Plansystemet

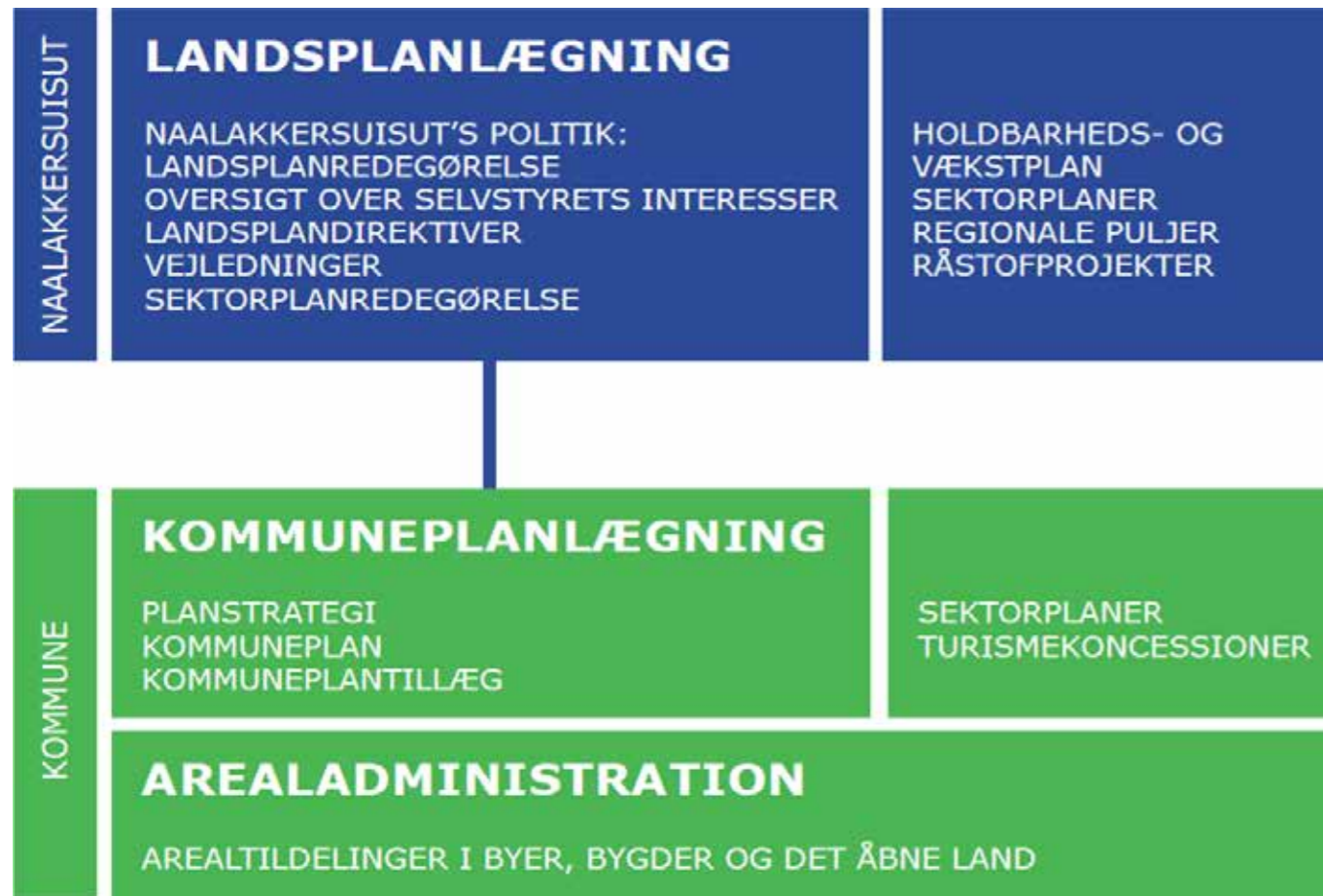
Den fysiske planlægning i Grønland er reguleret i planloven. Her beskrives sammenhængen mellem Selvstyrets planlægning (primært sektorplaner), kommunernes planlægning i kommuneplanen og endelig kommunernes arealadministration i den enkelte arealtildeling.

Der er mange fordele ved at integrere bæredygtig udvikling i den fysiske planlægning og plansystemet i øvrigt. Planloven etablerer ét nationalt, sammenhængende system fra et strategisk niveau helt ned til den enkelte arealtildeling eller byggetilladelse i kommunen. Ved at anvende og videreudvikle på det eksisterende plansystem, undgår vi etablering af parallelle systemer, der kan gøre fremtidig koordinering vanskelig.

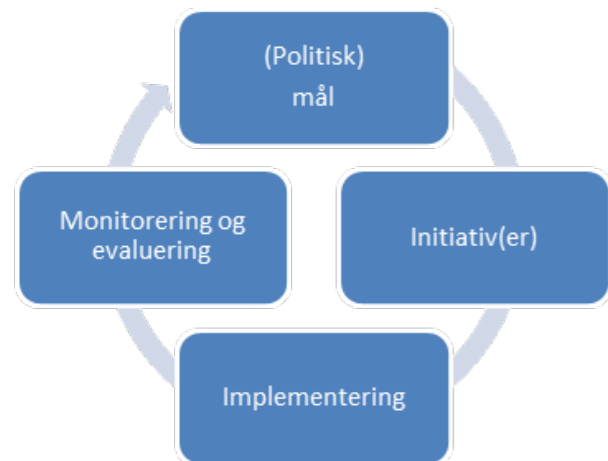
Hvad er en sektorplan?

Selvstyrets sektorplanlægning defineres som national sektorplanlægning. En national sektorplan defineres ligeledes som en samlet, sammenhængende præsentation af strategier, datagrundlag, tilstandsvurderinger, konkrete indsatser mv., der måtte findes inden for en given sektor.

En sektor skal udarbejde sektorplaner når deres planlæg-

ning har direkte eller indirekte indvirkning på prioritering og etablering af fysiske anlæg eller bygninger. Undtaget herfra er dog statens (ikke hjemtaget) sektorplanlægning inden for retsvæsen og forsvar (domshuse, politi, arktisk kommando).

Sektorer er logisk afgrænsede områder under forskellige ressortdepartementer. Der kan dog imidlertid være flere sektorer under ét ressortområde. Afgrænsningen af sektorer sker blandt andet som en del af landsplanlægningen efter forhandling og dialog med de enkelte sektorer.

Der findes tre kategorier af sektorplaner; Erhvervssektorplaner, der defineres som det vi skal leve af, infrastruktursektorplaner, der er det, der gør det muligt og velfærdssektorplaner,

som er det, der sikrer velfærden. Listen af sektorplaner er under løbende opdatering.

Sektorplaner gøres digitalt tilgængelige på den nationale geodataportal NunaGIS via geografisk information om de steder, hvor der planlægges eller eksisterer anlæg. Sektorerne er ansvarlige for at indberette en sektorplan til NunaGIS via en skabelon.

Dynamisk prioriteringsværktøj

Anlægssektorplanlægning er som skrevet ikke en fast størrelse, men vil ske rullende. I den rullende sektorplanlægning sker en årlig revidering og opdatering af den pågældende sektorplan. Mindre justeringer og præciseringer sker ved tilføjelser i den digitale udgave på NunaGIS (i et metadatafelt), mens større ændringer i visse tilfælde vil kunne udløse en helt ny sektorplan.

FIGUR: (Politisk) mål – Initiativ(er) – Implementering – Monitorering og evaluering

Det er visionen, at Naalakkersuisut som en del af arbejdet med Finansloven – direkte eller indirekte - vil godkende de årlige, rullende justeringer af sektorplanerne.

Sektorplaner og resultatkæde

En sektorplan skal tjene flere forskellige formål. Den skal både fungere som et arbejdsredskab i de enkelte sektorer og skal på samme tid også kunne bruges centralt og tværsektorielt. På den måde skabes den nødvendige sammenhæng mellem fysisk og økonomisk planlægning. Uanset om sektorplanen ansues fra et lokalt eller centralt perspektiv, er det

nyttigt at forstå den i relation til resultatkæden jf. nedenfor:

Resultatkædens sekventielle struktur kan ved første øjekast synes indlysende simpel. Man omsætter et formål til konkrete inputs, som så medfører aktiviteter, der producerer et givent output. Dette output skaber derefter en forandring som har en effekt.

På trods af denne simple struktur omtales projekter eller ideer sjældent ud fra resultatkædens helhed. I stedet fokuseres på et givent input, output eller et givent formål uden at have resten af leddene med. Et af redskaberne i forbindelse med udvikling af en sektorplan er netop at indføre og anvende tankegangen fra denne resultatkæde. Aktiviteterne i en sektor skal planlægges og formidles fra formål til effekt. Sektorplanen arbejder derved med en systematik, som kan bidrage til at fokusere og muliggøre refleksion over, hvorvidt ressourcerne anvendes bedst muligt.

Oftentimes vil samme formål og samme effekt kunne opnås ad forskellige veje. En optimal allokering af ressourcerne til de mest virkningsfulde tiltag vil derfor kræve, at de forskellige veje er udpegede og kendte. Desuden har resultatkæden den fordel, at den tydeliggør hvor en proces evt. fejler, eller hvor kæden hopper af, om man vil.

Integrering af verdensmålene i sektorplaner

Nationale sektorplaner vil med fordel kunne inddrage verdensmålene på forskellige niveauer. På et strategisk niveau kunne man lade sig inspirere af delmålene inden for de områder, man arbejder med. På den måde vil de nationale strategier i sektorerne automatisk blive bragt i relation til de

globale og internationale prioriteringer. De enkelte sektorer vil på denne vis også kunne finde inspiration til national målsætning for deres områder her.

Det samme gør sig gældende for det datagrundlag, der ligger bag eller under de enkelte sektorplaner. Når der er tydelig sammenhæng mellem et eller flere af verdensmålenes globale indikatorer og en sektors dataindsamling, eller ønske herom, kan indsamlingen med fordel modificeres, så man både kan overvåge globale indikatorer og samtidig styrke sektorens vidensgrundlag.

En af de helt store gevinster ved denne tilgang er, at verdensmålene relativt enkelt vil blive integreret på et nationalt strategisk sektorplanniveau, så der ikke sker afkobling verdensmålene fra de nationale prioriteringer. Arbejdet med sektorplaner bliver ét med arbejdet omkring agenda 2030.

Integrering af sektorplaner i verdensmålene

De nationale sektorplaner kan også spille tilbage til arbejdet med verdensmålene i Grønland. I udviklingen af statistiske indikatorer har FN tilføjet, at hvert land bør udvikle specifikke nationale indikatorer, da de globale ikke alene vil kunne være lige relevante i alle lande.

I forbindelse med udvikling af sektorplaner, vil der for mange sektorer opstå et behov for at etablere et datagrundlag, der kan bidrage til at monitorere og følge op på sektorplanens strategiske mål. Et eksempel kunne være selvmord blandt unge. Denne indikator findes ikke ordret under verdensmålenes globale indikatorer, men er imidlertid ikke uden stor betydning her i landet. Derfor kunne man med fordel vælge at overvåge andelen af selvmord begået i forskellige aldersgrupper, eller blot blandt de unge, som et supplement til de eksisterende globale indikatorer. Derved defineres en national indikator, som alt andet lige vil kunne fungere som en integreret del af landets arbejde med verdensmålene.

8. Datagrundlag og opfølgning på SDG 2030

Verdensmålene er vedtaget af FN og rummer 17 overordnede mål og 169 delmål for en bæredygtig verden i 2030. I tilknytning til målene er 244 globale indikatorer under udvikling. De 244 globale indikatorer er udgangspunktet for den statistiske opfølgning på om udviklingen går i den rigtig vej og i det rigtige tempo.

En del af de globale indikatorer er imidlertid ikke relevante for Grønland, eller det er ikke muligt at skaffe de relevante data. Desuden gælder det for en række indikatorer, at indikatoren ikke er baseret på statistik, men i højere grad på en rapportering om landenes lovgivning (f.eks. ligestilling). Derfor lægger agenda 2030 op til, at hvert land efter opfølgning på relevante globale indikatorer fokuserer på delmålene med henblik på udvikling af nationale indikatorer:

"The Goals and targets will be followed up and reviewed using a set of global indicators. These will be complemented by indicators at the regional and national level which will be developed by Member States, in addition to the outcomes of work undertaken for the development of the baselines for those targets where national and global baseline data does not yet exist" (UN, Transforming our world, Agenda 2030: pkt. 75.).

FN har ikke lagt skjul på, at der forudsættes et stort arbejde på statistiksiden. Landene skal rapportere på flere globale indikatorer, og desuden selv udvikle relevante landespecifikke indikatorer. De globale indikatorer suppleres på denne måde med nogle mere landespecifikke indikatorer. Dette arbejde gør SDG 2030 agendaen mere relevant og vedkommende for de enkelte lande.

Principper for Statistik

Verdensmål 17 (delmål18) omhandler netop adgang til bedre og mere pålidelige data. FN lægger i den forbindelse vægt på at landene i opfølgningen på verdensmålene følger de grundlæggende principper for officiel statistik, som sikrer pålidelighed, relevans og uafhængighed.

I opfølgningen på verdensmålene er det væsentligt, at de statistikker, der er grundlaget for både globale og nationale indikatorer, udarbejdes af Grønlands Statistik eller andre uafhængige institutioner, så statistikker udarbejdes upartisk og

objektivt, uden politisk indblanding, systematisk og metode-mæssigt ens og korrekt samt retvisende.

Formidling

Naalakkersuisut har etableret en officiel verdensmålsportal <https://www.anguniakkavut.gl/>. Portalen indeholder en oversigt over verdensmålene og beskrive politiske planer, der sikrer fremdrift mod målene. Portalen indeholder også et afsnit med de mest relevante indikatorer for hvert delmål.

Naalakkersuisut vælger indikatorer til den officielle portal fra den liste over verdensmålsindikatorer, der ligger på Grønlands Statistiks hjemmeside, www.stat.gl.

Grønlands Statistiks API sikrer, at andre hjemmesider kan hente data i statistikbanken og at data når de opdateres i statistikbanken automatisk overføres til andre hjemmesider i tabelform eller som særlige grafiske præsentationer. Når indikatorer hentes på Grønlands Statistiks hjemmeside, kan der henvises til Grønlands Statistik beskrivelser af kilder og metoder for statistikker. Desuden vil det ofte være muligt søge mere detaljerede oplysninger på Grønlands Statistiks hjemmeside, hvor en indikator eksempelvis kan vises opdelt efter lokaliteter, køn eller aldersgruppe.

Det grønlandske datagrundlag

At Grønlands Statistik er Grønlands officielle statistikkontor betyder ikke, at Grønlands Statistik producerer alle statistikker fra indsamling af data til de færdige tabeller. Ligesom andre statistikkontorer er Grønlands Statistik afhængig af data produceret af andre myndigheder, virksomheder og organisationer. For langt de fleste statistikker gælder det, at Grønlands Statistik indsamler, bearbejder og offentliggør statistikker på basis af data med udgangspunkt i registre, som er opbygget af offentlige myndigheder til administrative formål.

Det er Grønlands Statistiks vurdering, at statistikker på baggrund af centrale oplysninger i registre, som anvendes til administrative formål, giver de mest retvisende statistikker, da oplysningerne i registre løbende kontrolleres af de ansvarlige myndigheder og i mange tilfælde også af de indberettende personer eller virksomheder. Samtidig er det væsentligt billigere at udarbejde statistikker på baggrund af administrative registre end at indsamle data hos virksomhe-

HOVEDMÅL

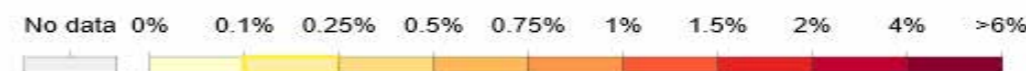
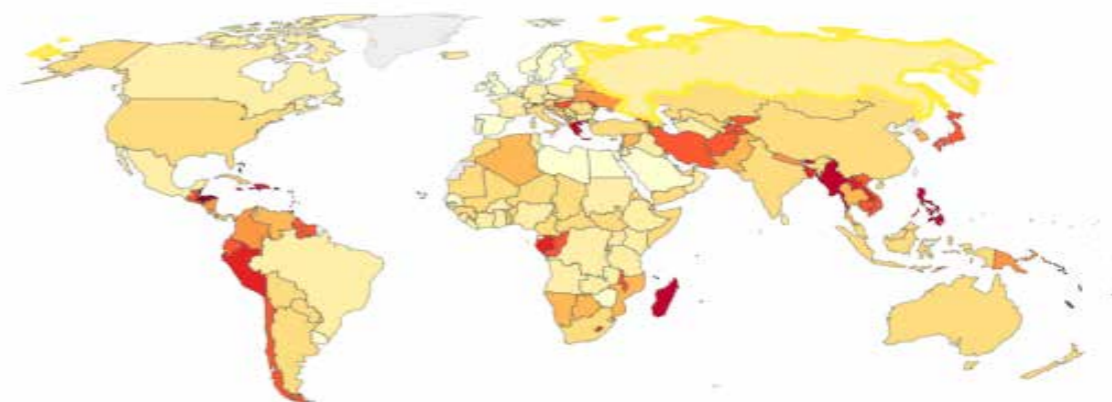
7.1 Inden 2030 skal der sikres universel adgang til pålidelig og moderne energiforsyning til en overkommelig pris

DELMÅL

7.1.1 Andel af befolkningen med adgang til elektricitet

7.1.2 Andel af befolkningen, som primært anvender rene brændstoffer og ren teknologi

INDIKATORER

der og personer, idet der ikke skal anvende ressourcer på at indsamle data, og det sikres, at oplysningerne indberettes på en ensartet form.

Administrative data er ofte registreringer på personer eller virksomheder. Det er derfor ofte muligt at koble oplysninger i statistiske registre udarbejdet med udgangspunkt i administrative registre med grunddata. Det er en stor fordel i forbindelse med FN's ambition om at indikatorer kan nedbrydes på alder og køn og samtidig en stor fordel, hvis man fra grønlandsk side ønsker at følge udviklingen på lokalitet og visualisere statistikkerne på kort.

Det er således en oplagt synergi mellem effektiviseringer i form af øget digitalisering og bedre statistikker som grundlag for udarbejdelse af indikatorer.

Grønlands Statistiks planer

Grønlands Statistik stræber efter gradvist at dække flere globale indikatorer, men fokus er primært på nationale indikatorer. Nationale indikatorer medvirker til, at Grønland hurtigere kan måle udviklingen mod verdensmålene. De administrative udgifter begrænses, og der sikres fokus på områder, der er særligt relevante for Grønland. Ulempen ved nationale indikatorer er, at det kan være sværere at sammenligne Grønland med andre lande.

Grønlands Statistik arbejder løbende med at supplere listen over indikatorer f.eks. ved at eksisterende statistikker og planlagte statistikker sættes ind i SDG-rammen. I den sammenhæng vil Grønlands Statistik være dialog med relevant institutioner, mv. Endvidere vil Grønlands Statistik følge med i samarbejdet omkring udvikling af statistikker og indikatorer i specielt de øvrige nordiske lande.

Der vil herunder være særlig fokus på at udvikle indikatorer for de af verdensmålene, hvor der i dag er få eller ingen tilgængelige indikatorer. Inden for miljøområdet prioriteres det at udarbejde indikatorer for fiskeriets bæredygtighed og for håndtering af affald.

Rådata til Grønlands Statistiks eksisterende produktion hentes i stor udstrækning fra administrative registre i det offentlige. Det er derfor oplagt fremadrettet at have fokus på, hvad der kan hentes fra planlagte IT-systemer, og hvad der er af uudnyttede muligheder i de eksisterende IT-systemer.

På socialområdet er der planlagt et sagsstyringssystem, som i første omgang introduceres på børneområdet. Det betyder bedre mulighed for at følge underretninger til de sociale myndigheder og eventuelle efterfølgende anbringelser. Indenfor kriminalområdet skal det undersøges, om det er muligt at udnytte oplysninger om ofre for kriminalitet til en systematisk statistik.

Naalakkersuisuts initiativer eksempelvis i form af redegørelser og ny lovgivning kan ofte bruges som afsæt for nye statistikker. Det forventes, at Naalakkersuisuts arbejde på handicapområdet blandt andet fører til mere systematisk dataindsamling på området i fremtiden. Desuden kan arbejdet med indikatorer til den fælles grønlandsk-danske arbejdsgruppe om udsatte børn genbruges i verdensmålsammenhæng.

Som grundlag for analyser af den grønlandske økonomi arbejdes der med en samordning og tilhørende kvalitetsløft af de centrale erhvervsstatistikker og økonomiske statistikker. Det er bl.a. nødvendigt i forbindelse med det aktuelle samarbejde med DREAM om opbygning af økonomiske modeller og fiskerikommissionens ønsker om flere analysemuligheder for fiskeriet. Planerne skal ses i sammenhæng med verdensmål 17, som understreger vigtigheden af det datamæssigt grundlag til samordning af forskellige initiativer for at nå verdensmålene.

Samarbejde med Danmarks Statistik

Danmarks Statistik har fået en bevilling på den danske finanslov over fire år til at Danmarks Statistik kan yde bistand til statistisk opfølgning og udvikling af indikatorer for Grønland og Færøerne.

Danmarks Statistik er blevet "hævet med 1,0 mio. kr. årligt i 2019 til 2022 til et samarbejde mellem Danmarks Statistik og Grønlands Statistik med henblik på at kunne overvåge udviklingen i FN's verdensmål (...)"

Det konkrete samarbejde kan eksempelvis bestå i: "[...] Teknisk bistand og afklaring af, hvordan erfaringerne med opbygning af den nuværende danske platform bruges til etablering af en tilsvarende verdensmålsplatform for rapportering og det grønlandske samfund. Faglig sparring og erfaringsudveksling om problemstillinger vedrørende dataindsamling samt opgørelse og måling af de af FN udvalgte indikatorer. [...] Udarbej-

delse af indikatorer på baggrund af grønlandske data."

Samarbejdet med Danmarks Statistik skal blandt andet gøre det muligt at få udarbejdet nogle statistikker for at kunne måle på nogle af de oven for nævnte SDG-indikatorer.

International benchmarking mellem lande

Overalt i verden fokuseres der på at sammenligne på tværs af lande ved at skabe overblik over hvor langt de forskellige lande er på forskellige indikatorer. Grønland står i lighed med eksempelvis Færøerne på flere globale opgørelser over verdensmålene ubeskrivet hen. I nogen tilfælde skyldes det, at der ikke udarbejdes de relevante statistikker, men i mange tilfælde skyldes det, at Grønland ikke er selvstændigt medlem af FN og derfor enten ikke figurerer eller figurerer som en del af Kongeriget Danmark.

Naalakkersuisut finder det væsentligt, at udviklingen i forhold til fremdrift på at opnå en bæredygtig udvikling her i landet også kan synliggøres såvel indadtil som udadtil.

I forhold til at synliggøre udviklingen her i landet i forhold til de 17 SDG-mål vil Naalakkersuisut som led i det kommende arbejde med den fremtidige strategi herfor indgå i en nærmere dialog med den danske regering om, hvordan denne kan synliggøres internationalt, så Grønland ikke som i dag fremstår uden egne data eller er markeret som et gråt område, som der ikke er data på.

Grønland på verdenskortet

Overalt i verden fokuseres der på at udvikle datasæt og SDG-indikatorer og sammenligne på tværs af lande ved at skabe overblik over hvor langt de forskellige lande er på forskel-

lige indikatorer. Det er ikke usædvanligt, at Grønland på flere globale opgørelser over verdensmålene, står neutrale hen.

Set i forhold til mange andre lande verden over, går det godt i Grønland – også hvad angår bæredygtig udvikling. Der igangsættes stadig flere nationale og lokale initiativer, som styrker landets udvikling i retning mod mere bæredygtige løsninger.

I den nye verdensorden kan det konstateres, at statistikker og måling på SDG indikatorer ift. bæredygtig udvikling er kommet for at blive og anvendes som parameter for hvor godt et sted er at investere i etc. Men hvis Grønlands succes historier ikke vises udadtil, risikerer landet at forblive "usynligt" på den globale arena.

Geodata og SDG 2030

I udviklingen af indikatorer til at understøtte en bæredygtig udvikling i Grønland kan man med fordel skelne mellem et globalt plan, et nationalt plan og et regionalt eller lokalt plan.

Ved at sikre, at indikatorerne i videst muligt omfang indsamles på et så geografisk, detaljeret et niveau som muligt øges værdien og anvendelsespotentialet betragteligt.

Et er hvordan Grønland klarer sig på en given indikator i forhold til andre lande. Mere interessant er det hvis regionale forskelle på en indikator kan visualiseres og måske danne grobund for forskellige eller lokalt tilpassede indsatser.

9. Kommunerne og SDG 2030

Med strukturreformen i 2009 blev 18 tidligere kommuner lagt sammen i 4 storkommuner (senere hen blev Qaasuitsup Kommunia delt, så der nu er 5 kommuner). En af de helt grundlæggende intentioner med kommunalreformen var, at gøre kommunerne i stand til at løfte flere opgaver og samtidig flytte vigtige beslutninger tættere ud til borgerne i lokalsamfundet.

Naalakkersuisut ser derfor kommunerne som en meget vigtig fremtidig partner i arbejdet med bæredygtig udvikling. Hvor Naalakkersuisut sætter de overordnede rammer, har kommunerne dagligt tæt kontakt med borgere, erhvervsliv og andre aktører lokalt. Hvis vi ønsker at skabe en mere bæredygtig udvikling i hele landet, er det afgørende, at vi nationalt samarbejder med kommunerne for at finde fælles retningslinjer.

Kommunerne og verdensmålene

De fem kommuner har alle i større eller mindre grad taget bæredygtighed til sig. Nogle kommuner har taget verdensmålene til sig – andre arbejder mere indirekte med dem via indsatser, der fokuserer på en bred forståelse af bæredygtighed.

Et eksempel er Kommuneqarfik Sermersooq, som i begyndelsen af 2019 vedtog en strategi for arbejdet med FN's verdensmål. Strategien har fokus på at sikre adfærdsændringer hos kommunen, borgerne og kommunens virksomheder gennem kampagner, partnerskaber osv. Dertil har kommunen oprettet et bæredygtighedssekretariat, der koordinerer bæredygtig udvikling på tværs af hele organisationen. Sekretariatet er omdrejningspunktet, der skal sikre implementering af strategien på tværs af alle kommunens forvaltninger.

SDG 2030 og strategisk kommuneplanlægning

Verdensmålene har store potentialer til at understøtte helhedsorienteret strategisk byplanlægning i kommunerne. I Avannaata Kommunia er ambitionen endda, at verdensmålene skal udgøre hele grundlaget for den kommende planstrategi og kommuneplan.

I Kommune Qeqertalik er FN's verdensmål blevet anvendt som udgangspunkt for dialog med borgerne i alle kommunens bosteder omkring den nye planstrategi. Verdensmålene agerer her, som et dialogværktøj, der skal sikre inddragelse og bæredygtig udvikling i kommunen.

Der er i hovedstadskommunen udarbejdet en egentlig verdensmålsstrategi, der skal danne grundlag for den bæredygtige udvikling af kommunens kerneopgaver. Strategien går på tværs af de forskellige hovedområder i kommunen og inddrager alle forvaltningerne og en stor del af kommunens institutioner.

Qeqqata Kommunia har i flere år arbejdet med bæredygtig udvikling i et større fondsfinansieret udviklingsprojekt. Bæredygtighed er således et fokuspunkt for udvikling, og kan med fordel og relativt enkelte indsatser kobles direkte til verdensmålene.

I Kommune Kujalleq er der ligeledes blevet arbejdet med bæredygtig udvikling på flere niveauer, og det viser sig, at verdensmålene med få justeringer kan bindes op på den igangværende planlægning og udvikling.

Verdensmålene og projektværktøjer

Kommunerne har en vigtig opgave i forhold til at sikre konkret implementering af bæredygtighedstiltag. Det kan eksempelvis være i lokalplaner eller i en stillingtagen til og godkendelse af konkrete byggeprojekter.

Overalt i verden udvikles der i disse år nye værktøjer og metoder til at sikre, at planer, projekter og indsatser opfylder en række bæredygtighedskrav. Disse kan med fordel inddrages i kommunernes vurdering af projekter, og således sikre, at de fysiske rammer og omgivelser for mennesker er bæredygtige.

10. Erhvervslivet og SDG 2030

Vi ser på globalt plan, at erhvervslivet er en af de største drivende kræfter i forhold til at sætte bæredygtig udvikling og FN's verdensmål på dagsordenen. Det samme gør sig også gældende her i landet.

Med konferencen Future Greenland, der afholdes hvert andet år, har GE (Grønlands Erhverv) gennem flere år sat bæredygtig udvikling på dagsordenen og påpeget betydningen af partnerskaber mellem erhvervsdrivende. Der er ingen tvivl om, at virksomhederne gerne vil arbejde med bæredygtige tiltag – og vi skal som administration kunne sætte rammen for, at det kan lade sig gøre.

Det grønlandske erhvervsliv

Store virksomheder som bl.a. GrønlandsBANKEN, Brugseni, Air Greenland og Royal Greenland har dedikeret særlige rapporteringer til at belyse deres arbejde med bæredygtighed og samfundsansvar. Sådanne rapporter kan findes på nettet, og med fordel bruges som inspiration til andre virksomheder.

Naalakkersuisut ønsker at støtte op om erhvervslivets gode vilje og engagement i det grønlandske samfund. Partnerskaber på tværs af private og offentlige virksomheder skal styrkes, så vi sammen kan løfte landet og arbejde for verdensmålene. Erhvervslivets stemme er et vigtigt talerør ud til borgere og resten af verden, og hvis vi skal i mål med agenda 2030, er det en forudsætning, at der skabes samarbejder mellem departementer, erhvervsliv, kommuner og borgere.

Globale tendenser

I stigende grad må der forventes udvikling af internationale standarder for systematisk beskrivelse af blandt andet afrapportering af virksomhedernes ageren i forhold til bæredygtighedsmål. Disse forventes gradvist også at påvirke eksempelvis større grønlandske virksomheders udformning af årsregnskaber på sigt, herunder forventes, at der også gradvist vil blive introduceret lovkrav herom i årsregnskabslovgivningen. De grønlandske virksomheder afrapporterer ikke nødvendigvis herom i selve årsrapporten (Årsregnskabsloven §98a/b), men i dag i stedet typisk udarbejder i særskilte rapporter herom. Dette sker forskelligt og er meget afhængig af branche med hensyn til, hvad fokus er på.

Interessen for bæredygtige investeringer har globalt været

støt stigende gennem de senere år. I forbindelse med investeringer er ESG og bæredygtighed blevet knyttet tættere og tættere sammen. Betegnelsen ESG dækker: E for Environmental (miljø), S for Social (sociale forhold) og G for Governance (god selskabsledelse). Jo bedre et selskab klarer sig på de tre områder, desto mere ansvarligt vurderes det at være.

Det findes internationalt desuden principper for ansvarlige investeringer "Principles for Responsible Investment" (PRI) som støttes af FN.

Grønland søger som led i sine overordnede bestræbelser at skabe en flerstrengt erhvervsudvikling med etablering af vækst på blandt andet mineral- og energiområdet, der forudsætter massive investeringer udefra. Den stigende globale tendens til at finansieringskilder som kapitalfonde (herunder pensionsselskaber) skal kunne dokumentere at agere bæredygtigt vil på længere sigt kunne betyde et pres på, at også lokale underleverandører og samarbejdspartnere lever og op til og dokumenterer at agere bæredygtigt.

Derudover er det meget forskelligt, og meget afhængig af branche, hvad fokus er på: RAL fokuserer særligt på CO₂, Grønlandsbanken på deres samfundsaftryk i bredere forstand, og KNI på personale og uddannelse.

10. CSR Greenland og SDG 2030

Cooperate Social Responsibility, CSR, er begrebet for en interesseorganisation, der fokuserer på virksomhedernes sociale ansvar i de respektive samfund – både lokalt, nationalt og internationalt. De fleste større virksomheder har således et afsnit dedikeret til CSR politik i deres strategier.

Her i landet har CSR Greenland i 2020 eksisteret i 10 år med det primære formål at samle erhvervsdrivende og virksomheder, og opfordre dem til samfundsansvarlig forretning og drift. Samfundsansvar dækker i denne sammenhæng over den måde, virksomhederne agerer og påtager sig ansvar i det grønlandske samfund.

Erhvervslivet er en magtfuld og vigtig aktør i verdens samfund, og ofte er de, ligesom kommunerne, langt tættere på borgerne. Det grønlandske erhvervsliv er ingen undtagelse. De store virksomheder her i landet er absolut i front med strategier, undersøgelser, redegørelser mv., der beskriver deres samfundsansvar og indsætter på både det sociale, økonomiske og miljømæssige plan.

CSR Greenland

CSR Greenland var her i landet nogle af de første til at tage verdensmålene ind som en integreret del af deres arbejde. I dag er flere og flere medlemsvirksomheder derfor blevet bevidste om deres aktive rolle i at skabe bæredygtig udvikling i deres arbejde med verdensmålene.

Strategien "CSR Greenland 2020 - for et bæredygtigt samfund" beskriver fire strategiske fokusområder, som organisationen arbejder med:

- 1) Uddannelse,
- 2) Sundhed,
- 3) Miljø og
- 4) Ansvarlige indkøb.

Områderne dækker ni ud af de 17 verdensmål, og er således et realistisk startskud for udviklingen af det grønlandske samfund. CSR afholder kurser, seminarer og koordinerer projekter i hele Grønland med særligt fokus på bæredygtighed og erhvervslivets engagement i nærmiljøet.

I takt med de seneste års stigende bevågenhed på verdens

tilstand er langt de fleste virksomheder også gået ombord i arbejdet for en mere bæredygtig fremtid. Årsrapporten 2019 fra CSR Greenland indeholder en række artikler om forskellige virksomheders initiativer, der på den ene eller anden måde knytter sig til verdensmålene.

Uddannelse

Mere end 25 virksomheder og organisationer har gennem det sidste år deltaget i CSR Greenlands træning i Verdensmål og bæredygtighed. For nogle virksomheder handler det om at komme godt i gang med arbejdet med Verdensmål, CSR og Bæredygtighed, for andre at komme i dybden med området og få mere viden.

CSR Greenland har over det sidste år med stor succes tilbudt både introkurser, et større Verdensmåls-accelerator forløb og en længere uddannelse i Verdensmål, CSR og bæredygtighed som har tiltrukket en bred vifte af virksomheder og organisationer.

Samlet har mere end 50 individer gennemgået træning, og interessen forsætter – ikke mindst i lyset af, at emner kommer mere og mere i fokus også i Grønland. CSR Greenland kommer også i nær fremtid at tilbyde flere uddannelsesmuligheder for virksomheder og organisationer, herunder et nyt Verdensmåls-acceleratorforløb i efteråret.

11. Borgerne og civilsamfundets rolle

Borgerne og civilsamfundet udgør en vigtig ressource, hvis vi ønsker at arbejde hen imod at implementere FN's verdensmål og søge at efterleve de ambitiøse målsætninger for bæredygtig udvikling i agenda 2030. Det gælder både her i Grønland, som i alle andre lande. I sidste ende vil verdensmålene ikke kunne opnås, hvis borgerne ikke er med i processen. Det er deres liv og hverdag, det handler om.

Børnetopmøde om FN's verdensmål

I Grønland har vi allerede set en række initiativer, hvor civilsamsfundsorganisationer sætter dagsordenen og giver deres perspektiv på bæredygtig udvikling.

I de seneste par år, er der blevet afholdt børnetopmøder her i landet med fokus på børnenes vilkår – og de seneste møder har også inddraget verdensmålene. Børnene er dem, som vi skal videregive samfundet til. Både her i landet og globalt set, ser vi et stigende antal unge mennesker, der kæmper for mere bæredygtighed i de politiske beslutninger.

Naalakkersuisut lægger vægt på at anbefalingerne fra børnetopmøderne udvikles, således at hele civilsamfundet og de frivillige organisationer kan yde deres bidrag til de diskussioner og beslutninger, vi står overfor.

De vanskelige valg, der skal træffes undervejs mellem kort-sigtet nytte og langsigtet bæredygtig udvikling, må træffes på baggrund af en fælles forståelse, og i respekt for de generationer, der kommer efter os.

Civilsamfundets rolle

Civilsamsfundsorganisationer kan ofte bidrage lokalt på en markant anden måde end offentlige myndigheder. Om det er Kofoed Skole, Unicef, Nakuusa, MIO, den lokale idrætsforening el.lign. har de alle hver især deres styrker og vilje til at bidrage.

Der er i disse år en voksende erkendelse af, at hvis nye dagsordner, strategier eller politikker reelt set skal kunne implementeres og forankres, er det ikke nok blot at have de store virksomheder og organisationer med i processen. Det er hele samfundet og alle dets lag, der skal kunne se mening i den nye dagsorden.

FN's Verdensmål er borgernes mål

Selvom verdensmålene er underskrevet af nationale ledere verden over og ofte bruges i et politisk organ til at udarbejde strategier og handlingsplaner, er verdensmålene reelt set borgernes mål. Det er hele verdens mål - alle verdensborgere - alle grønlanderes mål, for en bedre fremtid.

Der er udfordringer ved at være et land med et lavt indbyggertal og et spredt bosætningsmønster. Men udfordringer kan med rette vendes til fordele: Det er nemmere at skabe hurtigere forandring og koordinere indsatserne blandt få end mange.

Ejerskab, kommunikation og forankring

Uden befolkningens opbakning til at arbejde for et bæredygtigt Grønland er det næppe muligt at opnå. Derfor er det yderst vigtigt, at kommunikation, undervisning og formidling sker på alle niveauer, til alle borgere, store som små.

Ser vi til de nordiske lande, er der gode erfaringer at hente med kampagner om verdensmålene, og generel investering i kommunikation ud til befolkningen.

12. Nordisk samarbejde om SDG 2030

Under Nordisk Ministerråd har arbejdet med bæredygtig udvikling længe været højt prioriteret. Den nordiske bæredygtighedsstrategi 2013-2025 "Et godt liv i et bæredygtigt Norden" har i en årrække fungeret som pejlemærke for samarbejdet.

Som opfølgning på verdensmålene blev det i 2016 besluttet, at det igangværende arbejde med bæredygtighed skulle koordineres med FN's 17 nye mål, og at det herunder skal afdækkes om de nordiske indikatorer evt. skal suppleres med nye indikatorer.

Nordisk ekspertgruppe for bæredygtig udvikling

I forbindelse med verdensmålene blev der i Nordisk Ministerråd besluttet, at nedsætte en ekspertgruppe for bæredygtig udvikling. Ekspertgruppen er nedsat af de nordiske samarbejdsministre og refererer direkte hertil. Gruppen består af udvalgte eksperter og repræsentanter fra de nordiske lande. Grønland tager aktivt del i denne gruppe og er repræsenteret ved Departementet for Finanser (Afdelingen for Landsplanlægning).

Ekspertgruppen har til formål at sikre implementeringen af agenda 2030 i det nordiske samarbejde. Det skal sikres, at arbejdet med bæredygtig udvikling koordineres på tværs af Nordisk Ministerråds forskellige embedsmandskomiteer, underliggende organisationer og nedsatte arbejdsgrupper.

Der afholdes 2-3 møder om året i Ekspertgruppen. Udover de nationale repræsentanter består ekspertgruppen af 2 repræsentanter fra ungdomsorganisationer i Norden. Dette skal sikre, at de unges stemmer varetages og indgår som et perspektiv i gruppens diskussioner og anbefalinger.

Generation 2030

I 2017 vedtog Nordisk Ministerråd programmet Generation 2030, hvor indsatsen og initiativer for den nordiske opfølgning på SDG 2030 agendaen er samlet. Programmet er blevet til efter en grundig gennemlysning tiltag for bæredygtighed i Norden og Nordisk Ministerråd.

Alle de nordiske arbejdsgrupper er således blevet inviteret til at komme med input til, hvordan Nordisk Ministerråd bedst følger op på verdensmålene, set i lyset af de udfordringer og problemstillinger som de står overfor. På baggrund af denne

proces anbefalede ekspertgruppen, at den første programperiode løbende fra 2017-2020 skulle have et særligt fokus på Mål 12: Bæredygtigt forbrug og produktion, samt involvering af de unge, som udgør den næste generation.

Vision 2030

Norden ligger traditionelt helt i top når det handler om at arbejde systematisk med bæredygtig udvikling. I den nye nordiske Vision 2030 styrkes samarbejdet om bæredygtig udvikling mellem de nordiske lande. Visionen opstiller en ambitiøs målsætning for i 2030 at blive verdens mest bæredygtige og integrerede region. Strategisk er der fokus på tre dimensioner: et grønt Norden (miljø og grønne løsninger), et konkurrencedygtigt Norden (fokus på vækst og innovation) og socialt bæredygtigt Norden (fokus på inklusion, ligestilling og velfærd).

Vision 2030 blev på et møde i Island august 2019 tiltrådt af de 8 statsoverhoveder fra de nordiske lande og har nu efterfølgende resulteret i en række nye samarbejdsprogrammer inden for de forskellige politikområder i det nordiske samarbejde.

Næste generation på banen

Agenda 2030 har et særskilt fokus på at sikre, at næste generation og de unge inviteres med ind i arbejdet. Det skal sikre, at også de får et øget ansvar i de fremtidige beslutningsprocesser. Det synes naturligt, når unge ultimativt er dem, der kommer til at stå med problemstillingerne i fremtiden.

De nordiske lande kæmper som mange andre lande verden over med at integrere unge i samfundet. Uddannelsesfrafald og ungdomsarbejdsløshed er nogle af de problemstillinger, der ønskes belyst og gerne fundet nye løsninger på.

13. Kommunikation om SDG 2030

Den kommunikative opgave i forbindelse med verdensmålene er vigtig for at sikre ejerskab og etablere rammer for samarbejder på tværs af offentlige og private aktører. Det er Naalakkersuisuts ønske, at borgere, virksomheder og organisationer tager del i det nationale arbejde for bæredygtig udvikling, og formidling er derfor et fundamentalt redskab.

Fælles indsats

Verdensmålene skal italesættes og bør optræde som en del af dagsordenen i forskellige sammenhænge, hvor de kan have en relevans. Borgere, virksomheder, skoler o.lign. skal have mulighed for at finde information, materialer og nyheder, som kan inspirere til at deltage i den bæredygtige udvikling af vores land.

Styrken er, at kunne se sig selv, sin virksomhed eller afdeling som en del af en større helhed og sammenhæng. Alle i Grønland skal have mulighed for, at deltage og dele deres historie, nyheder om bæredygtige initiativer og invitere til arrangementer, der sætter fokus på målene. Det er vigtigt, at vi kan og tør lade os inspirere af hinanden og dele succeser, bekymringer og udfordringer med hinanden til gavn for det fælles bedste.

Kommunikation og formidling er derfor mere end bare nyheder og skåltaler. Det handler om, at give plads til alle og indgå som en del af den sammenhæng, der skal løfte Grønland ind i en ny bæredygtig fremtid. Det er et demokratisk initiativ, som retter sig mod alle i landet.

Platform for verdensmålene

Med det udfordrende bosætningsmønster vi har her i landet, er det vigtigt, at kommunikation og formidling er digital, så alle har mulighed for at blive orienteret om hvad, der sker i landet. Gennem en aftale med Danmarks Statistik, er det blevet muligt at indkøbe en digital platform til formidling, kommunikation og fremvisning af statistikker i forbindelse med opfølgning på verdensmålene. Denne findes på: <https://www.anguniakkavut.gl/>.

Platformen vil fungere som sted for oplysning, læringsmateriale, download af grønlandske ikoner og officielle oversættelser, nyheder og statistisk opfølgning på de udvalgte, globale indikatorer, som der findes data på her i landet.

Seminarer, konferencer, workshops, kurser og undervisning skal sætte lys på verdensmålene i mange forskellige kontekster. Platformen skal derfor formidle de arrangementer, der iværksættes rundt omkring i landet, så flere kan deltage og engagere sig i debatten.

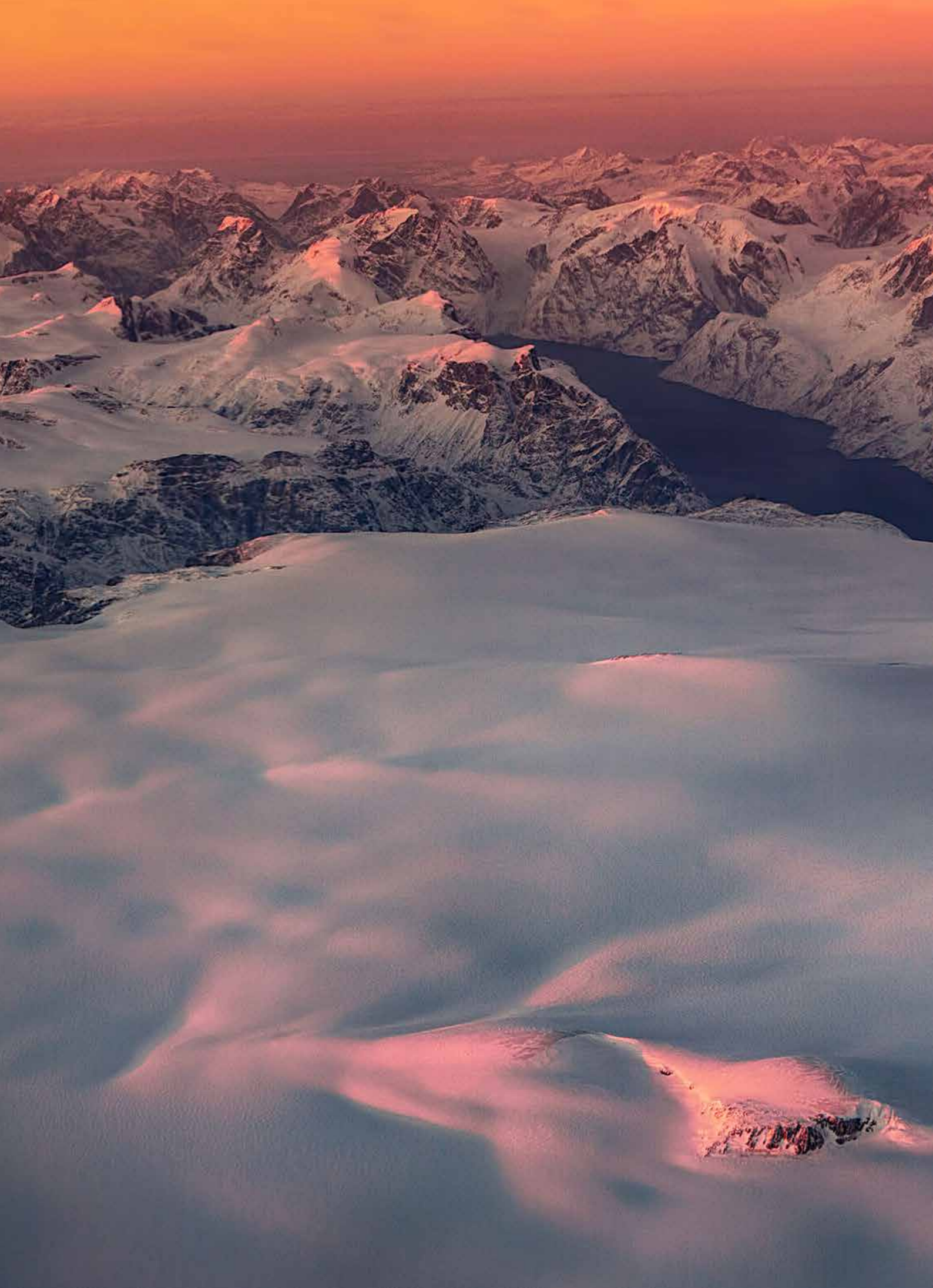

Verdensmålene kan op- og nedskaleres til alle forhold, og det er netop dét, der er budskabet på www.anguniakkavut.gl.

Verdensmålene på grønlandsk

Verdensmålene er officielt blevet oversat til grønlandsk og godkendt af Sprognævnet. Det er en vigtig milepæl for det nationale arbejde med målene at ikoner, delmål, indikatorer og kommunikationsmateriale er tilgængeligt på både grønlandsk, dansk og engelsk.

Med tiden vil man på platformen kunne hente undervisningsmateriale på grønlandsk, som dermed bidrager til at videreføre verdensmålene i øjenhøjde med både børn og unge.

14. Opsamling og anbefalinger

Denne kortlægning har forsøgt at give overblik over, hvor Grønland står i forhold til FN's verdensmål. De enkelte verdensmål er blevet gennemgået ud fra et grønlandsk perspektiv og en håndfuld eksisterende initiativer er beskrevet. Det er således et øjebliksbillede af, hvordan Grønland nationalt set arbejder med overordnet bæredygtig udvikling set igennem SDG-briller.

Kortlægningen peger også fremad. Hvordan kan Naalakkersuisut og Inatsisartut meningsfuldt arbejde med verdensmålene i fremover? Hvad kræver det, og hvordan kommer vi videre med arbejdet?

I det følgende gennemgås de mest centrale observationer og budskaber fra kortlægningen, og der gives en række anbefalinger til den videre proces for national implementering af FN's verdensmål.

Kortlægningens hovedbudskaber

Processen med kortlægning af nationale initiativer relevant for FN's dagsorden har for det første afdækket, at der allerede nu i et eller andet omfang arbejdes med FN's verdensmål i Selvstyrets ressortdepartementer og underliggende virksomheder.

Det samme gør sig i øvrigt gældende - og måske endda i endnu større grad - for kommunerne, erhvervsliv og civilsamsfundsorganisationer. Verdensmålene er derved allerede i gang med at blive implementeret i samfundet.

Der har der vist sig et stort behov for et centralt sted, hvor man kan finde information og materialer om verdensmålene - eksempelvis de grønlandske oversættelser. Kommunikation og formidling om verdensmålene til den brede befolkning vil være et af de næste vigtige skridt. Ved at skabe kendskab til verdensmålene skabes også et ejerskab til processen hos befolkningen.

Muliggjort af midler afsat på den danske Finanslov er etableret en national platform for verdensmålene og bæredygtig udvikling i Grønland. Platformen vil blive omdrejningspunkt for videndeling om events, udvikling af læringsmateriale i bæredygtighed, fremvisning af statistik mv.

Kortlægningen antyder, at verdensmålene har et stort potentiale som et strategisk rammeværktøj, der kan styrke og udvikle det tværfaglige og tværgående samarbejde mellem sektorer og myndigheder. Verdensmålene har også potentiale til at styrke indsatsen for fremtidige partnerskaber mellem myndigheder og erhvervsliv, forskning, organisationer mv. Der synes at være et behov for den helhedstænkning, systematik og dybere forståelse af sammenhænge på tværs, som verdensmålene kan tilbyde.

FN's verdensmål er velegnet til at understøtte udvikling på nationalt niveau gennem mere strategisk, systematisk og datadrevne modeller. På den måde er der store potentialer at hente, når data skaber beslutningsgrundlag for politisk og administrativ prioritering. Dertil kan data bidrage til opfølgning på selvsamme politiske prioriteringer og konkrete indsatser: Hvad ved vi? Hvor vil vi hen? Hvordan korrigerer vi, hvis resultatet ikke opnås i første omgang?

Implementering af verdensmålene

Opgaven med at implementere verdensmålene ligger i udgangspunktet hos fagdepartementerne. Det giver god mening at forankre bæredygtighedsinitiativer hos de, som har ansvar for opgaveløsningen. Derfor er det vigtigt, at departementerne i deres almindelige politik- og strategiudvikling prioriterer ressourcer, der kan muliggøre sammenkobling mellem verdensmål og nationale indsatser.

Det er imidlertid af afgørende betydning, at der også sker en central og strategisk national koordinering af det videre arbejde omkring SDG 2030.

Det handler blandt andet om; 1) at formidle verdensmålene og de officielle grønlandske ikoner og oversættelser af verdensmålene, 2) at sikre fortsat udvikling- og drifts i forhold til platformens videre liv, 3) at der sker en koordinering på tværs af departementer i form af workshops, seminarer mv., 4) arrangere og formidle forskellige nationale events, 5) sikre visning af den statistiske fremdrift, og 6) udarbejde læringsmateriale om verdensmålene etc.

Der er stor forskel på, hvordan forskellige lande har forankret arbejdet med verdensmålene på et nationalt niveau.

For Grønlands vedkommende vurderes det hensigtsmæssigt, at det fremtidige arbejde med overordnet bæredygtig udvikling kobles tæt til den eksisterende opgave med koordinering af nationale sektorplaner, der ressortmæssigt aktuelt er placeret som led i den fysiske og økonomiske planlægning i Departementet for Finansier.

Fra kortlægning til strategi og handling

I forlængelse af denne kortlægning er det væsentligt at fastholde de gode bæredygtige initiativer, som vi i dag ser stadig flere og flere af. Men hvis implementering af verdensmålene skal blive en realitet og forankres hos alle i landet, er det nødvendigt at sikre en stabil og grundig tilgang til arbejdet.

På baggrunden af nærværende kortlægning, kan det derfor overvejes at der udarbejdes en strategi for de forstående handleplaner. En strategi vil skulle udstikke rammerne for, hvordan implementering af verdensmålene skal udmøntes i praksis, og skal dermed sikre, at implementeringen udføres koordineret og med bred opbakning og ejerskab fra alle aktører.

Det handler om at inddele opgaven i mindre stykker, og udvælge, og prioritere, de vigtigste tiltag i første omgang. Det er næppe muligt, at løse alle udfordringer på én gang, men gennem strategisk planlægning, kan det blive en realitet.

Overordnet set er det vurderingen, at tankegangen bag SDG 2030 relativt hurtigt kan integreres i Selvstyrets generelle strategi- og politikudvikling. Det vil dog kræve en koordineret og målrettet indsats på alle niveauer med opbakning fra politikere i Inatsisartut, Naalakkersuisut, kommunerne, embedsværket, virksomheder, civilsamfund, interesseorganisationer mv. Denne indsats vil dog potentielt være forbundet med mange gevinster på længere sigt, og samtidigt være afgørende for at skabe det nødvendige grundlag, der skal sikre bæredygtig udvikling, en selvåren økonomi og større selvstændighed for landet.

Tidsplan

Det anslås, at strategien efter en debatperiode eksempelvis vil kunne udarbejdes i kølvandet på denne rapport med en række handleplaner i en aktivitetsperiode på ni år fra 2022-2030. Godkendelse af strategi for implementering af verdensmålene vil være op til Naalakkersuisut, som ved sin beslutning vil skulle bekræfte, at der udarbejdes et antal handlingsplaner i den otte-årige strategiperiode.

Handlingsplanerne vil have til formål at etablere en fælles retning for det brede arbejde med verdensmålene i Grønland.

Formålet med flere handlingsplaner er, at vi på den måde kan stille bedre garanti for at arbejdet med bæredygtig udvikling tages seriøst og reelt set implementeres. Det sikrer også, at der i strategiperioden bliver arbejdet med samtlige 17 mål, relevante indikatorer og etableret de systemer, der skal kunne overvåge den statistiske udvikling for bæredygtige initiativer i landet.

Bæredygtighed forpligter

Det er vigtigt, at understrege, at en videre implementeringsproces af FN's verdensmål vil betyde ændringer i forhold til det, vi plejer at gøre.

Det betyder, at der skal skabes øget fokus på at projekter, initiativer mv. skal være bæredygtige og indgå i en mere langsigtet, helhedsorienteret planlægning. Derfor kan man i et vist omfang mindske råderummet for ad hoc løsninger, og skabe mere langsigtet planlægning og koordinering mellem sektorer og myndigheder.

Arbejdet med at sikre bæredygtig udvikling er ikke simpelt. Det beror på et politisk lederskab, hvor hensynet til holdbare løsninger og næste generation kommer før kortsigtede løsninger.

APPENDIX

VERDENSMÅL, DELMÅL OG INDIKATORER

MÅL 1 AFSKAF FATTIGDOM

- 1.1 Inden 2030 skal ekstrem fattigdom være udryddet for alle mennesker overalt i verden, for øjeblikket målt som mennesker, der lever for mindre end USD 1,25 om dagen.**
- 1.1.1. Andel af befolkningen under den internationale fattigdomsgrænse, opdelt på køn, aldersgruppe, beskæftigelsesstatus og geografisk placering (by/land)
- 1.2 Inden 2030 skal andelen af mænd, kvinder og børn i alle aldre, som lever i fattigdom i alle dens dimensioner, halveres i henhold til nationale definitioner.**
- 1.2.1. Andel af befolkningen, som lever under den nationale fattigdomsgrænse, opdelt på køn og aldersgruppe.
1.2.2. Andel af mænd, kvinder og børn i alle aldre, som lever i fattigdom i alle dens dimensioner, i henhold til nationale definitioner.
- 1.3 Der skal gennemføres nationalt tilpassede sociale sikringssystemer og foranstaltninger for alle, inklusiv nedre grænser, og inden 2030 skal der opnås en substantiel dækning af de fattige og de udsatte grupper.**
- 1.3.1. Andel af befolkningen, der er dækket af sociale sikringssystemer/nedre grænser, opdelt på køn, og med fokus på især børn, arbejdsløse, ældre, personer med handicap, gravide kvinder, nyfødte, arbejdsskadede personer, de fattige og de udsatte.
- 1.4 Inden 2030 skal det sikres, at alle mænd og kvinder, især de fattige og de udsatte, har lige ret til de økonomiske ressourcer samt adgang til basale serviceydelser, ejerskab og kontrol over land og andre former for ejendom, arv, naturressourcer, passende ny teknologi og finansielle tjenesteydelser herunder mikrofinansiering.**
- 1.4.1. Andel af befolkningen, der bor i husstande med adgang til basale service ydelser.
1.4.2. Andel af den samlede voksne befolkning, der har sikre jordrettigheder, juridisk anerkendt dokumentation på dette, og som opfatter deres ret til jord som sikker, opdelt på køn og type af jordrettigheder.
- 1.5 Inden 2030 skal modstandsdygtigheden opbygges hos de fattige og hos mennesker, der lever i udsatte situationer, og deres eksponering og sårbarhed over for klimarelaterede ekstreme hændelser og andre økonomiske, sociale og miljømæssige chok og katastrofer skal reduceres.**
- 1.5.1. Antal af døde, savnede, og personer berørte af katastrofer pr. 100.000 mennesker.
1.5.2. Direkte katastroferelaterede økonomiske tab i forhold til globalt bruttonationalprodukt (BNP).
1.5.3. Antal af lande med nationale og lokale strategier for reduktion af katastroferisici.
- 1.a Der skal sikres en betydelig mobilisering af ressourcer fra en række forskellige kilder, herunder gennem øget udviklings samarbejde, med henblik på at tilvejebringe tilstrækkelige og forudsigelige midler til udviklingslandene, i særdeleshed de mindst udviklede lande, til gennemførelse af programmer og politikker for at udrydde fattigdom i alle dens dimensioner.**
- 1.a.1. Procentdel af ressourcer, som regeringen har allokert direkte til fattigdomsbekæmpelsesprogrammer.
1.a.2. Andel af de samlede offentlige udgifter afsat til kerneydelser (undervisning, sundhed og social beskyttelse).
- 1.b Der skal skabes solide politiske rammer på nationalt, regionalt og internationalt plan, baseret på udviklingsstrategier med særlig fokus på de fattige og på ligestilling, for at støtte fremskyndelse af investeringer i tiltag til udryddelse af fattigdom.**
- 1.b.1. Andel af offentlige drift- og kapitaludgifter rettet mod sektorer, som uproportionalt tilgodeser kvinder, fattige og udsatte grupper.

MÅL 2 STOP SULT

- 2.1 Inden 2030 skal sult være udryddet, og alle mennesker - især de fattige og de mest sårbare, herunder småbørn, - skal sikres adgang til sikker, ernæringsrig og tilstrækkelig mad hele året rundt.**
- 2.1.1. Udbredelse af underernæring.
2.1.2. Udbredelse af moderat eller alvorlig fødevarerisiko hos befolkningen, baseret på FIES (Food Insecurity Experience Scale).

- 2.2 Inden 2030 skal alle former for fejlernæring udryddes, herunder skal de internationalt aftalte delmål for væksthæmning og afmagring hos børn under 5 år nås inden 2025, og ernæringsbehovet hos unge piger, gravide og ammende kvinder samt ældre mennesker skal håndteres.**
- 2.2.1. Udbredelse af væksthæmning (højde i forhold til alder <-2 standardafvigelse fra WHO's (Verdenssundhedsorganisationen) gennemsnitlige vækststandarder for børn under 5 år.
2.2.2. Udbredelse af fejlernæring (vægt i forhold til højde >+2 eller <-2 standardafvigelse fra WHO's (Verdenssundhedsorganisationen) gennemsnitlige vækststandarder for børn under 5 år, opdelt efter type (afmagring og overvægt)
- 2.3 Inden 2030 skal landbrugsproduktiviteten og indkomsterne for små-skala fødevarerproducenter fordobles, særligt for kvinder, oprindelige folk, familielandbrug, husdyrbrug og fiskere, herunder gennem sikret og lige adgang til jord, andre produktionsressourcer og tilførsler, viden, finansielle tjenester, markeder og muligheder for værditilvækst, samt beskæftigelse uden for landbruget.**
- 2.3.1. Produktionsvolumen pr. arbejdsenhed i forhold til bedriftsstørrelser inden for landbrug/husdyrbrug/skovbrug.
2.3.2. Gennemsnitlig indkomst for små-skala fødevarerproducenter, opdelt på køn og status som oprindelige folk.
- 2.4 Inden 2030 skal der sikres bæredygtige fødevarerproduktionssystemer og implementeres modstandsdygtige landbrugspraksisser, som øger produktivitet og produktion, medvirker til at bevare økosystemer, styrker kapaciteten for tilpasning til klimaforandringer, ekstreme vejrforhold, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som fremskynder forbedring af land og jordkvalitet.**
- 2.4.1. Andel landbrugsområde under produktiv og bæredygtig landbrugsaktivitet.
- 2.5 Inden 2020 skal den genetiske diversitet bevares for såsæd, kultiverede planter, landbrugsopdræt og husdyr, samt deres relaterede vilde arter, herunder gennem fornuftigt forvaltede og diversificerede såsæd- og plantegenbanker på nationalt, regionalt og internationalt niveau, og der skal fremmes adgang til, samt lige fordeling af fordelene ved udnyttelse af de genetiske ressourcer og den associerede traditionelle viden, som internationalt aftalt.**
- 2.5.1. Antal plante- og dyregenetiske ressourcer til brug for fødevarer og landbrug sikret i enten mellemlange og langvarige bevaringsfaciliteter.
2.5.2. Andel lokale racer, der er klassificeret som værende i fare, ikke i fare eller på et ukendt niveau af fare for udryddelse.
- 2.a Investeringer skal øges, bl.a. gennem forbedret internationalt samarbejde, i landdistrikternes infrastruktur, i landbrugsforskning og konsulenttjenester, i teknologiudvikling samt i genbanker for planter og husdyr, for at forbedre landbrugets produktivitet i udviklingslande, især i de mindst udviklede lande.**
- 2.a.1. Landbrugets indeks for offentlige udgifter.
2.a.2. Samlet officielle økonomiske overførsler til landbrugssektoren.
- 2.b Handelsbarrierer og forvriddinger i de globale landbrugsmarkeder skal korrigeres og forebygges, herunder via parallel afskaffelse af alle former for eksportstøtte til landbruget og alle eksportforanstaltninger med tilsvarende effekt, i overensstemmelse med mandatet fra Doha-udviklingsrunden.**
- 2.b.1. Eksportstøtte til landbruget.
- 2.c Der skal vedtages tiltag, der skal sikre, at fødevaremarkederne og de heraf afledte markeder fungerer ordentligt, og som er med til at sikre rettidig adgang til markedsinformationer, herunder fødevarerelag, for derved at hjælpe med at begrænse ekstreme udsving i fødevarer priserne.**
- 2.c.1. Indikator for anomalier i fødevarer priser.

MÅL 3 SUNDHED OG TRIVSEL

- 3.1 Inden 2030 skal den globale mødredødelighed reduceres til under 70 dødsfald pr. 100.000 levendefødte børn.**
- 3.1.1. Mødredødelighed.
3.1.2. Andel af fødsler assisteret af uddannet sundhedspersonale.
- 3.2 Inden 2030 skal der sættes en stopper for forebyggelige dødsfald blandt nyfødte og børn under 5 år, med en målsætning i alle lande om at reducere den neonatale dødelighed til maksimalt 12 dødsfald pr. 1000 levendefødte børn og reducere dødelighed hos børn under 5 år til maksimalt 25 dødsfald pr. 1.000 levendefødte børn.**
- 3.2.1. Dødelighed hos børn under 5 år
3.2.2. Neonatal dødelighed
- 3.3 Inden 2030 skal epidemierne af AIDS, tuberkulose, malaria og negligerede tropiske sygdomme afsluttes, og hepatitis, vanbårne sygdomme og andre smitsomme sygdomme skal bekæmpes.**
- 3.3.1. Antal nye HIV- infektioner pr. 1.000 ikke-smittede indbyggere, fordelt på køn, alder og risikogrupper.
3.3.2. Nye tuberkulose tilfælde pr. 1.000 indbyggere.
3.3.3. Nye malarie tilfælde pr. 1.000 indbyggere.
3.3.4. Hepatitis B tilfælde pr. 100.000 indbyggere.
3.3.5. Antal mennesker, der har behov for behandling af negligerede tropiske sygdomme.

- 3.4 Inden 2030 skal tidlig dødelighed, som følge af ikke-smitsomme sygdomme, reduceres med en tredjedel gennem forebyggelse og behandling, og mental sundhed og trivsel skal fremmes.**
- 3.4.1. Dødelighed som følge af hjerte-kar-sygdomme, kræft, diabetes eller KOL.
3.4.2. Selvmordsrate.
- 3.5 Forebyggelse og behandling af rusmiddelmisbrug, herunder narkotikamisbrug og skadelig brug af alkohol, skal styrkes.**
- 3.5.1. Dækningsgrad af behandling (medicinsk og psykosocial behandling samt rehabilitering og efterbehandling) af rusmiddelafhængighed.
3.5.2. Skadelig brug af alkohol, defineret i henhold til den nationale kontekst som alkoholforbrug pr. indbygger (fra 15 år og opefter) indenfor et kalenderår i liter ren alkohol.
- 3.6 Inden 2020 skal antallet af globale dødsfald og tilskadekomster som følge af trafikulykker halveres.**
- 3.6.1. Dødsfald som følge af trafikulykker.
- 3.7 Inden 2030 skal der sikres universel adgang til seksuelle og reproduktive sundhedsydelse, herunder familieplanlægning, oplysning og uddannelse, og integration af reproduktiv sundhed i nationale strategier og programmer.**
- 3.7.1. Andel af kvinder i den reproduktive alder (15-49 år), som har fået opfyldt deres behov for familieplanlægning med moderne metoder.
3.7.2. Teenage-fødselsrate (i alderen 10-14 år og 15-19 år) pr. 1.000 kvinder i den pågældende aldersgruppe.
- 3.8 Der skal opnås universel sundhedsdækning, herunder beskyttelse mod økonomiske risici, adgang til essentielle sundhedsydelser af høj kvalitet, og adgang til sikker og effektiv livsvigtig kvalitetsmedicin og vacciner til en overkommelig pris for alle.**
- 3.8.1. Dækningsgrad af essentielle sundhedsydelser (defineret som den gennemsnitlige dækning af essentielle ydelser i forhold til tracer interventioner, som omfatter reproduktiv sundhed og sundhed hos mødre, nyfødte og børn, smitsomme sygdomme, ikke-smitsomme sygdomme, og servicekapacitet og adgang for den generelle og de mest udsatte befolkningsgrupper).
3.8.2. Andelen af befolkningen med høj brugerbetaling på sundhedsydelser ift. husholdningens udgifter eller indkomst.
- 3.9 Inden 2030 skal antallet af dødsfald og sygdomstilfælde som følge af udsættelse for farlige kemikalier samt luft-, vand- og jordforurening væsentligt reduceres.**
- 3.9.1. Dødelighed som følge af indendørs og udendørs luftforurening.
3.9.2. Dødelighed som følge af urent vand, dårlige sanitære forhold og manglende hygiejne (WASH).
3.9.3. Dødelighed som følge af utilsigtet forgiftning.
- 3.a Implementeringen af Verdenssundhedsorganisationens Rammekonvention vedrørende Tobakskontrol skal styrkes i alle lande, hvor det er relevant.**
- 3.a.1. Aldersstandardiseret udbredelse af brug af tobak blandt personer fra 15 år og opefter.
- 3.b Forskning og udvikling af vacciner og medicin til behandling af smitsomme og ikke smitsomme sygdomme, der primært påvirker udviklingslande skal støttes, og der skal sikres adgang til livsvigtig medicin og vacciner til en overkommelig pris i overensstemmelse med Doha-erklæringen om TRIPS-aftalen og Folkesundhed, som bekræfter udviklingslandenes ret til i fuldt omfang at anvende bestemmelserne i Aftalen om Handelsrelaterede Aspekter af Intellectuelle Ejendomsrettigheder vedrørende fleksibilitet i beskyttelsen af folkesundheden, og især skal der sikres adgang til medicin for alle.**
- 3.b.1. Andel af befolkningen vaccineret med alle vacciner, der indgår i det nationale program.
3.b.2. Samlet offentlig nettoudviklingsstøtte til medicinsk forskning og grundlæggende sundhedssektorer
3.b.3. Andel af sundhedsinstitutioner, der har et basislager af essentiel medicin tilgængeligt og prismæssigt overkommeligt i længden.
- 3.c Der skal opnås en væsentlig forøgelse af sundhedsfinansiering og rekruttering, udvikling, uddannelse og fastholdelse af sundhedsarbejdsstyrken i udviklingslande, især i de mindst udviklede lande og de små udviklingsøstater.**
- 3.c.1. Tæthed og fordeling af sundhedsarbejdere.
- 3.d Alle lande, og især udviklingslandene, skal styrke deres kapacitet for tidlig varsling, risikoreduktion og håndtering af nationale og globale sundhedsrisici.**
- 3.d.1. Kapaciteter inden for det Internationale Sundhedsregulativ (IHR) og sundhedsberedskab.

MÅL 4 KVALITETSUDDANNELSE

- 4.1 Inden 2030 skal det sikres, at alle piger og drenge gennemfører gratis, inkluderende grundskoleundervisning og ungdomsuddannelse i høj kvalitet, der fører til relevante og effektive læringsresultater.**
- 4.1.1. Andel af børn og unge: (a) i 2/3 klasse; (b) ved afslutning af 5. klasse og (c) ved afslutning af 9. klasse, hvor der mindst er opnået minimumsfærdigheder i (i) læsning og (ii) regning, opdelt på køn.

- 4.2 Inden 2030 skal alle piger og drenge sikres adgang til dagtilbud af høj kvalitet, så de er klar til grundskolen.**
- 4.2.1. Andel af børn under 5 år, der udvikler sig alderssvarende i forhold til deres sundhedstilstand, læring og trivsel, efter køn.
4.2.2. Deltagelsesrate i dagtilbud (et år før den officielle skolestartalder), opdelt på køn.
- 4.3 Inden 2030 skal alle kvinder og mænd sikres lige adgang til teknisk, erhvervs- og videregående uddannelse, herunder universiteter, af høj kvalitet og til en overkommelig pris.**
- 4.3.1. Deltagelsesrate for unge og voksne i formel og uformel uddannelse og undervisning inden for de foregående 12 måneder, opdelt på køn.
- 4.4 Inden 2030 skal antallet af unge og voksne, der har relevante færdigheder, herunder tekniske og erhvervsrettede færdigheder og kompetencer, for beskæftigelse, gode job og iværksætteri, øges væsentligt.**
- 4.4.1. Andel af unge og voksne med faglige kvalifikationer inden for informations- og kommunikationsteknologi (ICT), opdelt efter kvalifikationstype.
- 4.5 Inden 2030 skal ulighed mellem kønnene i uddannelser afskaffes, og der skal sikres lige adgang til alle niveauer af uddannelse og erhvervsrettet uddannelse for de mest udsatte grupper, herunder mennesker med handicap, oprindelige folk og børn i udsatte situationer.**
- 4.5.1. Paritetsindeks (kvinde/mand, land/by, bund/top formuekvintil og andet, såsom handicapstatus, oprindelig befolkning og påvirkning af konflikter, når dataene bliver tilgængelige) for alle uddannelsesindikatorer på denne liste, som kan opdeles.
- 4.6 Inden 2030 skal alle unge og en væsentlig del af voksne, både mænd og kvinder, have opnået færdigheder i at læse og regne.**
- 4.6.1. Procentandel af befolkningen i en given aldersgruppe, som opnår mindst et bestemt niveau for funktionelle (a) læsefærdigheder og (b) regnefærdigheder, efter køn.
- 4.7 Inden 2030 skal alle elever have tilegnet sig den viden og de færdigheder, som er nødvendig for at fremme bæredygtig udvikling, herunder bl.a. gennem undervisning i bæredygtig udvikling og bæredygtig livsstil, menneskerettigheder, ligestilling mellem kønnene, fremme af en fredelig og ikkevoldelig kultur, globalt medborgerskab samt anerkendelse af kulturel mangfoldighed og af kulturens bidrag til bæredygtig udvikling.**
- 4.7.1. Graden af integration af (i) uddannelse i globalt medborgerskab og (ii) uddannelse for bæredygtig udvikling, herunder ligestilling mellem kønnene og menneskerettigheder, på alle niveauer i: (a) nationale uddannelsespolitikker, (b) læreplaner, (c) læreruddannelse og (d) elevbedømmelse.
- 4.a Uddannelsesinstitutioner skal bygges og opgraderes, så de tager hensyn til barnets tarv, handicap og køn, og så de skaber et sikkert, ikkevoldeligt, inkluderende og effektivt læringsmiljø for alle.**
- 4.a.1. Andel af skoler med adgang til: (a) elektricitet, (b) internet til brug for pædagogiske formål, (c) computere til pædagogiske formål, (d) tilpasset infrastruktur og materialer for elever med handicap, (e) basale drikkevandsfaciliteter, (f) kønsadskilte toiletter (g) basale håndvaskfaciliteter (i henhold til WASH indikatordefinitioner)
- 4.b Inden 2020 skal antallet af stipendier til udviklingslande øges væsentligt globalt, især til de mindst udviklede lande, små udviklingsøstater, og afrikanske lande, til brug for indskrivning på højere uddannelser, herunder erhvervsuddannelse og informations- og kommunikationsteknologi, tekniske, ingeniør- og videnskabelige programmer, i udviklede lande og andre udviklingslande.**
- 4.b.1. Mængden af officiel udviklingsbistand til stipendier opdelt efter sektor og uddannelsesretning.
- 4.c Inden 2030 skal antallet af uddannede lærere øges væsentligt, bl.a. gennem internationalt samarbejde om læreruddannelse i udviklingslande, især de mindst udviklede lande og små udviklingsøstater.**
- 4.c.1. Andel af lærere i: (a) førskole, (b) grundskole, (c) udskoling og (d) gymnasie/ungdomsuddannelse, som minimum har modtaget den planlagte læreruddannelse i (f.eks. pædagogisk undervisning), pre-service og in-service, som er påkrævet for at kunne undervise på det relevante niveau i et givet land.

MÅL 5 LIGESTILLING MELLEM KØNNENE

- 5.1 Alle former for diskrimination af alle kvinder og piger overalt skal stoppes.**
- 5.1.1. Hvorvidt der findes retlige rammer for at fremme, håndhæve og overvåge ligestilling og ikke diskrimination på baggrund af køn.
- 5.2 Alle former for vold mod alle kvinder og piger i de offentlige og private rum skal elimineres, herunder menneskehandel og seksuel og andre former for udnyttelse.**
- 5.2.1. Andel af kvinder og piger fra 15 år, der har været udsat for fysisk, seksuel eller psykisk vold begået af en nuværende eller tidligere intim partner i de foregående 12 måneder, opdelt efter type af vold og alder.

5.2.2. Andel af kvinder og piger fra 15 år, der har været udsat for seksuel vold begået af andre personer end en intim partner i de foregående 12 måneder, opdelt efter alder og sted for volden.

5.3 Alle skadelige skikke som børneægteskaber, tidlige ægteskaber og tvangsægteskaber samt kvindelig omskæring skal elimineres.

5.3.1. Andel af kvinder mellem 20-24 år, som er blevet gift eller har indgået i et partnerskab før 15 år og før 18 år.
5.3.2. Andel af piger og kvinder mellem 15-49 år, som er blevet omskåret, opdelt efter alder

5.4 Ulønnet omsorgsarbejde og arbejde i hjemmet skal anerkendes og værdsættes gennem tilgængelighed af offentlige ser viceydelser, infrastruktur og politikker for social beskyttelse samt ved at fremme delt ansvar i hjemmet og familien, som nationalt passende.

5.4.1. Andel af tid, der er anvendt på ulønnet hus- og omsorgsarbejde, opdelt efter køn, alder og lokalitet.

5.5 Kvinder skal sikres fuld og effektiv deltagelse og lige muligheder for lederskab på alle niveauer i beslutningsprocesser inden for politik, økonomi og det offentlige liv.

5.5.1. Andel af kvindelige parlamentarikere i nationale parlamenter samt kommunale og regionale råd.
5.5.2. Andel af kvinder i ledelse.

5.6 Der skal sikres universel adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og reproduktive rettigheder i overensstemmelse med handlingsprogrammet fra den Internationale Konference om Befolkning og Udvikling samt Beijing-handlingsplanen og slut dokumenterne fra opfølgingskonferencerne.

5.6.1. Andel af kvinder mellem 15-49 år, som træffer deres egne informerede valg om seksuelle forhold, brug af prævention og reproduktive sundhedsydelse.
5.6.2. Antal lande med love og bestemmelser, der garanterer fuld og lige adgang for kvinder og mænd som er 15 år eller ældre, til seksuelle og reproduktive sundhedsydelse, oplysning og uddannelse.

5.a Der skal gennemføres reformer for at give kvinder lige rettigheder til økonomiske ressourcer samt adgang til ejerskab og kontrol over jord og andre former for ejendom, finansielle tjenester, arv og naturressourcer, i henhold til nationale love.

5.a.1. (a) Andel af den samlede landbefolkning med ejerskab eller sikre rettigheder til landbrugsjord, opdelt efter køn, og (b) andel af kvinder blandt ejere af eller rettighedsindehavere til landbrugsjord, opdelt efter type af besiddelsesform
5.a.2. Andel af lande, hvor de retlige rammer (herunder sædvaneret) garanterer kvinders lige rettigheder til jordejerskab og/eller kontrol over jordbesiddelse.

5.b Brugen af teknologi, som hjælpemiddel, især informations- og kommunikationsteknologi skal øges, for at fremme kvinders rettigheder og muligheder.

5.b.1. Andel af enkeltpersoner, som ejer en mobiltelefon, opdelt efter køn.

5.c Velfunderede politikker og lovgivning, der kan håndhæves, og som fremmer ligestilling mellem kønnene og styrker alle kvinders og pigers rettigheder og muligheder på alle niveauer, skal vedtages og styrkes.

5.c.1. Andel af lande med systemer til at registrere og offentliggøre bevillinger til ligestilling mellem kønnene og styrkelse af kvinders rettigheder og muligheder.

MÅL 6 RENT VAND OG SANITET

6.1 Inden 2030 skal der opnås universel og lige adgang til sikkert drikkevand til en overkommelig pris for alle.

6.1.1. Andel af befolkning, der bruger sikkert forvaltet drikkevandsservice.

6.2 Inden 2030 skal der opnås lige adgang til egnet sanitet og hygiejne for alle, og ordentlige toilet forhold for alle, med særlig opmærksomhed på kvinder og pigers behov, og på mennesker i sårbare situationer.

6.2.1. Andel af befolkning, der bruger (a) sikkert forvaltede sanitetsfaciliteter og (b) håndvask faciliteter med sæbe og vand.

6.3 Inden 2030 skal vandkvaliteten forbedres ved at reducere forurening, afskaffe affaldsdumping og minimere udslip af farlige kemikalier og materialer, og halvere andelen af ubehandlet spildevand og væsentligt øge genanvendelse og sikker genbrug globalt.

6.3.1. Andel af spildevand, der behandles sikkert.
6.3.2. Andel af vandområder med god vandkvalitet.

6.4 Inden 2030 skal effektiviteten af vandanvendelsen indenfor alle sektorer øges væsentligt, og der skal sikres bæredygtig indvinding af og forsyning med ferskvand for at imødegå vandknaphed, og væsentligt reducere antallet af mennesker, der lider af vandmangel, betydeligt.

6.4.1. Ændring af vandforbrugs-effektiviteten over tid.

6.4.2. Vandstressniveau: indvindingen af vand som en andel af de tilgængelige friskvandsressourcer.

6.5 Inden 2030 skal forvaltning af vandressourcer integreres på alle niveauer, herunder gennem samarbejde på tværs af lande grænser, som det er relevant.

6.5.1. Grad af implementering af integreret vandressource forvaltning (0 - 100).
6.5.2. Andel af vandoplade på tværs af landegrænser med en operationel aftale om vandsamarbejde.

6.6 Inden 2020 skal vandrelaterede økosystemer, herunder bjerge, skove, vådområder, floder, grundvandsbassiner og søer beskyttes og gendannes.

6.6.1. Ændring i omfanget af vandrelaterede økosystemer over tid.

6.a Inden 2030 skal det internationale samarbejde og støtte til kapacitetsopbygning i udviklingslande udvides indenfor vand- og sanitetsrelaterede aktiviteter og programmer, herunder indvinding af vand, afsaltning, vandeffektivitet, spildevandsbehandling, genbrug og genanvendelsesteknologier.

6.a.1. Mængde af vand- og sanitetsrelaterede officiel udviklingsbistand, som er del af en regeringskoordineret udgiftsplan.

6.b Støtte og styrke lokalsamfundenes deltagelse i at forbedre forvaltningen af vand- og sanitet.

6.b.1. Andel af lokale administrative enheder med etablerede og operationelle politikker og procedurer for lokalsamfundenes deltagelse i forvaltning af vand og sanitet.

MÅL 7 BÆREDYGTIG ENERGI

7.1 Inden 2030 skal der sikres universel adgang til pålidelig og moderne energiforsyning til en overkommelig pris.

7.1.1. Andel af befolkning med adgang til elektricitet.
7.1.2. Andel af befolkning, som primært anvender rene brændstoffer og ren teknologi.

7.2 Inden 2030 skal andelen af vedvarende energi i det globale energimix øges væsentligt.

7.2.1. Andel af vedvarende energi i det samlede, endelige energiforbrug.

7.3 Inden 2030 skal den globale hastighed for forbedring af energieffektiviteten fordobles.

7.3.1. Energiintensitet målt i forhold til primær energi og BNP.

7.a Inden 2030 skal det internationale samarbejde styrkes for at lette adgang til forskning i ren energi og teknologi, herunder vedvarende energi, energieffektivitet og avanceret og renere teknologi indenfor fossile brændstoffer, og for at fremme investeringer i energiinfrastruktur og ren energiteknologi.

7.a.1. Internationale finansielle overførelser til udviklingslande til støtte af forskning og udvikling indenfor ren energi og vedvarende energi, herunder hybridssystemer.

7.b Inden 2030 skal infrastrukturen udvides og teknologien opgraderes til at kunne levere moderne og bæredygtige energiforsyning til alle i udviklingslandene, især de mindst udviklede lande, små udviklingsøstater og udviklingslande uden adgang til havet, i overensstemmelse med deres respektive støtteprogrammer.

7.b.1. Investeringer i energieffektivitet som en procentdel af BNP og mængden af udenlandske direkte investeringer i finansiel overførsel til infrastruktur og teknologi til bæredygtige udvikling.

MÅL 8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST

8.1 Den årlige økonomiske vækst pr. indbygger skal fastholdes i overensstemmelse med nationale forhold og, især, på mindst 7 procent vækst i bruttonationalproduktet (BNP) pr. år i de mindst udviklede lande.

8.1.1. Årlig reel BNP-vækst pr. indbygger.

8.2 Der skal opnås højere økonomisk produktivitet gennem diversificering, teknologisk opgradering og innovation, blandt andet gennem fokus på høj værditilførsel og arbejdskraftintensive sektorer.

8.2.1. Årlig reel BNP-vækst pr. beskæftiget person.

- 8.3** Der skal fremmes udviklingsorienterede politikker, der støtter produktive aktiviteter, skaber anstændige jobs, iværksætter, kreativitet og innovation, og som fremmer en formalisering og udvikling af mikro-, små- og mellemstore virksomheder, gen nem bl.a. adgang til finansielle tjenesteydelser.
- 8.3.1. Andel af beskæftigelse i den uformelle sektor uden for landbruget, opdelt på køn.
- 8.4** Frem til 2030 skal den globale ressourceeffektivitet inden for forbrug og produktion løbende forbedres, og det skal be stræbes at afkoble økonomisk vækst fra miljøforringelse, i overensstemmelse med de 10 årige Ramme programmer for bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre, med de udviklede lande i spidsen.
- 8.4.1. Materielt fodaftryk, materielle fodaftryk pr. indbygger og materielt fodaftryk pr. BNP.
8.4.2. Indenlandsk materialeforbrug, indenlandsk materialeforbrug pr. indbygger og indenlandsk materialeforbrug pr. BNP.
- 8.5** Inden 2030 skal der opnås fuld og produktiv beskæftigelse og anstændigt arbejde for alle kvinder og mænd, herunder også unge og personer med handicap, og med lige løn for arbejde af samme værdi.
- 8.5.1. Gennemsnitlig timeløn for kvindelige og mandlige ansatte, opdelt efter type af beskæftigelse, alder og personer med handi cap
8.5.2. Ledighedsgraden fordelt på køn, alder og personer med handicap
- 8.6** Inden 2020 skal andelen af unge, der ikke er i beskæftigelse eller under uddannelse væsentligt reduceres.
- 8.6.1. Andelen af unge (15-24 år) der ikke er under uddannelse, i beskæftigelse eller i træning
- 8.7** Der skal træffes øjeblikkelige og effektive foranstaltninger for at udrydde tvangsarbejde, moderne slaveri og menneskehan del og for at sikre forbud mod og afskaffelse af de værste former for børnearbejde, herunder rekruttering og anvendelse af børnesoldater, og for at udrydde børnearbejde i alle dens former inden 2025.
- 8.7.1. Andel og antal af børn i alderen 5-17 år, der er involveret i børnearbejde, opdelt på køn og alder
- 8.8** Arbejdstagernes rettigheder skal beskyttes og et sikkert og stabilt arbejdsmiljø for alle arbejdstagere skal fremmes, herun der for migrantarbejdere, især kvindelige migranter, og dem i usikre beskæftigelsesforhold.
- 8.8.1. Hyppighed af dødelige og ikke-dødelige arbejdsulykker fordelt på køn og migrantstatus
8.8.2. Stigning i national efterlevelse af arbejdstagerrettigheder (foreningsfrihed og kollektive overenskomstforhandlinger) baseret på kilder fra Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) og national lovgivning, fordelt på køn og migrantstatus
- 8.9** Inden 2030 skal der udformes og gennemføres politikker, der fremmer bæredygtig turisme, som skaber arbejdspladser og fremmer lokale kultur og produkter.
- 8.9.1. BNP for direkte turisme i forhold til det samlede BNP og vækstrate
8.9.2. Antal af arbejdspladser i den bæredygtige turismeindustri som en andel af den samlede andel af arbejdspladser i turismein dustrien
- 8.10** Indenlandske finansielle institutioners kapacitet for at fremme og udvide adgang til bankforretninger, forsikring og finansi elle tjenesteydelser for alle skal styrkes.
- 8.10.1. Antal af kommercielle bankfilialer og pengeautomater pr. 100.000 voksne
8.10.2. Andel af voksne (15 år og opefter) med en konto i en bank eller anden finansiell institution, eller hos en mobil-penge-tjene ste-udbyder.
- 8.a** Handelsrelateret bistand til udviklingslandene skal øges, især til de mindst udviklede lande, bl.a. gennem den Styrkede Inte grerede Ramme for Handelsrelateret Faglig Bistand til de Mindst Udviklede Lande.
- 8.a.1. Forpligtelser og udbetalinger af handelsrelateret bistand.
- 8.b** Inden 2020 skal der udvikles og igangsættes en global strategi for at få unge i arbejde, og Den Internationale Arbejdsorgani sations (ILO) Globale Jobpagt skal gennemføres.
- 8.b.1. Tilstedeværelse af en udviklet og operationaliseret national strategi for at få unge i arbejde, som en særskilt del af den nationale strategi for beskæftigelse.

MÅL 9 INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR

- 9.1** Der skal udvikles pålidelig, bæredygtig og robust infrastruktur af høj kvalitet, herunder regionale og grænseoverskridende infrastruktur, for at støtte den økonomiske udvikling og menneskelig trivsel, med fokus på lige adgang for alle til en overkommelig pris.
- 9.1.1. Andel af befolkningen udenfor byer, der bor inden for 2 km af en helårsvej.
9.1.2. Passenger- og godsmængde, opdelt efter transportform.

- 9.2** En inklusiv og bæredygtig industrialisering skal fremmes, og industriens andel af beskæftigelsen og bruttonationalpro duktet skal øges i betydelig grad inden 2030 i overensstemmelse med nationale forhold. I de mindst udviklede lande skal industriens markedsandel fordobles.
- 9.2.1. Fremstillingsindustriens merværdi i forhold til BNP pr. indbygger.
9.2.2. Beskæftigelse i fremstillingsindustrien som andel af den totale beskæftigelse.
- 9.3** Små industri- og andre virksomheders adgang til finansielle tjenesteydelser, herunder lånemuligheder til en overkommelig pris skal øges, især i udviklingslandene, og de skal integreres bedre i værdikæder og markeder.
- 9.3.1. Andelen af små og mellemstore virksomheder i industriens samlede værditilvækst.
9.3.2. Andelen af små og mellemstore virksomheder med et lån eller en kreditlinje
- 9.4** Inden 2030 skal infrastrukturen opgraderes og industrier retrofittes for at gøre dem bæredygtige, med mere effektiv udnyt telse af ressourcer og øget brug af rene og miljøvenlige teknologier og industrielle processer. Alle lande skal handle ud fra deres respektive kapacitet.
- 9.4.1. CO₂-udledning ift. værditilvækst.
- 9.5** Videnskabelig forskning skal styrkes og den teknologiske kapacitet i de industrielle sektorer i alle lande skal opgraderes, især i udviklingslandene, ved bl.a. inden 2030 at fremme innovation og væsentligt forøge det samlede antal forsknings- og udviklingsmedarbejdere pr. 1 million indbyggere, samt ved at øge de offentlige og private midler til forskning og udvikling.
- 9.5.1. Udgifter til forskning og udvikling som en andel af BNP.
9.5.2. Forskere (i fuldtidsbeskæftigelse eller tilsvarende) pr. million indbyggere.
- 9.a** Der skal faciliteres en bæredygtig og robust infrastrukturudvikling i udviklingslandene gennem øget økonomisk, teknologisk og teknisk støtte til afrikanske lande, de mindst udviklede lande, udviklingslande uden adgang til havet, små udviklingsøsta ter.
- 9.a.1. Samlede officielle internationale støtte (officiel udviklingsbistand og anden offentlig finansiering) til infrastruktur

MÅL 10 MINDRE ULIGHED

- 10.1** Inden 2030 skal der opnås og fastholdes en gradvis indkomststigning for de nederste 40 procent af befolkningen, der er højere end landsgennemsnittet.
- 10.1.1. Væksten i husholdningsudgifter eller indtægt pr. indbygger blandt de nederste 40 procent af befolkningen og den samlede befolkning.
- 10.2** Inden 2030 skal enhver, uanset alder, køn, handicap, race, etnicitet, oprindelse, religion eller økonomisk eller anden status, i højere grad inddrages i sociale, økonomiske og politiske beslutninger.
- 10.2.1. Andel af mennesker, der lever for under 50 procent af medianindkomsten, fordelt på alder, køn og personer med handicap.
- 10.3** Alle skal sikres lige muligheder, ligesom samfundsforårsaget uligheder skal reduceres, bl.a. ved at afskaffe diskriminerende love, politikker og skikke, og ved at fremme hensigtsmæssig lovgivning, politikker og foranstaltninger til at imødegå dette.
- 10.3.1. Andel af befolkningen, som har rapporteret, at de personligt har følt sig diskrimineret eller chikaneret inden for de foregående 12 måneder på grundlag af en forskelsbehandling, der er forbudt ifølge den internationale menneskerettighedslovgiV ning.
- 10.4** Der skal vedtages politikker, især finans-, løn- og socialpolitik, og gradvist opnås større lighed.
- 10.4.1. Arbejdskraftens andel af BNP, herunder løn og overførsler til social sikring.
- 10.5** Regulering og overvågning af de globale finansielle markeder og institutioner skal forbedres, og implementering af disse regulativer skal styrkes.
- 10.5.1. Indikatorer for finansiell soliditet.
- 10.6** Udviklingslandene skal sikres øget repræsentation og stemme i beslutningstagning i de internationale økonomiske og finan sielle institutioner, med henblik på at opnå mere effektive, troværdige, ansvarlige og legitime institutioner.
- 10.6.1. Andel af medlemmer og stemmerettigheder fra udviklingslande i internationale organisationer.
- 10.7** Der skal faciliteres en velordnet, sikker, regulær og ansvarlig migration og mobilitet af for personer, herunder gennem imple mentering af planlagte og velforvaltede migrationspolitikker.
- 10.7.1. Ansættelsesomkostningerne båret af medarbejdere som andel af den årlige indtægt i bestemmelseslandet.
10.7.2. Antal af lande, der har implementeret en velforvaltet migrationspolitik.

- 10.a** Princippet om særlig og differentieret behandling skal implementeres for udviklingslandene, især de mindst udviklede lande, i overensstemmelse med aftaler i Verdenshandelsorganisationen.
- 10.a.1 Andel af toldpositioner gældende for import fra de mindst udviklede lande og udviklingslande, der er fritaget for told.
- 10.b** Der skal opmuntres til at give officiel udviklingsbistand og finansielle tilførsler, herunder direkte udenlandske investeringer, til lande, hvor behovet er størst, og især til de mindst udviklede lande, de afrikanske lande, udviklingslande uden adgang til havet, og små udviklingsøstater. Bidrag og investeringer skal gives i overensstemmelse med udviklingslandenes nationale planer og programmer.
- 10.b.1 Total ressource tilførsel til udvikling opdelt efter modtager- og donorlande, og type af finansiell tilførsel (f.eks. officiel udviklingsbistand, direkte udenlandske investeringer og andre tilførsler).
- 10.c** Inden 2030 skal omkostninger i forbindelse med migranters pengeoverførsler reduceres til mindre end 3procent og overførselsveje med omkostninger over 5procent skal elimineres.
- 10.c.1 Overførselsomkostninger som andel af det overførte beløb.

MÅL 11 BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND

- 11.1** Inden 2030 skal alle sikres adgang til egnede og sikre boliger til en overkommelige pris med adgang til grundlæggende tjenesteydelser, og slumkvarterer skal opgraderes.
- 11.1.1 Andel af bybefolkning, der lever i slumkvarterer, uformelle bebyggelser eller uegnede boligforhold.
- 11.2** Inden 2030 skal der skabes adgang for alle til sikre, tilgængelige og bæredygtige transportsystemer til en overkommelig pris, trafikikkerheden skal forbedres bl.a. ved at udbygge den kollektive trafik med særlig hensyn til behov hos sårbare befolkningsgrupper, kvinder, børn, personer med handicap og de ældre.
- 11.2.1 Andel af befolkning, der har nem adgang til offentlig transport, fordelt på køn, alder og personer med handicap.
- 11.3** Inden 2030 skal byudvikling gøres mere inkluderende og bæredygtig, og kapaciteten til en inddragende, integreret og bæredygtig boligplanlægning og forvaltning i alle lande skal styrkes.
- 11.3.1 Forholdet mellem arealanvendelsesraten (LCR) og befolkningstilvækst.
- 11.3.2 Andel af byer med en direkte inddragelse af civilsamfundet i byplanlægning og forvaltning, som opererer regelmæssigt og demokratisk.
- 11.4** Indsatsen for at beskytte og bevare verdens kultur- og naturarv skal styrkes.
- 11.4.1 Samlede udgifter (offentlige og private) pr. indbygger anvendt til bevaring, og beskyttelse af al kultur- og naturarv, opdelt efter type (kulturarv, naturarv, blandet samt verdenskulturarv registreret under World Heritage Centre), forvaltningsniveau (nationalt, regionalt og lokalt/kommunalt), udgiftstype (drifts-/anlægsudgift) og type af privatfinansiering (naturalier, privat non-profit sektor og sponsorater).
- 11.5** Inden 2030 skal antallet af dødsfald og antallet af berørte personer samt reduktion i de direkte økonomiske tab i forhold til det globale bruttonationalprodukt, som følge af katastrofer, herunder vandrelaterede katastrofer, reduceres betydeligt med fokus på beskyttelse af de fattige og mennesker i sårbare situationer.
- 11.5.1 Antal af døde, forsvundne personer og personer, som er berørt af katastrofe pr. 100.000 mennesker.
- 11.5.2 Direkte økonomisk tab i forbindelse med katastrofe i forhold til det globale BNP, herunder katastrofeskader på central infrastruktur og afbrydelse af basale tjenesteydelser.
- 11.6** Inden 2030 skal den negative miljøbelastning pr. indbygger reduceres, herunder ved at lægge særlig vægt på luftkvalitet og på husholdnings- og anden affaldsforvaltning.
- 11.6.1 Andel af affald fra byer, der indsamles regelmæssigt og har en tilstrækkelig affaldsbehandling, ud af det samlede total genereret mængde affald fra byer opdelt, efter byer.
- 11.6.2 Det årlige gennemsnitsniveau af fine partikler (f.eks. PM2.5 og PM10) i byer (vægtet indbyggertal).
- 11.7** Inden 2030 skal der gives universel adgang til sikre, inkluderende og tilgængelige, grønne og offentlige rum, især for kvinder og børn, for ældre mennesker og for personer med handicap.
- 11.7.1 Den gennemsnitlige andel af bebyggede områder i byer, der er åben tilgængelig for offentlig brug for alle, opdelt på køn, alder og personer med handicap.
- 11.7.2 Andel af personer, der er ofre for fysisk eller seksuel chikane, opdelt på køn, alder, handicap og ulykkessted, indenfor de seneste 12 måneder.
- 11.a** Positive økonomiske, sociale og miljømæssige forbindelser mellem by, opland og landdistrikter skal støttes ved at styrke den nationale og regionale udviklingsplanlægning.
- 11.a.1 Andel af befolkning, der lever i byer, der gennemfører bymæssige og regionale udviklingsplaner med inddragelse af befolkningsfremskrivning og ressourcebehov, opdelt efter byens størrelse.

- 11.b** Inden 2020 skal der ske en betydelig stigning i antallet af byer og bosættelser, der vedtager og gennemfører integrerede politikker og planer, der stræber mod inklusion, ressourceeffektivitet, modvirkning og tilpasning til klimaændringer, modstandsdygtighed over for katastrofer, og som udvikler og gennemfører helhedsorienteret katastrofe- risikostyring på alle niveauer, i overensstemmelse med Sendai-rammen for Katastrofe- og Risikoforebyggelse (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030).
- 11.b.1 Andel af lokale regeringer, der vedtager og gennemfører lokale katastroferisikostyrings- strategier i overensstemmelse med Sendai-rammen for katastrofe- og risikoforebyggelse 2015-2030a.
- 11.b.2 Antal af lande med nationale og lokale katastroferisikostyrings-strategier.
- 11.c** De mindst udviklede lande skal støttes, bl.a. gennem finansiell og teknisk bistand, til at bygge bæredygtige og robuste bygninger med anvendelse af lokale materialer.
- 11.c.1 Andel af finansiell støtte til de mindst udviklede lande, som anvendes til konstruktion og eftermontering af bæredygtige, robuste og ressourceeffektive bygninger med brug af lokale materialer.

MÅL 12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

- 12.1** Det 10-årige Rammeprogram for Bæredygtige Forbrug- og Produktionsmønstre skal gennemføres, og alle lande skal tage handling, med de udviklede lande i spidsen, under hensyntagen til udviklingslandenes udvikling og kapaciteter.
- 12.1.1 Antal af lande med nationale handlingsplaner for bæredygtigt forbrug og produktion (SCP) eller SCP integreret som en prioritet eller et mål i nationale politikker.
- 12.2** Inden 2030 skal der opnås en bæredygtig forvaltning og effektiv udnyttelse af naturressourcer.
- 12.2.1 Materielt fodaftryk, materielt fodaftryk pr. indbygger og materielt fodaftryk ift. BNP.
- 12.2.2 Indenlandsk materialeforbrug, indenlandsk materialeforbrug pr. indbygger og indenlandsk materialeforbrug ift. BNP.
- 12.3** Inden 2030 skal det globale madspild på detail- og forbrugerniveau pr. indbygger halveres og fødevarer i produktions- og forsyningskæder, herunder tab af afgrøder efter høst, skal reduceres.
- 12.3.1 Globalt fødevarer tab indeks.
- 12.4** Inden 2020 skal der opnås en miljømæssig forsvarlig håndtering af kemikalier og affald i hele deres livscyklus, i overensstemmelse med de aftalte internationale rammer [1], og udledning til luft, vand og jord skal væsentligt reduceres for at mindske de negative indvirkninger på menneskers sundhed og miljøet.
- 12.4.1 Antal underskrivere på internationale multilaterale miljøaftaler om farligt affald og andre kemikalier, der opfylder deres forpligtelser og ansvar ved at overføre oplysninger som påkrævet i hver relevant aftale.
- 12.4.2 Farligt affald genereret pr. indbygger og andel af behandlet farligt affald, opdelt efter behandlingstype.
- 12.5** Inden 2030 skal affaldsgenereringen væsentligt reduceres gennem forebyggelse, reduktion, genvinding og genbrug.
- 12.5.1 National genanvendelsesrate, ton af geanvendt materiale.
- 12.6** Virksomheder, især store og transnationale virksomheder, skal opfordres til at benytte bæredygtig praksis og til at integrere oplysninger om bæredygtighed i deres rapporteringscyklus.
- 12.6.1 Antal virksomheder, der offentliggør rapporter om bæredygtighed.
- 12.7** Der skal fremmes bæredygtige offentlige indkøbspraksis i overensstemmelse med nationale politikker og prioriteter.
- 12.7.1 Antal af lande, der gennemfører bæredygtig offentlig indkøbspolitik og handlingsplaner.
- 12.8** Inden 2030 skal det sikres, at mennesker alle steder, har den relevante information og viden om bæredygtig udvikling og livsstil i harmoni med naturen.
- 12.8.1 Omfang af (i) uddannelse i globalt medborgerskab og (ii) uddannelse i bæredygtig udvikling (herunder uddannelse i klimaændringer) er integreret i a) nationale uddannelsespolitikker, b) læseplaner, c) læreruddannelse og d) vurdering af de studerende.
- 12.a** Udviklingslande skal støttes i at styrke deres videnskabelige og teknologiske kapacitet til at bevæge sig i retning af mere bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre.
- 12.a.1 Størelse af støtte til udviklingslande, der går til forskning og udvikling af bæredygtigt forbrug og produktion og miljørigtige teknologier.
- 12.b** Der skal udvikles og indføres værktøjer til at overvåge indvirkningerne af bæredygtig udvikling på bæredygtig turisme, der skaber arbejdspladser og fremmer lokal kultur og lokale produkter.

12.b.1. Antal af bæredygtige turisme-strategier eller politikker og gennemførte handlingsplaner ud fra aftalte overvågning og evalueringsværktøjer.

12.c Ineffektive fossile brændstof-subsidier, der tilskynder unødvendigt forbrug, skal rationaliseres ved at fjerne markedsforvridninger, i overensstemmelse med nationale forhold, herunder ved omlægning af beskatningsregler og udfasning af skadelige subsidier, hvor de eksisterer, for at afspejle deres miljøpåvirkninger, under fuld hensyntagen til de særlige behov og vilkår, der gør sig gældende for udviklingslande, og minimere eventuelle negative virkninger på deres udvikling på en måde, der beskytter de fattige og de berørte samfund.

12.c.1. Mængden af fossile brændstofsudgifter pr. BNP-enhed (produktion og forbrug) og i forhold til de samlede nationale udgifter til fossile brændstoffer.

[1] Hermed menes de globale kemikalie- og affaldskonventioner og andre frivillige, men politisk forpligtende fora, først og fremmest SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Der er således ikke tale om rammebetingelser, men om de "rammeværk" der eksisterer for international regulering og fremme af sikker kemikaliehåndtering.

MÅL 13 KLIMAINDSATS

13.1 Modstandskraft og tilpasningsevne til klimarelaterede risici og naturkatastrofer i alle lande skal styrkes.

- 13.1.1. Antallet af døde, forsvundne personer og personer, som er berørt af katastrofe pr. 100.000 indbyggere.
- 13.1.2. Antal af lande med nationale og lokale strategier for katastroferisikohåndtering i overensstemmelse med Sendai-rammen for Katastrofe- og Risikoforebyggelse (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030).
- 13.1.3. Andel af lokale regeringer, der har vedtaget og implementeret lokale strategier for at nedbringe katastroferisikoen i overensstemmelse med nationale strategier for at nedbringe katastroferisiko.

13.2 Tiltag mod klimaforandringer skal integreres i nationale politikker, strategier og planlægning.

- 13.2.1. Antal af lande, der har meddelt en etablering eller igangsætning af en integreret politik/strategi/plan, der øger deres evne til at tilpasse sig de negative virkninger af klimaforandringerne og som fremmer modstandsdygtighed overfor klimaændringer, og udvikling af lav udledning af drivhusgasser på en måde, der ikke truer fødevarerproduktion (herunder en national tilpasningsplan, et nationalt bestemt bidrag, national kommunikation, toårig opdateret indberetning eller andet).

13.3 Undervisning, oplysning og den menneskelige og institutionelle kapacitet skal forbedres ift. modvirkning, tilpasning, ska desbegrænsning og tidlig varsling af klimaændringer.

- 13.3.1. Antal af lande, der har integreret modvirkning, tilpasning, begrænsning af skaderne og tidlig varsling i læseplaner på både grund-, mellem- og højskoleniveau.
- 13.3.2. Antal af lande, der har meddelt en styrkelse af den institutionelle, systematiske og individuelle kapacitetsopbygning til at gennemføre tilpasning, modvirkning og teknologioverførsel, og udviklingstiltag.

13.a De udviklede landes forpligtelse, som underskrivere af FN's Rammekonvention om Klimaændringer, skal indfris, til målet om i fællesskab at mobilisere 100 mia. USD årligt inden 2020 fra alle kilder, for at imødekomme udviklingslandenes behov for meningsfulde modvirkningstiltag og gennemskuelighed ved gennemførelse, og Den Grønne Klimafond skal kapitaliseres snarest muligt.

- 13.a.1. Mobiliseret beløb i USD om året mellem 2020 og 2025 underlagt forpligtelsen om at mobilisere 100 mia. USD.

13.b Der skal fremmes mekanismer, der kan øge kapaciteten til effektiv planlægning og forvaltning, som relaterer sig til klimaændringer i de mindst udviklede lande og små udviklingsøstater, og med fokus på kvinder, de unge samt lokale og marginaliserede samfund.

- 13.b.1. Antal af mindst udviklede lande og små østater, der modtager specialiseret støtte, og størrelsen af støtte, herunder til finansiel, teknologisk og kapacitetsopbygning, til at øge kapaciteten til effektiv planlægning og forvaltning, som relaterer sig til klimaændringer, herunder med fokus på kvinder, unge samt lokale og marginaliserede samfund.

MÅL 14 LIVET I HAVET

14.1 Inden 2025 skal alle former for havforurening forhindres og væsentligt reduceres, især forurening forårsaget af landbasere de aktiviteter, herunder havaffald og forurening med næringsstoffer.

- 14.1.1. Indeks over kyst overgødskning (kysteutrofiering) og densiteten af flydende plastikaffald.

14.2 Inden 2020 skal hav- og kystnære økosystemer beskyttes og forvaltes bæredygtigt for at undgå væsentlige negative indvirkninger, bl.a. ved at styrke deres modstandskraft og ved at genoprette dem for at opnå sunde og produktive have.

- 14.2.1. Andel af nationale eksklusive økonomiske zoner, der administreres på basis af en økosystem-tilgang.

14.3 Indvirkningen af forsureningen af havene skal minimeres og håndteres, bl.a. gennem øget videnskabeligt samarbejde på alle niveauer.

- 14.3.1. Gennemsnitlig surhedsgrad i havet (pH) målt i henhold til et aftalt antal repræsentative målestationer.

14.4 Inden 2020 skal fiskeri reguleres effektivt, og der skal sættes en stopper for overfiskeri, for ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri og for destruktive fiskerimetoder. Der skal implementeres videnskabeligt baserede forvaltningsplaner for at genoprette fiskebestande hurtigst muligt, og som minimum til niveauer, der giver et bæredygtigt udbytte vurderet efter deres biologiske karakteristika.

- 14.4.1. Andelen af fiskebestande, der er indenfor deres biologisk bæredygtige niveauer.

14.5 Inden 2020 skal mindst 10procent af kyst- og havområder være beskyttet, i overensstemmelse med national og international lovgivning og baseret på den bedste tilgængelige videnskabelige information.

- 14.5.1. Dækningsgraden af beskyttede havområder i forhold til de samlede havområder.

14.6 Inden 2020 skal bestemte former for fiskeristøtte, der forårsager overkapacitet og overfiskeri, forbydes, og støtte, der bidrager til ulovlig, urapporteret og ureguleret fiskeri, skal fjernes, og der skal afstås fra at indføre nye lignende støtteordninger, idet det erkendes at passende og effektiv speciel- og differentieret behandling af udviklingslande og de mindst udviklede lande bør være en integreret del af Verdenshandelsorganisationens forhandlinger om fiskeristøtteordninger.

- 14.6.1. Hvert lands fremskridt i forhold til graden af implementering af internationale instrumenter, der har det mål at bekæmpe ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri.

14.7 Inden 2030 skal de økonomiske fordele øges for små udviklingsøstater og de mindst udviklede lande, som stammer fra bæredygtig brug af havets ressourcer, herunder bæredygtig forvaltning af fiskeri, akvakultur og turisme.

- 14.7.1. Bæredygtigt fiskeri som procentdel af BNP for små østater under udvikling, for de mindst udviklede lande og for alle lande.

14.a Den videnskabelige viden, forskningskapacitet og overførsels af havteknologi skal øges, idet der tages hensyn til "the Intergovernmental Oceanographic Commission Criteria and Guidelines on the Transfer of Marine Technology", for at forbedre havenes sundhedstilstand og for at øge havbiodiversitetens bidrag til udviklingen i udviklingslande, især små østater under udvikling og de mindst udviklede lande.

- 14.a.1. Andel af det samlede forskningsbudget der går til forskning indenfor havteknologi.

MÅL 15 LIVET PÅ LAND

15.1 Inden 2020 skal der sikres bevarelse, genoprettelse og bæredygtig brug af økosystemer på land og i ferskvand og deres tjenesteydelser, specielt skove, vådområder, bjerge og tørrområder i henhold til forpligtigelser under internationale aftaler.

- 15.1.1. Skovområde som andel af samlede landområde.
- 15.1.2. Andel af vigtige økosystemer på land og for ferskvandsbiodiversitet, som er del af beskyttede områder, opdelt efter form for økosystem.

15.2 Inden 2020 skal bæredygtig forvaltning af alle typer af skove fremmes, skovrydning skal stoppes, forringede skove skal genskabes og skovrejsning og skovtilplantning skal væsentligt øges set.

- 15.2.1. Fremskridt i forhold til bæredygtig skovforvaltning.

15.3 Inden 2030 skal ørkendannelse bekæmpes, forringet land og jord genoprettes, herunder land påvirket af ørkendannelse, tørke og oversvømmelse, og det skal forsøges at opnå en jordforringelsesneutral verden.

- 15.3.1. Andel af jordareal, der er forringet i forhold til totalt landområde.

15.4 Inden 2030 skal der sikres beskyttelse af bjergøkosystemer, herunder deres biodiversitet, for at kunne øge deres evne til at bidrage til bæredygtig udvikling.

- 15.4.1. Omfang af beskyttede områder af vigtige steder i forhold til bjerg biodiversitet.
- 15.4.2. Indeks over grønne bjergområder.

15.5 Der skal tages omgående og væsentlig handling for at begrænse forringelse af naturlige levesteder, stoppe tab af biodiversitet og, inden 2020, beskytte og forhindre udryddelse af truede arter.

- 15.5.1. Rødliste-indeks (Red List Index).

15.6 Der skal fremmes retfærdig og ligelig fordeling af fordelene ved udnyttelse af genetiske ressourcer og fremmes en rimelig adgang til sådanne ressourcer, som aftalt internationalt.

- 15.6.1. Antal af lande, der har vedtaget lovgivningsmæssige, administrative og politiske rammer for at sikre retfærdig og ligelig fordeling af fordelene.

- 15.7 Der skal tages omgående handling for at stoppe krybskytteri og ulovlig handel med beskyttede dyr- og plantearter og adressere både efterspørgsel og udbud af ulovlige produkter af vilde dyr.**
- 15.7.1. Andel af handlet vildtdyr-liv på baggrund af krybskytteri eller ulovlig handel.
- 15.8 Inden 2020 skal der introduceres foranstaltninger for at forhindre indførelsen og væsentligt begrænses indvirkningen af invasive arter på land- og i vandøkosystemer, og der skal kontrolleres eller udryddes de prioriterede arter.**
- 15.8.1. Andel af lande, der har vedtaget relevant national lovgivning og afsat tilstrækkelige ressourcer til at forhindre eller kontrollere invasive naturfremmede arter.
- 15.9 Inden 2020 skal der integreres økosystem- og biodiversitetsværdier i national og lokal planlægning, i udviklingsprocesser, og i fattigdomsbekæmpelsesstrategier og redegørelser.**
- 15.9.1. Fremskridt mod fastsatte nationale mål i overensstemmelse med Aichi Biodiversitetsmål 2 i Strategiplanen for Biodiversitet 2011-2020.
- 15.a De finansielle ressourcer fra alle kilder til at beskytte og bruge biodiversitet og økosystemer bæredygtigt skal mobiliseres og øges betydeligt.**
- 15.a.1. Officiel udviklingsbistand og offentlige udgifter til beskyttelse og bæredygtigt brug af biodiversitet og økosystemer.
- 15.b Der skal mobiliseres betydelige ressourcer fra alle kilder og alle niveauer til at finansiere bæredygtig skovforvaltning og til at give tilstrækkelige incitamenter for udviklingslande til at fremme denne form for forvaltning, herunder beskyttelse og genplantning af fældede skovområder.**
- 15.b.1. Officiel udviklingsbistand og offentlige udgifter til beskyttelse og bæredygtigt brug af biodiversitet og økosystemer.
- 15.c Den globale støtte til kampen mod krybskytteri og ulovlig handel med beskyttede arter, bl.a. gennem styrkelse af lokale samfunds muligheder for at forfølge en bæredygtig levevis skal øges.**
- 15.c.1. Andel af handlet vildt dyreliv på baggrund af krybskytteri eller ulovlig handel.

MÅL 16 FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

- 16.1 Alle former for vold og voldsrelateret dødsfald skal reduceres væsentligt overalt.**
- 16.1.1. Antal af ofre for overlagt mord pr. 100.000 mennesker, opdelt på køn og alder.
16.1.2. Konfliktrelaterede dødsfald pr. 100.000 mennesker, opdelt på køn, alder og årsag.
16.1.3. Andel af befolkning, som har været udsat for (a) fysisk, (b) psykisk eller (c) seksuel vold inden for de seneste 12 måneder.
16.1.4. Andel af befolkning, der føler sig sikre, når de går alene rundt i deres nærområde.
- 16.2 Mishandling, udnyttelse og menneskehandel og alle former for vold og tortur mod børn skal stoppes.**
- 16.2.1. Andel af 1-17-årige børn, der har oplevet enhver form for fysisk straf og/eller psykisk aggressivitet fra deres omsorgsperson indenfor den seneste måned.
16.2.2. Antal af ofre for menneskehandel pr. 100.000 mennesker, opdelt på køn, alder og form for udnyttelse.
16.2.3. Andel af unge kvinder og mænd mellem 18 og 29 år, som har oplevet seksuel vold inden de fyldte 18 år.
- 16.3 Retssikkerheden skal fremmes på nationalt og internationalt niveau, og der skal sikres lige adgang til en retfærdig rettergang for alle.**
- 16.3.1. Andel af volds ofre indenfor de seneste 12 måneder, som har rapporteret, at de har været offer, til en kompetent myndighed eller anden anerkendt konfliktløsningsmekanisme.
16.3.2. Andel af ikke-dømte tilbageholdte i forhold til det samlede antal indsatte i fængsler.
- 16.4 Inden 2030 skal ulovlige penge- og våbenstrømme væsentligt reduceres, og indsatsen for inddrivelse og tilbagelevering af af stjålne værdier og bekæmpelse af alle former for organiseret kriminalitet skal styrkes.**
- 16.4.1. Den totale værdi af indgående og udgående ulovlige pengestrømme (i US dollars).
16.4.2. Andel af konfiskerede håndvåben og lette våben, som er registreret og sporet i henhold til internationale standarder og retlige instrumenter.
- 16.5 Alle former for korruption og bestikkelse skal nedbringes betydeligt.**
- 16.5.1. Andel af personer, der har været i kontakt med en offentligt ansat mindst én gang og som betalte bestikkelse til en offentlig ansat, eller som blev bedt om bestikkelse af en offentligt ansat indenfor de seneste 12 måneder.
16.5.2. Andel af virksomheder, der mindst én gang har været i kontakt med en offentligt ansat og som betalte bestikkelse til en offentligt ansat, eller som blev bedt om bestikkelse af en offentligt ansat indenfor de seneste 12 måneder.
- 16.6 Der skal udvikles effektive, ansvarlige og gennemsigtige institutioner på alle niveauer.**

- 16.6.1. De primære statsudgifter, som andel af det godkendte budget, opdelt efter sektor (eller budgetkode eller lignende).
16.6.2. Andel af befolkning, der var tilfreds med deres seneste oplevelse af en offentlig tjenesteydelse.

- 16.7 Der skal sikres lydhøre, inkluderende, deltagerbaserede og repræsentative beslutningsprocesser på alle niveauer.**
- 16.7.1. Andel af stillinger (opdelt på køn, alder, personer med handicap og befolkningsgrupper) ved (a) offentlige institutioner (nationale og lokale beslutningsmyndigheder; (b) offentlige serviceerhverv; og (c) retsvæsenet i sammenligning med den nationale fordeling.
16.7.2. Andel af befolkning, som mener, at beslutningsprocesser er inkluderende og lydhøre, opdelt på køn, alder, handicap og befolkningsgruppe.
- 16.8 Udviklingslandenes deltagelse i globale mellemstatslige institutioner skal udbygges og styrkes.**
- 16.8.1. Andel af medlemmer og stemmerettigheder fra udviklingslande i internationale organisationer.
- 16.9 Inden 2030 skal der gives en retlig identitet til alle, herunder fødselsregistrering.**
- 16.9.1. Andel af børn under fem år, hvor fødsel er blevet registreret af en civil myndighed, opdelt på alder.
- 16.10 Der skal sikres offentlig adgang til information og beskyttelse af fundamentale frihedsrettigheder i henhold til international lovgivning og internationale aftaler.**
- 16.10.1. Antal af bekræftede mord, bortførelser, tvungne forsvindinger, vilkårlige tilbageholdelser og tortur mod journalister og associationsmedlemmer, fagforeningsmedlemmer og menneskerettighedsforkæmpere indenfor de seneste 12 måneder.
16.10.2. Antal af lande, der har vedtaget og afgivet konstitutionelle, lovmæssige og/eller politiske garantier for offentlig adgang til information.
- 16.a Relevante nationale institutioner skal styrkes, bl.a. gennem internationalt samarbejde, for at opbygge kapacitet på alle ni**

MÅL 17 PARTNERSKABER FOR HANDLING

Finans

- 17.1 National ressourcemobilisering skal styrkes, bl.a. gennem international støtte til udviklingslande, for at forbedre den nationale kapacitet til skatte- og andre indtægtsopkrævninger.**
- 17.1.1. Statens samlede indtægter som andel af BNP, opdelt på kilde.
17.1.2. Andel af det nationale budget, der finansieres af nationale skatteindtægter.
- 17.2 Udviklede lande skal leve fuldt op til deres officielle forpligtelser til at give udviklingsbistand, herunder mange udviklede landes løfte om at nå målet på 0,7procent af bruttonationalproduktet i udviklingsbistand (ODA/BNI) til udviklingslande og 0,15procent til 0,20procent af ODA/BNI til de mindst udviklede lande. ODA-ydere tilskyndes til at sætte et mål om at give mindst 0,20procent af ODA/BNI til de mindst udviklede lande.**
- 17.2.1. Netto officiel udviklingsbistand, samlet og til de mindst udviklede lande, som andel af Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udviklings (OECD) udviklingskomites donorers samlede bruttonationalindkomst (BNI).
- 17.3 Der skal mobiliseres yderligere finansielle ressourcer til udviklingslande fra forskellige kilder.**
- 17.3.1. Direkte udenlandske investeringer (FDI), ulandsbistand og Syd-Syd-samarbejde som en andel af det samlede nationale budget.
17.3.2. Størrelsen af pengeoverførsler til hjemland fra emigranter (i US dollars) som andel af samlet BNP.
- 17.4 Udviklingslande skal hjælpes til at opnå langsigtede og bæredygtig gæld gennem koordinerede politikker, der skal fremme finansiering, sanering og restrukturering af gæld, alt efter hvad der er passende, og den eksterne gæld for meget gældsatte fattige lande skal adresseres med henblik på at nedsætte gældspresset.**
- 17.4.1. Gældsbyrde som en andel af eksport af varer og tjenesteydelser.
- 17.5 Der skal vedtages og implementeres investeringsfremmende tiltag for de mindst udviklede lande.**
- 17.5.1. Antal af lande, der har vedtaget og implementeret investeringsfremmende tiltag for de mindst udviklede lande.

Teknologi

- 17.6 Der skal forbedres Nord-Syd-, Syd-Syd- og det regionale triangulære samarbejde samt det internationale samarbejde om kring, og adgang til, videnskab, teknologi og innovation, og øges vidensdeling igennem gensidige aftalte vilkår, herunder forbedret koordinering af eksisterende mekanismer, især på FN-niveau, og gennem en global teknologi-faciliteringsmekanisme.**
- 17.6.1. Antal af videnskabelige- og/eller teknologiske samarbejdsaftaler og programmer mellem lande, opdelt efter type af samarbejde.
17.6.2. Fastnet internet abonnemeter pr. 100 indbyggere, opdelt på hastighed.

17.7 **Udvikling, overførsel, udbredelse og spredning af miljøtilpassede teknologier til udviklingslande på gunstige vilkår, herunder koncessionsvilkår og begunstigede vilkår, skal fremmes, efter gensidig aftale.**

17.7.1. Den samlede størrelse af godkendt finansiering til udviklingslande, der er afsat til at fremme udvikling, overførsel, udbredelse og spredning af miljøtilpasset teknologier.

17.8 **Teknologibanken og videnskab-, teknologi- og innovationskapacitets-opbygningsmekanismer skal igangsættes for de mindst udviklede lande inden 2017, og der skal ske en øget brug af støtteteknologier, især informations- og kommunikationsteknologier.**

17.8.1. Andel af personer, der bruger internettet.

Kapacitetsopbygning

17.9 **International støtte til implementering af effektiv og målrettet kapacitetsopbygning i udviklingslande skal styrkes, for at støtte nationale planer til implementering af verdensmålene for bæredygtig udvikling, herunder gennem Nord-Syd-, Syd-Syd- og triangulært samarbejde.**

17.9.1. Dollarværdien af finansiel og teknisk bistand (herunder gennem Nord-Syd-, Syd-Syd- og trekantssamarbejde.).

Handel

17.10 **Der skal fremmes et universelt, regelbaseret, åbent, ikke-diskriminerende og retfærdigt multilateralt handelssystem under Verdenshandelsorganisationen, bl.a. gennem forhandlingskonklusionerne fra "Doha-udviklingsdagsordenen"**

17.10.1. Globalt vægtet tarif gennemsnit.

17.11 **Udviklingslandenes eksport skal øges betydeligt, og der skal særligt stiles efter at fordoble de mindst udviklede landes andel af den globale eksport inden 2020.**

17.11.1. Udviklingslande og de mindst udviklede landes andel af den globale eksport.

17.12 **Der skal implementeres rettidig toldfri og kvotefri markedsadgang for alle de mindst udviklede lande, i overensstemmelse med Verdenshandelsorganisationens beslutninger, bl.a. ved at sikre at regler vedrørende præferenceoprindelsesland, gældende for import fra de mindst udviklede lande, er gennemsigtige og enkle, og bidrager til at give lettere markedsadgang.**

17.12.1. Gennemsnitstariffer, som udviklingslande, de mindst udviklede lande og små østater under udvikling, står overfor.

Systemiske udfordringer

Kohærens mellem politikker og institutioner

17.13 **Den globale makroøkonomiske stabilitet skal forbedres, bl.a. gennem koordination og kohærens af politikker.**

17.13.1. Makroøkonomiske instrumenter.

17.14 **Politikkohærens for bæredygtig udvikling skal styrkes.**

17.14.1. Antal af lande, der har mekanismer på plads til at øge policy-kohærens i forhold til bæredygtig udvikling.

17.15 **Der skal udvises respekt for hvert lands politiske handlerum og lederskab i forhold til at indføre og implementere politikker til udryddelse af fattigdom og bæredygtig udvikling.**

17.15.1. Udstrækning af brug af landes egne resultatbaserede rammer og planlægningsværktøjer opdelt efter, hvem der leverer udviklingssamarbejdet.

Multi-stakeholder partnerskaber

17.16 **Det globale partnerskab for bæredygtig udvikling skal styrkes, suppleret af partnerskaber med mange forskellige interesser, der mobiliserer og deler viden, ekspertise, teknologi og finansielle ressourcer, for at støtte alle lande i at nå verdensmålene for bæredygtig udvikling, især udviklingslandene**

17.16.1. Antal af lande, der rapporterer fremskridt indenfor multi-stakeholder udviklingseffektive monitoreringsrammer, der støtter opnåelse af verdensmålene for bæredygtig udvikling.

17.17 **Der skal tilskyndes og fremmes effektive offentlige partnerskaber, offentligt-private partnerskaber og civilsamfundspartnerskaber, som bygger på erfaringer og ressourcestrategier fra partnerskaber.**

17.17.1. Mængden af US dollars, der afsættes til offentligt-private partnerskaber og civilsamfundspartnerskaber.

Data, monitorering og forpligtigelse

17.18 **Inden 2020 skal støtten til kapacitetsopbygning i udviklingslandene øges, herunder til de mindst udviklede lande små udviklingsøstater, for i væsentlig grad at øge tilgængeligheden af høj kvalitet, opdateret og pålidelig data, der er disaggregeret efter indkomst, køn, alder, race, etnicitet, migrationsstatus, handicap, geografisk placering og andre relevante karakteristika i en national kontekst.**

17.18.1. Andel af bæredygtige udviklingsindikatorer produceret på nationalt niveau med komplet opdeling, hvor relevant i henhold til målet, og i overensstemmelse med de grundlæggende principper for officiel statistik.

17.18.2. Antallet af lande, der har national lovgivning, der retter sig efter de grundlæggende principper for officiel statistik.

17.18.3. Antal af lande med en national plan for statistisk data, der er fuldt finansieret og i gang med at blive implementeret, opdelt efter finansieringskilde.

17.19 **Inden 2030 skal der bygges videre på eksisterende initiativer for at udvikle måling af fremskridt mod bæredygtig udvikling, som supplerer bruttonationalproduktet og den statistiske kapacitetsopbygning i udviklingslandene skal støttes.**

17.19.1. Dollarværdien af alle ressourcer, der er afsat til at styrke den statistiske kapacitet i udviklingslande.

17.19.2. Andel af lande som (a) har udført mindst én folketælling og husoptælling inden for de seneste 10 år og som (b) har opnået 100 procent fødselsregistrering og 80 procent dødsfaldsregistrering.

